

Beitebruksplan for Ringebu 2019-2027

Kommunestyrevedtak 17.12.2019, KOM-sak 122/19.

Innhold

1. INNLEDNING	3
2. BEITEBRUKEN I RINGEBU.....	5
2.1 Arealgrunnlaget	5
2.2 Beitebrukens omfang	5
2.3 Verdisetting av utmarksbeite	7
2.4 Beitekvalitet	8
2.5 Beitekapasitet	13
2.6 Beiteretter	16
3. ORGANISERT BEITEBRUK – BEITELAGENE I RINGEBU	19
3.1 Brekkom fellesdrift	24
3.2 Brettingsdal fegjeting	25
3.3 Fåvang gjeterlag	25
3.4 Ramshytta gjeterlag:	27
3.5 Stulskjølen beitelag	29
3.6 Vekkom saugjeterlag	29
3.7 Vestsida beitelag	30
4 LOVVERK	32
4.1 Aktuelle lover og forskrifter	32
4.2 Lokale rammer	33
5. UTFORDRINGER KNYTTET TIL BEITEBRUK	34
5.1 Beiteretten	34
5.2 Omdisponering av utmark	34
5.3 Rovvilt	37
5.4 Gjerdehold	40
5.5 Storfe på utmarksbeite	41
5.6 Saltplasser	42
5.7 Jakt og jegerinteresser	43
5.8 Løshunder	43
5.9 Gjengroing	43
6. UTMARKSBEITE I PLANSAMMENHENG	44
6.1 Beitebruk og arealplaner	44
6.2 Beitenæringen som høringsinstans	44
7. TILTAKSDEL	45
Tiltak 7.1 Informere om beiting i utmark	45
Tiltak 7.2 Forebygge tap av dyr på beite	45
Tiltak 7.3 Kartlegge råk, ferdselsveier og gamle seterveier i forbindelse med beitebruk	46
Tiltak 7.4 Få flere storfebesetninger med i organisert beitebruk	46
Tiltak 7.5 Tilsyn og oppfølging av dårlige gjerder i utmark og ulovlige gjerder rundt fritidseiendommer. Gå gjennom gjerdebestemmelsene og oppfølgingen til kommunen.	46
Tiltak 7.6 Lage kart med grenser til grunneierlagene i kommunen	46
Tiltak 7.7 Aktuelle tekniske tiltak i beiteområdene	47
Tiltak 7.8 Flytting av saltsteiner	47
Tiltak 7.9 Rydding av beitearealer i utmark	47
Tiltak 7.10 Beitenæringen som høringsinstans i plansaker	47
Tiltak 7.11 Sanketidspunkt	47
8. BEREDSKAPSPLAN FOR BEITEBRUK RINGEBU 2019	48

VEDLEGG

- Vedlegg 1 Setre i aktiv drift i 2018
- Vedlegg 2-4 Bruken av utmarksbeite fordelt på besetninger på vestsida
- Vedlegg 5-7 Bruken av utmarksbeite fordelt på besetninger på østsida sør
- Vedlegg 8-9 Bruken av utmarksbeite fordelt på besetninger på østsida nord
- Vedlegg 10 Tekniske installasjoner vestsida
- Vedlegg 11 Tekniske installasjoner østsida sør
- Vedlegg 12 Tekniske installasjoner østsida nord
- Vedlegg 13 Beitevedtekter i statsallmenningene vedtatt av Ringebu fjellstyre
- Vedlegg 14 Gjerdebestemmelser i regulerte områder for Ringebu kommune
- Vedlegg 15 Forskrift om båndtvang for hund i Ringebu kommune

1. INNLEDNING

Verdien av utmarksbeite i Ringebru utgjør omtrent 31 millioner kroner hvert år fordelt på fôruttak fra utmarksbeite, kjøtt- og ullproduksjon og beitetilskudd.

Utmarksbeite er en driftsform med lang tradisjon i Norge, og er en svært viktig del av næringsgrunnlaget i Ringebru fordi vi har et utmarksbeitebasert husdyrhold. I 2016 vedtok kommunestyret i sin planstrategi for 2016-2019 at beitebruksplanen fra 2003 skulle revideres. Denne planen er således et resultat av dette vedtaket.

Beite er en fornybar ressurs, men beiteressursene er ikke «uendelige». Utmarksbeite er den mest arealkrevende næringen vi har. Utmarksområdene i Ringebru har flere sterke arealinteresser som beitebruk, jakt, friluftsliv og hyttebygging. Utbyggingstakten av fritidseiendommer er svært høy, og er et hovedsatsingsområde for kommunen. Store utmarksområder er de siste 30 årene omdisponert til hyttefelt. Nye hytteområder beslaglegger utmark og gir mange nye brukere i området. Mange av hyttene er lagt i gode beiteområder. Landbruket har også fått inn nye driftsformer siste årene med større kjøttfebesetninger. Dette er en driftsform som kan gi utfordringer i tur- og hytteområder, og på seterområder.

Det er to hovedutfordringer for beitenæringen i Ringebru; rovvilt og nedbygging av utmark til fritidseiendommer. Det er besetninger på østsiden som har høyest tap til rovvilt. Hytteutbygging er en irreversibel handling, som gir utfordringer for beitenæringen i dag, og som kan bidra til å skape konflikt om beitebruk og beiterett i disse områdene i framtiden.

Bruken av utmarksbeite har flere verdier enn kun matproduksjon og arbeidsplasser. Husdyrene får i stor grad utøvd sin naturlige adferd ved å gå fritt ute. Dyrer får mosjon og god kondisjon. På utmarksbeite får dyrer hele tiden tilgang på ferskt gras, urter, busker og trær. Storfe har ofte sine faste runder. Smittepresset med hensyn til sykdommer og snyltere blir redusert fordi dyrer går spredt og over et større område enn hvis de hadde gått på innmark. Dette fører til mindre bruk av antibiotika. Det er flere planter som er direkte knyttet til beitebruk, og beitebruk fører således til økt biologisk mangfold. Mange naturtyper og plantearter er avhengig av beiting. Beitedyr rydder terreng, og bidrar dermed til å forsinke eller forhindre gjengroingen i fjellet. Dette gjør landskapet mer tilgjengelig. Vi vil gjerne ha utsikt og utsyn når vi går tur. Det er mer kostbart å rydde et landskap som er grodd igjen, enn å vedlikeholde det.

Det har de siste 15 årene vært en økning av antall husdyr på utmarksbeite i Ringebru. Økningen gjelder alle dyreslag, og det er sau og storfe som dominerer. Samtidig går antall enkeltbrukere ned. Dette fører til færre brukere til å utføre tilsyn med beitedyr og færre til å vedlikeholde tekniske installasjoner i beiteområdene. Færre husdyrbrukere blant eiere av landbrukseiendommer fører også til økt manglende vedlikehold av gjerder. For å sikre god dyrevelferd, er det et mål for beitenæringen å begrense tap og skader. De siste årene ser en et økt konfliktnivå mellom beitebruk og rovviltpolitikk. Det er beitebrukere på østsiden som har størst tap til rovdyr.

I Ringebru er beitebruken i utmarka i hovedsak organisert gjennom beitelag. Unntaket er storfeet på vestsida. Det er syv beitelag i Ringebru, og disse er svært godt organisert. Beitelag som er godt organisert viser seg å ha gode rutiner for tilsyn og vedlikehold, og mange av beitelagene satser på fellestiltak i beiteområdene som gjør beitebruken mer effektiv. Beitelagene har blant annet rutiner for tilsyn i beiteområdene, varslingsrutiner for kadaverfunn og rutiner for sankning av dyrene. Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor utarbeidet i 2018 en beredskapsplan for beitebruk i Ringebru i samarbeid med beitelagene. Denne er tatt inn som en del av beitebruksplanen. Formålet er å fange

opp akutte hendelser i beiteområdene som syke eller skadde dyr, rovviltangrep eller dyr som går igjen om høsten etter sankingen.

Denne planen skal synliggjøre arealinteressene til beitebruken i utmarka i Ringeby og de utfordringer den kan ha. De naturgitte arealegenskapene bør danne grunnlag for arealdisponering, og det er svært viktig at kommunen tar beitebruken inn i sitt planarbeid. I kjølvannet av utbygginger vil det dukke opp utfordringer for beitebruken. Beitelag og grunneierlag må få arealplaner som er under arbeid til høring, men også innen et grunneierlag vil det være ulike interesser med hensyn til utnyttelse av utmarka. Det kan bli vanskelig for landbruksnæringa å utnytte ressursene som ligger i utmarksområdene på best mulig måte i framtida.

Behandlingsmåte og planprosess

Arbeidsgruppa har hatt følgende medlemmer:

Knut Sylte og Hege Trosvik, Fåvang gjeterlag

Knut Sikle, Brettingsdal fegjeting

Ivar Kvalvik, Brekkom fellesdrift

Helge Roar Husom, Ramshytta gjeterlag

Jan Erik Brenden, Vekkom saugjeterlag

Øyvind Myhrsveen, Vestsida beitelag

Ole Høystad, Stulskjølen beitelag

Ragnhild Sperstad, jordbruksrådgiver ved Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor, har vært sekretær og koordinator for arbeidet.

Svein Jetlund, GIS-koordinator for kommunene i Midt-Gudbrandsdalen, har lagd kartene.

Arbeidsgruppa har hatt fem møter mellom mars 2017 og oktober 2019. I tillegg har det vært kontakt via e-post, telefon og personlig oppmøte ved behov. Det har vært e-postkorrespondanse med *Plan og teknisk* i Ringeby kommune om ulike spørsmål til beitebruksplanen. Planen har vært lagt fram på to planmøter i kommunen i denne perioden.

Varsel om oppstart ble sendt den 07.04.2017 til 31 adressater. I tillegg ble det annonsert på Ringeby kommune sin hjemmeside og på Midtdalsbonden.no. Det kom inn tre tilbakemeldinger på oppstartsvarelet; én fra Oppland fylkeskommune, én fra Villreinnemda i Rondane og Sølnekletten og én fra Fylkesmannen i Oppland. Innspillet fra villreinnemda omhandler saltplasser. Dette er diskutert i delkapittel 5.6. Fylkesmannen i Oppland skriver at temakart i planen kan være viktige innspill blant annet til arbeid med kommuneplanens arealdel. Fylkesmannen peker også på at beitebruksplanen burde se på beredskapsarealer i tilknytning til akutte situasjoner hvor det kan bli aktuelt med sanking av dyr. Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor utarbeidet i 2018, sammen med beitelagene i kommunen, en beredskapsplan. Denne er i sin helhet gjengitt i kapittel 8. Den viser også et kart over tilgjengelige samle- og beredskapsveier i kommunen. Utvalg for miljø, utmark og landbruk (MUL) vedtok i møte 19.06.2019 i sak 040/19 å sende planen ut på offentlig høring med høringsfrist 01.09.2019. Etter 1. gangs høring og offentlig ettersyn, kom det inn fem uttalelser. Disse var fra Fylkesmannen i Innlandet, Oppland fylkeskommune, Fåvang sau&geit, Ringeby fjellstyre og Nina Kanne Stenumgård, beitebruker i Fåvang. Kommentarer til disse er beskrevet i MUL-sak 073/19.

Beitebruksplanen for Ringeby er en sektorplan. Den har dermed ikke rettsvirkning som planer etter plan- og bygningsloven. Beitebruksplanen bør imidlertid legge grunnlag og premisser for kommunenes øvrige planlegging. Dermed kan en forutse arealkonflikter tidlig i planarbeidet, i stedet for å måtte foreta enkeltvurderinger etter hvert som konfliktene oppstår. Beitebruksplanen vil være et nyttig redskap i kommunens planarbeid og i forbindelse med andre politiske beslutninger som berører utmarksområdene og bruken av ressursene her. Ved behandling av planen er valg for miljø, utmark og landbruk satt som innstillende politisk organ, mens valg for plan og teknisk er uttaleorgan. God lesing!

2. BEITEBRUKEN I RINGEBU

2.1 Arealgrunnlaget

Ringebu kommune har et totalareal på 1 248 km² hvorav 97 % av arealet er utmark. 60 % av kommunens areal ligger over 900 moh, og 6 % av totalarealet er vernet areal (nasjonalpark 2 % og naturreservater 4 %).

Utmarksarealet i Ringebu er betydelig. Beitebruken i kommunen omfatter både fjellbeite og skogsbeite. Fjellbeite er beitevidder som hovedsakelig ligger over barskogsgrensa. Bjørkebeltet blir også regnet som fjellbeite.

Beiteområdene i Ringebu fordeler seg på både privat grunn og på tre statsallmenninger eid av Statskog SF. Allmenningsarealet utgjør ca. 45 % av kommunens totalareal og ligger på østsiden av hoveddalføret. Ringebu fjellstyre forvalter de tre statsallmenningene i Ringebu på til sammen 560 000 daa. Disse er Ringebu-Østfjell statsallmenning på 355 000 daa, Imsdalen statsallmenning på 110 000 daa og Hirkjølen statsallmenning på 95 000 daa. Den sørlige delen av Rondane nasjonalpark strekker seg, etter utvidelsen i 2005, inn i de nordlige delene av statsallmenningene i Ringebu. I tillegg eier Miljødirektoratet ca. 5 000 daa utmark i Ringebu fordelt på en teig på Stulskjølen, og to teiger på Fåvang vestsida; det såkalte Fåvangkomplekset.

2.2 Beitebrukens omfang

Ringebu ligger godt over landsgjennomsnittet med hensyn til bruk av utmarka til beiting. Totalt høstes det årlig ca. 3,2 millioner føreheter i utmarka i Ringebu. Dette utgjør ca. 20 % av ressursgrunnlaget for jordbruksproduksjonen i kommunen.

I Ringebu er det i dag syv organiserte beitelag som slipper husdyr på utmarksbeite. I tillegg til beitebruken som beitelagene står for, blir det sluppet dyr på utmarksbeite fra enkeltbruk som ikke er medlemmer i organisert beitebruk.

Ringebu har lenge hatt en omfattende beitebasert husdyrproduksjon. Bruken av utmarksressursene har vært, og er fortsatt, en viktig ressurs for landbruksnæringen i Ringebu. I tillegg er husdyr på utmarksbeite et gode for dyrevelferden. Tidligere ble det også høstet vinterfôr i utmarka. Dette opphørte tidlig på 1900-tallet. Seterdrift og beite i utmarka har bidratt til å gi grunnlag for et husdyrhold ut over det en kunne hatt med kun bruk av jordbruksressursene nede i dalen. Bruken av utmarksbeitet var tidligere knyttet til setrene, med storfe og geit som de viktigste beitedyrene. Større hestefølger var også vanlig, spesielt mellom onnene. Antall sau i fjellet var heller lite, men i løpet av 1900-tallet økte antallet gradvis. I dag er saueholdet den dominerende næringen i Ringebu som benytter utmarka, men andelen storfe er økende. På 1900-tallet skjedde det en rask utvikling innen storfeholdet. Dagens kyr krever mer enn hva den nøyosomme dølakua gjorde. De siste årene har utviklingen gått i retning av at melkekyrne i stadig større grad går på innmark og/eller i «luftegårder», mens et økende antall kjøttfebesetninger går i utmark. Endring av dyresammensetningen i utmarka har også ført til endring av utnyttelsen av beitet. Tabell 1 viser at antall dyr på utmarksbeite i Ringebu har hatt en økning de siste 15 årene. Dette gjelder for alle dyreslagene med unntak av hest. Vi ser også at antall brukere i samme periode har gått ned.

Tabell 1 Utviklingen i dyretall på utmarksbeite (> 5 uker) i Ringeby de siste 20 årene (antall foretak i parentes) registrert gjennom søknad om produksjonstilskudd (Kilde: PT-900, Landbruksdirektoratet).

Dyreslag	1997	2002	2007	2012	2017
Melkeku/ammeku	873 (96)	768 (70)	844 (58)	1 070 (61)	1 021 (53)
Øvrige storfe	1 382 (130)	1 164 (78)	1 297 (69)	1 438 (67)	1 508 (60)
Sau og lam	18 748 (141)	18 535 (115)	19 117 (104)	19 151 (101)	21 826 (100)
Geit og kje	547 (11)	494 (9)	676 (10)	564 (5)	819 (9)
Hest	26 (15)	22 (10)	29 (6)	8 (4)	21 (10)

Tradisjonell seterdrift er en viktig del av kulturarven i denne regionen. Etter jordbrukstellinga i 1939 var Ringeby landets største seterkommune med 35 setergrender og 443 setre i drift. Det tradisjonelle seterbruket har gått sterkt tilbake, og i 1990 var det 62 gårdsbruk med melkelevering fra setrene i Ringeby. I 2008 var det melkelevering fra 29 setre, og i 2018 fra 20 enkeltsetre der 4 setre var fra geit og 16 setre var fra ku. Med det økte fokuset på bruk av lokale ressurser, får en håpe at det blir mulig å ta vare på denne viktige ressursen av norsk landbruk i tiden framover. Vedlegg 1 viser kart over aktive setre i drift i Ringeby i 2018.

I kommuneplanens arealdel 2015-2027, er det nå tatt inn hensynssoner rundt seterområdene. For disse områdene skal det legges opp til en streng dispensasjonspraksis for å ivareta hensynet til seterlandskapet og byggetradisjonen for seterbebyggelsen, jfr. bestemmelser for LNF-områdene (landbruks-, natur- og friluftsområder).

Tallene i tabell 2 viser at Ringeby ligger godt over landsgjennomsnittet med hensyn til bruk av utmarka til beiting. For tilskudd til dyr på utmarksbeite er det krav om minst fem uker beiting. Ut fra andelen av de ulike husdyrslagene som er på utmarksbeite i Ringeby, oppfyller 94 prosent av søyene dette og 82 % av geitene. For storfe, dvs. melkekyr/ammekyr er andelen 43 % og for øvrig storfe 38 %. I tilskuddsstatistikken er det ikke skilt mellom melkekyr og ammekyr når det gjelder utmarksbeiting. Øvrige storfe er i denne sammenheng kalver, kastrater, kviger og kyr som ikke har kalvet siste 15 måneder. Strukturrasjonalisering og samdrifter gjør at færre av dagens melkekyr beiter i utmarka enn tidligere (ønske om høyere avdrått, kalving året rundt og økt bruk av melkeroboter). Potensialet for økt beiting med storfe i utmark er i hovedsak innenfor kjøttproduksjon på ammekyr, sinkyr, kastrater, kalver og kviger av melkerase.

Tabell 2 Antall husdyr i Ringeby totalt og på utmarksbeite i 2017 (Søknad om produksjonstilskudd PT-900 – del 2, Landbruksdirektoratet). Antall foretak i parentes. Totalt var det 185 husdyrbrukere som søkte produksjonstilskudd i Ringeby i 2017.

Dyreslag	Antall dyr totalt	Antall dyr på utmarksbeite i Ringeby (> 5 uker)	Antall dyr på utmarksbeite i Ringeby (%)	Antall dyr på utmarksbeite i Norge (%)
Melkekyr/ammekyr	2 386	1 021 (53)	43 %	27 %
Øvrig storfe	3 959	1 508 (60)	38 %	22 %
Søyer	8 564	8 057 (100)	94 %	84 %
Lam	----	13 769 (100)	---	---
Geiter (voksne og kje)	997	819 (9)	82 %	70 %
Hester	103	21 (10)	20 %	27 %

Vedlegg 2-9 viser kart som dokumenterer bruken av utmarksbeite fordelt på sau-, geit- og storfebesetninger og som søker produksjonstilskudd for dyr på utmarksbeite i Ringeby. Kartene viser både besetninger som er med i organisert beitebruk og de som slipper på egen hånd, inkludert tradisjonell setring. For sau er > 90% av besetningene inntegnet, for storfe ca. 80 % av besetningene, og for geit 55 % av besetningene. For Brekkom fellesdrift er bruken av beiteområdet i vedlegg 5 og 6 ikke inntegnet per besetning, men arealbruken for laget.

2.3 Verdisetting av utmarksbeite

Verdien av utmarksbeite i Ringebru utgjør ca. 31 millioner kr/år fordelt på fôruttak fra utmarksbeite, kjøtt- og ullproduksjon og beitetilskudd.

Fôruttak fra utmarksbeite:

Tabell 3 Fôropptak for de enkelte dyreslag (Kilde: Erling Skurdal, 1997. Beiting i utmark)

Dyreslag	Fôropptak pr. dag
Sau og lam	1,0 fôrenhet
Geit og kje	1,0 fôrenhet
Ammeku/melkeku	6,0 fôrenheter
Ungdyr av storfe	4,0 fôrenheter
Hest	5,0 fôrenheter

Totalt høstes ca. 3,2 millioner fôrenheter i utmarka i Ringebru hvert år. Sauen er det dyreslaget som høster mest med ca. 2,0 mill. fôrenheter. Det er da tatt utgangspunkt i antall dyr fra tabell 2, 80-100 beitedager avhengig av dyreslag, og fôruttak for det enkelte dyreslag i tabell 3. Ikke all beitebruk fanges opp her og antall beitedager varierer, så tallene blir derfor noe usikre. Setter vi en fôrenhetpris på kr. 3,50 får vi en verdi på ca. 11 millioner kroner. For å dyrke tilsvarende fôrmengde med grovfôr kreves ca. 9 000 daa fulldyrket jord. Det er da tatt utgangspunkt i 350 f.e./daa grovfôrproduksjon. Til sammenligning er det i Ringebru ca. 37 000 daa fulldyrka jord, 2 000 daa overflatedyrka jord og 10 000 daa innmarksbeite (kilde: NIBIO, AR5 årsversjon for Ringebru i 2017). Grovt regnet utgjør fôret beitedyra høster i utmark omtrent 15-20 % av ressursgrunnlaget for jordbruksproduksjon i kommunen.

Kjøttproduksjon:

Produsert kjøttverdi i løpet av en beitesesong er vanskelig å beregne. I 2017 ble det levert 562 tonn kjøtt fra storfe, og 297 tonn kjøtt fra lam og sau fra Ringebru til kjøttssamvirke og private slakterier (LEV 400 – Slakteleveranser. Kommuneoversikt R-403 for året 2017, Landbruksdirektoratet). Det er usikkert hvor stor del av produksjonen som kan tilskrives utmarksbeite. Vi har valgt å ta utgangspunkt i antall dyr som er oppgitt som har gått på utmarksbeite. Ved en utregning for 1508 ungdyr av storfe på utmarksbeite i gjennomsnittlig 80 dager med en gjennomsnittlig tilvekst på 480 g slaktevekt pr. dag, gir dette 51 tonn kjøtt storfekjøtt for 2017. Med en gjennomsnittlig avregningspris på 47,20 kr/kg inklusive tilleggsspriser (Nortura) gir dette en verdi på ca. 2,7 millioner kr. Ved en utregning for 13 769 lam på utmarksbeite i gjennomsnittlig 100 dager med en gjennomsnittlig tilvekst på 115 g slaktevekt pr. dag, gir dette 143 tonn lammekjøtt. Med en gjennomsnittlig avregningspris på 47,00 kr/kg, inklusive tilleggsspriser (Nortura), gir dette en verdi på ca. 7,4 millioner kr. I tillegg betales det ut per kg slakt et grunntilskudd (sau) og et distriktstilskudd (sau og storfe) fra Staten. Dette utgjorde ca. 1,8 millioner for lam- og storfeslakt (ungdyr) i 2017. Ut fra dette kan vi tilskrive totalt ca. 12 millioner kr til utmarksbeite.

Ullproduksjon:

Totalverdi av ulla, med utgangspunkt i gjennomsnittspris, gir en verdi på ca. 1,5 mill. kr. Gjennomsnittsprisen på ull har vært ca. kr. 30 pr. kg de siste årene. I dekningsbidragkalkyler, utarbeidet av Norsk Institutt for landbruksøkonomiske forskning 2010/2011, regnes det 0,22 kg ull pr. kg produsert kjøtt. Det ble levert 225 tonn lammekjøtt fra foretak i Ringebru til slakteri i løpet av kalenderåret i 2017 (LEV 400 – Slakteleveranser. Kommuneoversikt R-403 for året 2017, Landbruksdirektoratet). Med utgangspunkt i kjøttleveransen på lammeslakt for 2017 gir dette totalt ca. 50 tonn ull.

Beitetilskudd:

Totalt ble det i 2017 utbetalt ca. 6,5 mill. kr i tilskudd i forbindelse med dyr på utmarksbeite i Ringeby. Dette er fordelt på de to ordningene produksjonstilskudd i jordbruket (PT) og regionale miljøprogram for jordbruket i Oppland (RMP). Sistnevnte ordning er for både enkeltbrukere og for organiserte beitelag.

I produksjonstilskudd ble det utbetalt 3,2 mill. kr for tilskudd til dyr på beite (minst 12 uker) og 4,3 mill. kr som tilskudd til dyr på utmarksbeite (minst 5 uker). Førstnevnte tilskudd på 3.2 mill. kr omfatter beiting på både innmark og utmark, så en kan ikke tilskrive hele summen til utmarksbeite. I RMP-ordningen ble det utbetalt kr. 103 680 for geiter og kr. 115 245 for kastrater og melkekyr på seter. For geiter og kastrater gjelder ordningen både innmarksbeite og utmarksbeite, så en kan ikke tilskrive hele summen til utmarksbeite. Godkjente beitelag kan søke driftstilskudd pr. dyr av dyreslagene sau, geit, storfe og hest sluppet på utmarksbeite. Beitelagene i Ringeby fikk utbetalt totalt kr. 510 146 fordelt på kr. 264 316 for sauer og geiter sanket fra utmarksbeite og kr. 13 584 for storfe sanket fra utmarksbeite. Kr. 232 246 gikk til forsterket tilsyn (lønnet tilsyn).

2.4 Beitekvalitet

Avleda temakart fra vegetasjonskart, kartlagt av NIBIO, viser beitekvalitet for sau og storfe. Dataene om beiteverdi bør i større grad hensyntas i arealplanleggingen i kommunen, spesielt ved omdisponering av gode beiteareal. I Ringeby dekker disse kartene ca. 340 km² fordelt på 47 km² i Kvittfjell planområde, 160 km² på Venabygdsfjellet og ca.130 km² i beiteområdet til Storfjellet beitelag og Brettingsdalen fegjeting i Ringeby kommune. Der en ikke har vegetasjonsdata, bør dette kartlegges i forkant slik at man har gode og objektive data til bruk i beslutningsprosesser.

Beitebruken i kommunen omfatter både fjellbeite og skogsbeite. Tabell 6 viser at Vestsida beitelag er det beitelaget med størst areal skogsbeite med ca. 67 %. De øvrige beitelagene har mellom 30 og 40 % med skogsbeite i sine beiteområder. Frodige skogtyper og høgstaudeeng har høyest potensiell beiteverdi.

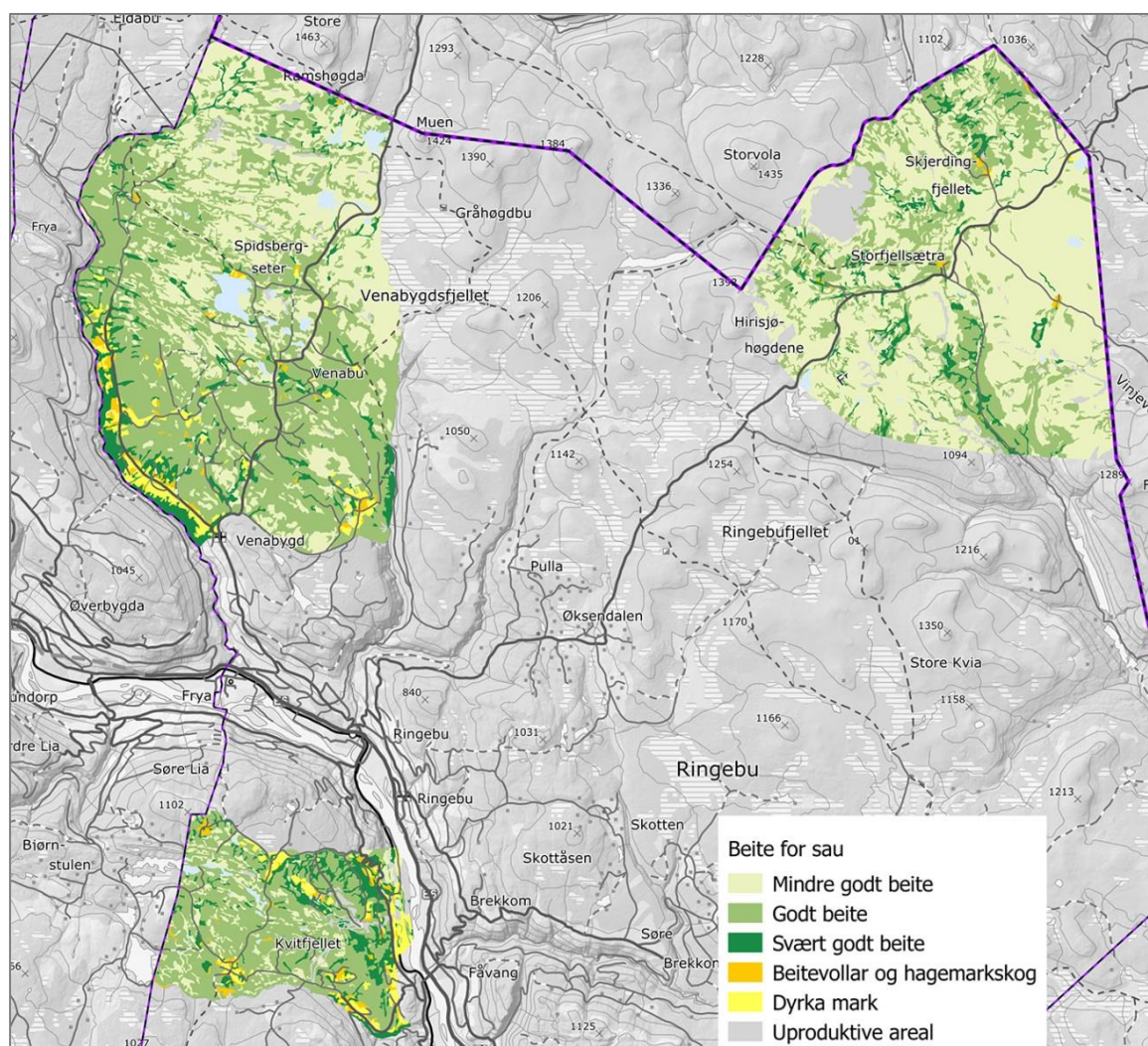
Den eneste systematiske redskapen vi har for å vurdere kvaliteten av et utmarksbeite er en inndeling av vegetasjonstyper som sier noe om beiteverdien. Den aktuelle beiteverdien kan være begrenset av høy dekning av høye urter, bregner og vier. Beitekartet viser den potensielle verdien som kan oppnås gjennom kultivering. Dataene om beiteverdi bør i større grad brukes i arealplanleggingen i kommunen, spesielt ved omdisponering av areal til utbyggingsformål. Det er utarbeidet kart som viser beiteverdi for både sau og storfe. I Ringeby har NIBIO utarbeidet vegetasjons- og beiteverdikart for ca. 340 km². Arealfordelingen av beiteklassene av kartlagt areal er vist i tabell 4.

Tabell 4 Arealfordeling av beiteklasser av vegetasjonskartlagt areal i Ringeby (Kilde: NIBIO ved Michael Angeloff, 09.01.2019).

Beite for sau	km ²
Mindre godt beite	143
Godt beite	144
Svært godt beite	25
Dyrka mark	4
Beitevollar og hagemarkskog	9
Uproduktive areal	12
Sum	337

Av områdene som er kartlagt i Ringebu, er ca. 25 % klassifisert som *svært godt beite* for sau og storfe, ca. 40 % klassifisert som *godt beite* og 40 % som *mindre godt beite*. Det er de høyereliggende fjellområdene på Venabygdsfjellet og Ringebufjellet som kommer ut med høyest andel av klassen *mindre godt beite* (lavhei og rishei). Det samme gjelder området rundt Skjerdingsfjell. Områdene med høyest andel av *svært godt beite* ligger i Kvitfjell planområde og i Venabygda ned mot Frya.

Dekningen av det som er kartlagt i Ringebu kan sees i kart 1. Det er Kvitfjell planområde, Venabygdsfjellet og området rundt Storfjellsætra som er kartlagt. Kartene gir en detaljert beskrivelse av vegetasjon og beiteverdi for storfe og sau i områdene, og er nyttig redskap når en skal vurdere konsekvenser for beitebruken. Der en ikke har vegetasjonsdata, bør dette kartlegges i forkant slik at man har gode og objektive data til bruk i beslutningsprosessene med arealplanene.

Kart 1 viser deknningen av vegetasjonskartlagt areal, og dermed beiteverdi for sau og storfe, i Ringebu kommune. Omtrent 25 % av kommunens areal har tilgjengelige data. Disse kartene er den eneste systematiske redskapen vi har for å vurdere kvaliteten av utmarksbeite. Lysgrønne areal er områder klassifisert med mindre godt beite, mellomgrønne areal er godt beite og mørkegrønne areal er svært godt beite. Gule farger er jordbruksareal. Lilla strek er kommunegrense (kilde: www.kilden.nibio.no, 2018).

De ulike husdyrartene beiter på forskjellig måte. Beiting med to eller flere dyreslag gir bedre utnytting av et beiteområde fordi de fleste dyreslagene vil har mer eller mindre ulikt valg av beiteplanter og beitested. Jo flere dyreslag som beiter sammen, jo større sjanse er det for at flere plantearter vil bli utnyttet og en større del av beitet brukt (Garmo, 1994). I forhold til snylteproblematikken er sambeiting også en stor fordel.

Vegetasjon og beiteverdi i beiteområdet i Kvitfjell planområde

En beskrivelse av beiteverdien i Kvitfjell planområde, kartlagt av NIBIO i 2000, følger under.

Beiteområdet ligger hovedsakelig på privat grunn og enkelte jordsameier/seterraster. Beiting blir drevet i utstrakt grad både med storfe og sau, men også geit. I barskogsonen blir det drevet skogsdrift. Kvifjell alpinanlegg med løypetraser, tekniske anlegg, reiselivsbedrifter og hytter dekker et stort areal og er nå lokalisert over tre fjellsider. Den største konsentrasjonen av hytter er omkring mellomstasjonen i Kvifjell, og på vestsida av Kvifjell. Størstedelen av hyttene er lagt på mark med god beiteverdi for sau og storfe. Hyttene på Gammelseterfeltet og Strandeseterfeltet er lagt på mark med svært god beiteverdi for sau og storfe (*enggranskog*). Et godt grasdekke er under etablering i alpintraséen og dette er gode husdyrbeiter. Det er nå lagt til rette for en større utbygging av fritidsboliger på den såkalte Vardensiden, dvs. området øst for Veslesetra. Vardensiden ble ikke vegetasjonskartlagt med hensyn på beiteverdi for sau og storfe før området ble vedtatt utbygget.

Kartet viser at større områder øst for Nysetra, Myrli-Sus og Gammelsetra-Strandesetra har større sammenhengende områder med svært godt beite for sau og storfe. Størstedelen av kartleggingsområdet ligger i et småkupert fjellskoglandskap fra 800 meter opp til 1100 meter. Dominerende vegetasjonstype er *blåbærskog* med gran- eller bjørk i tresjiktet. Innslag av kalkstein gir særlig godt grunnlag for plantevekst i lisida opp fra Lågen. Kvifjell alpinanlegg ligger i denne lia. Lisida fra Strandesetra til Myrli har store areal med åpen *enggranskog* med sterkt beitepreg og høyt grasinnslag. Dette er svært verdifulle beiter både for storfe og sau. Kollene på nedsida av Strandesetra mot alpintraséen er magre og av liten beiteverdi. Det samme gjelder den bratte lisida med mye hamrer nord i området. Fra Strandesetra-Nysetra ned til Rottås er det mye rik skog. Gressinnslaget i skogen er stort ned til 600 meter. Under 600 meter er vegetasjonen mindre kulturpåverket og beiteverdien er i første rekke knyttet til hogstflater og en del gammel kulturmark.

Fjellområdet, som er dominert av blåbærmark, er beitemessig karakterisert som godt-mindre godt beite. De små arealene som finnes av rik vegetasjon vil være av særlig høy verdi for beitet i dette landskapet. Storfe vil finne bra beite på *grasmyrene*. På Svinslåa er det to besetninger med geiter om sommeren som bidrar til å holde landskapet åpent omkring Svinslåa. På Veslesetra er det også en besetning med geiter i beitesesongen, samt en ammegeitbesetning rundt Segelstadseterkampen.

For Kvifjell planområde er det utgitt følgende avleda temakart fra vegetasjonskartleggingen til NIJOS: Beite for sau, Beite for storfe, Beite for elg, Slitestyrke for ferdsel og Artsmangfold.

Vegetasjon og beiteverdi for Venabygd og Venabygdsfjellet

En beskrivelse av beiteverdien i Venabygda og på Venabygdsfjellet, kartlagt av NIBIO i 2001, følger under. Beiteområdet ligger hovedsakelig på privat grunn og i Ringeby-Østfjell statsallmenning. Det er hovedsakelig sau som beiter i dette området. I barskogsonen blir det drevet skogsdrift. Området har flere reiselivsbedrifter, og Venabygdsfjellet har store areal med hytter. Den største konsentrasjonen av hytter er rundt Trabelifjellet, Venabu og rundt Spidsbergseter.

Området mellom Nordre Bølhøgda og Ramshøgda har de beste fjellbeitene, men det er gode beiter også langs Svartåa, opp under Svartfjellet, langs Bølbekken og mot Mykjørrtjønnet. Fjellområdet ellers er dominert av risheier, lavheier og myr som gir moderat beiteverdi. Samla er området gitt karakteristikkene godt-mindre godt beite for sau. For storfe vil område ha litt bedre beitekvalitet. Lavheiene i området er svært rike på lav, og er svært gode vinterbeiter for rein.

Tabell 5 Beitekapasitet i kartleggingsområdet Venabygd-Venabygdsfjellet.

Sau/km ²	Beiteareal for storfe km ²	Saueenheter	Storfe	Beiteareal for sau km ²	Sau
50	107	5 350	1 337	97	4 850

Tabell 5 viser at beiteverdien for kartlagt område på Venabygdsfjellet gir en kapasitet på 50 sau per

km². Kolonne 3 i tabellen viser at kartleggingsområdet kan romme om lag ca. 5 300 saueenheter innenfor det arealet som er utnyttbart for storfe (1 storfeenhet = 4 saueenheter). Kolonne 4 viser at beitet har plass til ca. 1 300 storfe dersom bare storfe bruker beitet. Dersom bare sau er på beite er høvelig tall ca. 4 800 sau. Forskjellen i forhold til storfe ligger i at sauen i liten grad vil beite på myrene. Det vil da ligge unytta beite på myrene tilsvarende om lag 9 000 dekar eller 110 storfe. Storfe vil finne gode beiter i grasmyrene og andre våtlendte areal, mens sauen vil utnytte de høytliggende delene av beitet bedre. Best utnytting av området får en derfor med både sau og storfe på beite. Det oppgitte dyretallet forutsetter jevn utnytting av arealet.

Venabygdsfjellet har stor høydevariasjon, men det er forholdsvis lite snøleivevegetasjon. Dermed vil beitekvaliteten falle utover i august, hvis ikke god avbeiting gir ny groe i beitet. Ut fra observert artssammensetning i vegetasjonen og avbeittingsgrad, synes beitetrykket i utmarka å være høyt i området mellom Nordre Bølhøgda og Ramshøgda. I seter- og skogsområdene synes beitetrykket å være middels, og lavt i dalsidene. Gjengroing av skog og einer, særlig i gamle seterområder, greier beitingen ikke å rå med. Venabygdsfjellet har 107 km² som er unytbart for storfe og 92 km² som er unytbart for sau. De store arealene av grasmyr som sau i liten grad vil beite på, utgjør denne store forskjellen i beiteareal. Skjøtseltiltak som krattknusing og tynning av skog kan øke beitetilgangen i området.

For Venabygd-Venabygdsfjellet er det utgitt følgende avleda temakart fra vegetasjons-kartleggingen til NIJOS: Beite for sau, Beite for storfe, Beitetyper for rein på barmark, Vinterbeite for rein (tilgjengelighet og lavdekning), Vegetasjonens slitestyrke for ferdsel og Artsmangfold.

Vegetasjon og beiteverdi i beiteområdet til Storfjellet beitelag

En beskrivelse av beiteverdien i Kvittfjell planområde, kartlagt av NIBIO i 2012, følger under. Beiteområdet fordeler seg på Hirikjølen og Imsdalen statsallmenning. Beiting blir drevet i utstrakt grad både med storfe og sau. På Skjæringfjellsetra ligger det et høyfjellshotell med skitrekke med noen hytter rundt. Ellers er de fleste hyttene lokalisert rundt Storfjellsetra. Disse er bygget på områder med lav beiteverdi for sau og storfe.

Av tilgjengelig utmarksbeiteareal i dette beiteområde utgjør nyttbart beite 35 % for storfe og 32 % for sau. Kun 5 % av arealet havner i beste klassen, svært godt beite. Disse ligger i Imsdalen, langs Botnebekken, vestsida av Skjærdingfjellet, Brettingsdalen, Storfjellslia og Skarvbekken. Beiteområdet har store variasjoner i beitekvalitet. Store partier har ikke nevneverdig beite for husdyr; det gjelder blant annet området fra Stor-Hira og sørover til høydene omkring Piggvola, Reinfjellet og Brennfjellet. Dette på grunn av grov, blokkrik morene. Snaufjellpartiene har også større areal med dårlig beitemark. De største beiteressursene i beiteområdet ligger i bjørkeskogen ned mot Imsdalen. En god utnytting av denne delen av beiteområdet vil være viktig dersom flere dyr skal sleppes i beitelaget. Dette er areal med mye engbjørkeskog som også er veldig godt storfebeite. Det vil være gunstig for sauen at storfe også beiter her for å få bedre nedbeiting og mer fersk nygroe i beitet. Ved siden av dette har storfe større tråkkvirkning som holder voksekraftige urter som tyrihjelme borte. Sidene etter østre og vestre Botnebekken har også gode beiteareal. Området rundt Skjærdingfjellet, særlig vestsida har jevnt godt beite, men tette granplantinger setter ned produksjonen i undervegetasjonen og gjør tilgjengeligheten vanskelig på mye areal. I Brettingsdalen, Storfjellslia og etter Skarvbekken er det også gode beiteareal. I de områdene det er vesentlig beite å hente, er beite satt til klassen **godt beite**. Rapporten sier også at det i dag er svak avbeiting i noen av de gode beitearealene i området.

I dette området beites det hovedsaklig med sau, men også med storfe. Det ble sluppet 805 sauer, 1247 lam og 74 storfe i Storfjellet beitelag i 2017. Det meste av sauen blir sluppet omkring Storfjellseter og i Brettingsdalen. Vanlig slippdato er ca. 10. juni og sanking 10-15. september. Ut fra vegetasjonsregistreringene er anbefalt dyretall i dette beiteområdet satt til 2 600-3 200 sau eller

550-700 storfe. Best arealutnytting vil en få ved bruk av både sau og storfe da området er mangfoldig både i terreng og vegetasjonstyper. Fordeler en tilgjengelig fôrproduksjon med $\frac{3}{4}$ på sau og $\frac{1}{4}$ på storfe, kan 2 300 sau og 160 storfe være passe, i følge rapporten fra Skog og landskap. Ut fra faktisk dyretall og beregningene ut fra vegetasjonskartleggingen, ser det ut til at det enda kan slippes noe flere dyr i området. Det anbefalte dyretallet forutsetter noenlunde jevn fordeling av dyr i området.

I området omkring Skjærdingfjellet kan skoggrensa ha hevet seg med 50 meter siden 1930-tallet (www.forskningsradet.norklima). Brettingsdalen har større snauareal under den klimatiske skoggrensa som vil kunne gro til med skog ved redusert beiting. Dette er avhengig av beitetrykk fra både husdyr og villrein. Ikke minst reinen sin beiting vår og høst, bidrar trolig til å holde bjørkerenningene nede. Barskogen har potensiale til å innta større areal. Sterk uthogging og høyt beitetrykk nederst i Brettingsdalen har gitt store forekomster av finnskjegg, og dermed dårligere beiteverdi, se figur 2.

Arealer med god og dårlig beiteverdi i Brettingsdalen: Bilde 1 Engbjørkeskog i Brettingsdalen med god beiteverdi. Bilde 2 Finnskjeggdominert, glissen skog i Brettingsdalen med dårlig beiteverdi (Foto: Yngve Rekdal, NIBIO. 2012).

Beiteområdet til Storfjellet beitelag er også en del av beiteområdet til reinstamma i Rondane sør villreinområde som er om lag 2 100 km². Målet er å ha en vinterstamme på 2 300 dyr. Uten å ha ressursoversikt over hele villreinområdet er det vanskelig å si noe sikkert om i hvilken grad det er konflikt mellom sau og villrein om beitet. Reinen har mye større areal som den bruker og den har en litt annen områdebruk enn sauene. Studier fra Hardangervidda viste rein og sau at i løpet av sommeren overlapper 60 % i valg av beiteplanter og 76 % i valg av plantesamfunn. Rein og sau bruker i stor grad samme areal, men ikke til samme tid og på samme sted. Plantevalget mellom dyreslagene er mye likt, men reinen bruker i større grad marginale og høytliggende areal enn sauene. Dette gjelder midtsommers på grunn av insektplage. På en annen side vil ikke reinen snaubeite slik som sauene som holder seg i samme område over lang tid. Grassnøleiene og høgstaudeengene er i første rekke de vegetasjonstypene det vil være konkurranse om. Det er det samla beitetrykket som avgjør i hvilken grad det er konkurranse mellom sau og rein. Dersom det samla beitetrykket er for høyt, vil dyreartene ha nytte av hverandre ved at god avbeiting gir nygro i beitet (kilde: Skog og landskapsrapport 06/2013. Vegetasjon og beite i beiteområdet til Storfjellet beitelag).

For Storfjellet beiteområde er det utgitt følgende avleda temakart fra vegetasjonskart-leggingen til Skog og landskap: Beite for sau, og Beite for storfe.

Fjellområdene på østsiden av Lågen er også et viktig område for villrein. Villrein og husdyr utnytter til dels felles beiteressurser og arealer. På barmarksbeite overlapper reinens fødevalg mye med sauens (Beiteressurskartlegging i Snøhetta villreinområde, NINA Rapport 135). Begge artene prefererer vegetasjonsenhetene gras-urterik engvegetasjon og snøleier. De kan således kalles potensielle konkurrenter. I følge bestandsplan for Rondane villreinområde (2010-2014), har reinen i Rondane

nord en begrenset tilgang på grønne beiter. Det er store områder med lave boniteter, og dette gjør seg spesielt gjeldende på sensommeren/høsten med hensyn til beitetilgang. Ringeby fjellstyre har myndighet til å regulere antall beitedyr av ulike slag, plassering av saltplasser og slipp- og sankedatoer. Det er per i dag ikke satt noen begrensning i antall beitedyr. Det er likevel trafikk knyttet til ferdsel i området som utgjør en trussel for reinen, og villreinen i Rondane er nå splittet opp i tre delstammer. Dette skaper utfordringer med hensyn til sesongmessige beitemuligheter for reinen.

2.5 Beitekapasitet

Ut fra dagens beitebelegg, er det Fåvang gjeterlag og Vestsida beitelag som har det høyeste beitebelegget i utmarka. Det ser ut til at Vekkom saugjeterlag, Brekkom fellesdrift og Ramshytta gjeterlag har mye å gå på med hensyn til dyretallet på utmarksbeite uten at det går ut over beitekvaliteten.

Tabell 6 og kart 2 viser antall sau og lam som ble sluppet på utmarksbeite pr km² fordelt på beitelag i Ringeby i 2017 som er rapportert inn til organisert beitebruk. Dataene i tabell 6 er hentet fra organisert beitebruk. I tillegg er det en viss overlapping, dvs. streifbeiting, mellom de ulike beitelagene. Dette må man også ta med i betraktningen når man skal vurdere tallene.

Tabell 6 Tilgjengelig areal, prosent skog og sauetetthet fordelt på organiserte beitelag i Ringeby (Kilde: Organisert beitebruk. Beitelag - <http://kilden.skogoglandskap.no>, 2018).

Beitelag	Tilgjengelig areal (km ²)	Skog (%)	Sau pr km ²
Brekkom fellesdrift	119	34	18
Brettingsdal fegjeting	72	---	---
Fåvang gjeterlag	64 ¹	32	70
Ramshytta gjeterlag	265 ²	34	19
Stulskjølen beitelag	69	41	---
Vekkom saugjeterlag	188	39	19
Vestsida beitelag	124	67	42

Av beitelagene som er organisert i Ringeby, er det Fåvang gjeterlag som har høyest beitebelegg med 71 sau/km² inkludert beiteområdet i Eldådalen. Fåvang gjeterlag hadde, i tillegg til sau, 149 storfe i området i 2017, så beitebelegget blir i sum høyere. Vestsida beitelag har et beitebelegg på 42 sau/km². I området til Vestsida beitelag, slippes det i tillegg 464 geiter og 301 storfe på utmarksbeite som ikke er med i organisert beitebruk. Beitebelegget er derfor betydelig høyere for dette beitelaget enn statistikken i organisert beitebruk viser. Vekkom saugjeterlag har et beitebelegg på 22 sau/km², men slapp i tillegg 52 storfe. Brekkom fellesdrift har 18 sauer/km², men slapp i tillegg 369 storfe i fjellet, så beitebelegget blir i sum høyere for dette laget også. Ramshytta gjeterlag har et beitebelegg på 19 sau/km². Også i dette beiteområde slippes det også noe storfe som ikke med i organisert beitebruk, både fritt og i forbindelse med seterdrift. Når det gjelder Stulskjølen beitelag, har beitelaget rundt 350 storfe i området. I tillegg går det ca. 700 sauer i området tilhørende Ramshytta gjeterlag. Dette gir en sauetetthet på ca. 10 sau/km² og 5 storfe (ammeku)/km². Området er ikke vegetasjonskartlagt, og har derfor ikke data på beitekvalitet. Er det større områder med lav beitekvalitet, kan det se ut til at det er nok dyr i området i forhold til beitekapasiteten. Er hovedandelen av

¹ Fåvang gjeterlag har i tillegg sau og storfe i ca. 9 km² av Øyer statsallmenning hvor de har beiterett. Området ligger i Øyerfjellet nord for Eldåa. En del av besetningene går også ned mot Samdalen. Dette utgjør et område på ca. 10 km².

² Ramshytta gjeterlag har i tillegg sau i området til Stulskjølen beitelag. Dette arealet utgjør ca. 70 000 daa og vil komme i tillegg til 265 000 daa. Saуетettheten blir da noe lavere totalt sett.

beitekvaliteten i området god-svært god, vil det være mer å gå på med hensyn til antall dyr.

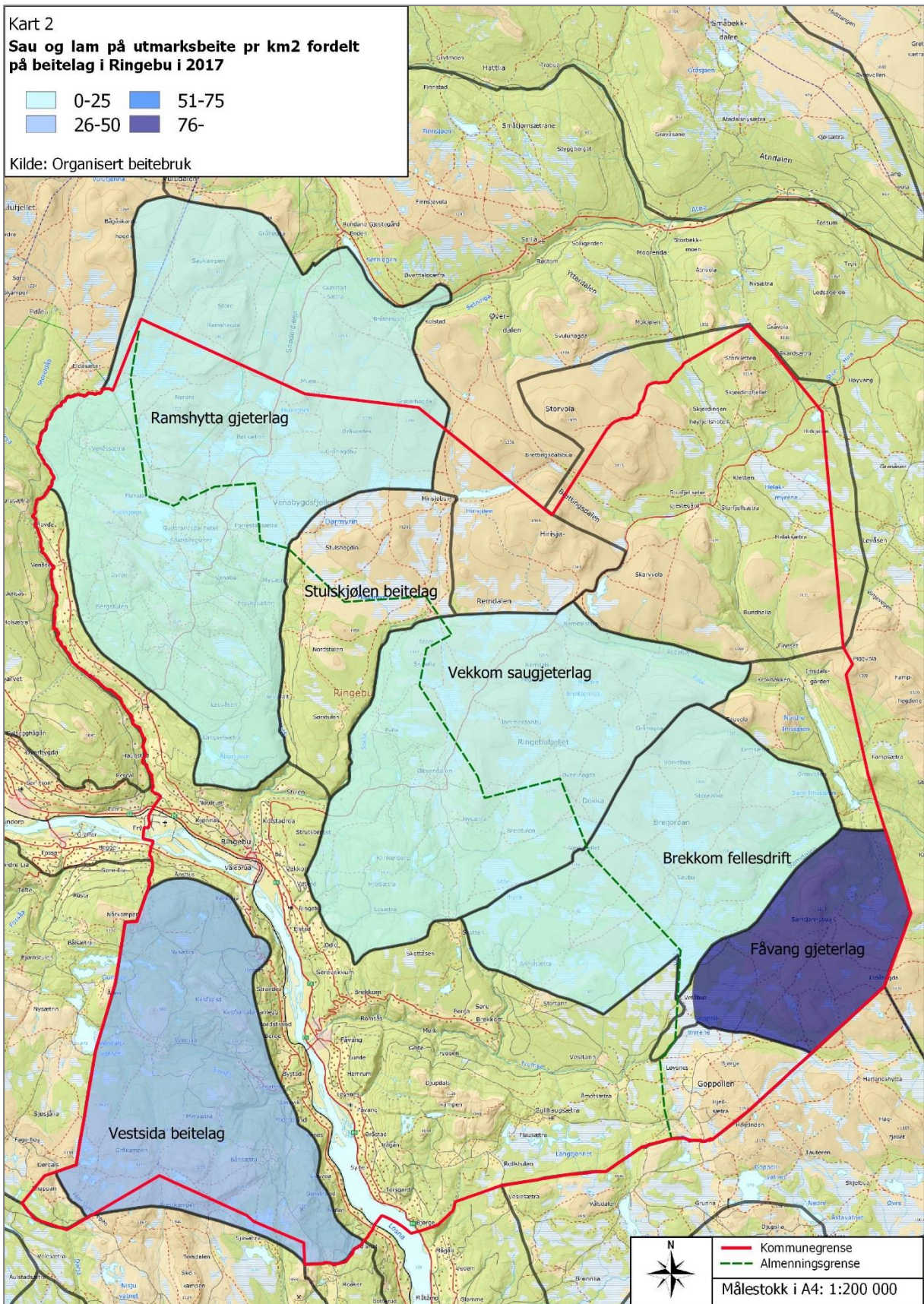

Bilde 3 Hereford på beite ved Øksendalen (Foto: Yngve Rekdal, NIBIO, 2016). Tilgjengelige setervoller hever beitekvaliteten i området. Området bærer preg av lavt beitetrykk, med lav avbeiting i det meste av utmark. Det går lite av andre dyr her, slik at beitetilgangen er rikelig. Blir disse dyra borte vil den åpne dalgangen gro til med skog med stor fart (kilde: Kjøttfe på utmarksbeite, NIBIO-rapport vol.4, nr. 157- 2018).

Tabell 7 angir hvilken dyretetthet som er forsvarlig ut fra beitekvaliteten i et område angitt for sau og storfe. For å bruke tabell 7 må et beiteområde gis en samlet karakteristikk. For høy dyretetthet vil gi innvirkning på blant annet tilveksten på dyr fra beite og dyr vil ha lettere for å trekke ut av området.

Tabell 7 Beitekapasitet per km² nyttbart beiteareal for dyr (samla tall sluppet dyr) på utmarksbeite med et fôrbehov på 1 f.e. (sau), 5 f.e. (storfe) og 6,5 f.e. (ammeku) per dag (tabell bearbeidet av NIBIO etter Tveitnes, 1949).

Fôropptak per dag	Beitekvalitet	Dyr pr. km ²	Dekar per dyr
1 fôrenhet (sau)	Mindre godt beite	33-54	30-19
	Godt beite	55-76	18-13
	Svært godt beite	77-108	13-9
5 fôrenhet (storfe)	Mindre godt beite	7-11	152-93
	Godt beite	11-15	91-66
	Svært godt beite	15-22	65-46
6,5 fôrenhet (ammeku)	Mindre godt beite	5-8	197-120
	Godt beite	8-12	118-86
	Svært godt beite	12-17	84-60

Kart 2. Stulskjølen beitelag er beitelag for storfe, og er derfor blank.

Dersom en tar utgangspunkt i nyttbart beiteareal (tabell 6), dvs. areal der en kan regne med at dyra tar beite av betydning for tilvekst fra, kan dette se ut til å være et brukbart utgangspunkt for vurdering av beitekapasitet i utmark. Ut fra dagens beitebelegg, er det Fåvang gjeterlag og Vestsida beitelag som har det høyeste beitebelegget. Det kan se ut som om Vekkom saugjeterlag, Brekkom fellesdrift og Ramshytta gjeterlag har mye å gå på med hensyn til dyretallet på utmarksbeite uten at det går ut over beitekvaliteten, dette med utgangspunkt i *hele* beiteområdet.

2.6 Beiteretter

Beiteretten er i dag befestet gjennom lokal sedvane, hevd, alders tids bruk, allmenningsrett og lovverk. Opprinnelig er beiteretten etablert gjennom generasjoners bruk av ressursene i utmarka. Beiterett går ut fra hovedbølet, fra seter og som beiterett i allmenninger. Man kan også leie en beiterett. I denne planen blir det ikke tatt stilling til beiterettighetene til hvert enkelt bruk i kommunen eller til beiterettighetene til beitebrukere i nabokommunene.

Beitebruken i Ringebru omfatter fire kommuner i tillegg til Ringebru. Beitedyr tilhørende i Ringebru beveger seg i mer eller mindre grad over kommunegrensene til våre nabokommuner Øyer, Sør-Fron, Gausdal og Stor-Elvdal. Beitedyr fra nabokommunene vil på tilsvarende måte også bevege seg over i Ringebru i perioder. Dette kalles streifbeiting.

I denne planen blir det ikke tatt stilling til beiterettighetene til hvert enkelt bruk i kommunene. Vurderingene under er gjort på et generelt grunnlag. Fra gammelt av var hovedregelen at de samme brukene både utnyttet utmarksbeite og samtidig drev planteproduksjon på innmark. Dermed lå det godt til rette for enighet om spørsmål angående beitebruk og gjerdehold. Etter hvert ble produksjonene mer spesialiserte, og stadig flere gårdsbruk ble drevet uten at utnytting av utmarksressursene var en del av driftsgrunnlaget. Dermed oppstod det interessen motsetninger mellom husdyrbruk som hevder beiterett, husdyrbruk som ikke lenger hevder beiterett og bruk hvor det ikke lenger er husdyrhold, når det gjelder gjerdehold og beitebruk generelt. Denne endringen innen landbruket førte til at det meldte seg et behov for å revidere lovgivningen som regulerer beitebruk og gjerdehold. Ny lov om gjerdehold og lov om beitespørsmål ble vedtatt i 1961.

Hvordan kan en beiterett som servitutt avløses?

Beiteretten hviler på eiendommen som heftelse. Den som ønsker å ta i bruk en slik eiendom til formål utenfor landbruksdriften, vil normalt være interessert i å avvikle denne rettigheten. Da kreves hjemmel. Avskjening av en beiterett kan skje etter servituttlova § 7, jordskifteloven § 36, ekspropriasjonserstatningslova § 2, fjellova § 12 og bygdeallmenningsloven §§ 1-2.

Etter servituttlova § 7 er kravet at retten klart må være til skade (eksempelvis ved bruk i forbindelse med utbygging av hyttefelt). Avløsningen av beiteretten må være svært betydningsfull for den ene parten. Beiteberettigede vil i en slik situasjon ha krav på kompensasjon hvis beiteretten skal avvikles. Loven bestemmer at vederlaget kan bestå av jord, rettigheter eller penger (kilde: <http://www.nsg.no/beite-og-bruksrett>).

Beiting i statsallmenningen:

Beitebruk i statsallmenningen omfatter Ringebru Østfjell, Imsdalen og Hirkjølen statsallmenning. Beiteretten i statsallmenning er hjemlet i fjellova av 1975. I henhold til § 2 i fjellova ligger retten til allmenningsbruk til bygd eller grend som fra gammel tid har hatt slik rett. §15 slår fast at jordbruker med beiterett i statsallmenning har rett til å beite med så stor buskap som han kan vinterføre på garden.

Retten til allmenningsbruk faller bort dersom gårdsdrifta blir nedlagt og jorda tatt i bruk til andre formål enn jordbruk. Det samme gjelder dersom en eiendom deles og mister så mye jord at den ikke lenger regnes som en jordbruksmessig enhet.

Beitebruken i statsallmenningene i Ringebru er regulert gjennom vedtekter fastsatt av Ringebru fjellstyre. Disse vedtektene ble revidert i 2017 og kan leses i vedlegg 13. Nytt i vedtektene i 2017 er at fjellstyret har tatt inn vilkår for beliggenheten til saltplasser og tatt inn dato for sanketidspunkt. Sistnevnte med grunnlag i henvendelser fra elgjaktlag vedrørende problemer med beitedyr under jakta. Hovedsanking i godkjente beitelag i statsallmenningene skal skje før 15. september. Andre beitelag skal organisere sin hovedsank samtidig med tilstøtende områder. Alle beitedyr skal så langt det er mulig være ute fra utmarka innen 25. september.

Gjeterlag og beiteområder som er godkjent av Ringebru fjellstyre per 2017 er: Ramshytta med sau og storfe, Brettingsdalen med sau og storfe, fellesetra i Åsdalen med geit, Vekkom fra Klufthua med sau, Brekkom fra Saubua og Stulsbua med sau og storfe i Samdalen, Fåvang fra Samtjønnsbua og Eldåbua med sau og storfe og hesteavslaget fra Remdalsbua, Borkebua (Gråbua) og Eldåbua. I tillegg til nevnte gjeterlag og beiteområder, er Storfjellet beitelag SA registrert med beiterett i Hirkjølen statsallmenning (særrett som ikke behandles etter fjelloven). Fjellstyret kan hvis nødvendig godkjenne andre gjeterlag og drifter, enn de ovenfor nevnte. I 2018 ble Stulskjølen beitelag godkjent av fjellstyret om beitebruk i Ringebru østfjell statsallmenning i områdene fra Flågåmyrene og nordover mot Stulshøgden, Dørmyrene og Hirisjøen.

Innenfor statsallmenningene skal beiting med lausfe kun skje gjennom organiserte gjeterlag. Unntakene er hest og buskap fra seter der det drives melkeproduksjon. Fjellstyret kan avgrense tallet på beitedyr i de enkelte storfedrifter, samt fastsette hvor de enkelte drifter skal foregå.

Dommer og andre rettsavgjørelser:

Hirkjølen seterlag har som formål å ivareta interessene til de gårder og bruk i Stor-Elvdal som har særrett til seter på Skjærdingfjellseter, Storfjellseter, Helakseter og Skarsetra og Hirkjølen statsallmenning. Særrettene er fastslått ved kgl. Reskript av 16/4 1734 og stadfestet ved Høyesterettsdom av 18/11 1937.

Brettingsdalen er et godt beiteområde, og det har vært strid med østerdølene om beiterettene i mange hundre år. I en dom fra 1800 ble det stadfestet at ringbyggingene hadde rett til å beite med feet sitt i Brettingsdalen, men det var gått opp en beitegrense i området ved Breiskardbekken. Kjønaasingene måtte i denne dommen avvike sauebeite etter dommen i 1800. Det ble da muret opp varder der beitegrensen skulle gå. I 1971 kom herredsretten til at setereierne på Storfjellsetra kunne beite med sau og løsfæ i Brettingsdalen med de dyr de kunne vinterføre på gårdene sine.

Når det gjelder grensen i fjellet mellom rettighetshaverne i Ringebru og Storelvdal er denne behandlet av:

- a. Sorenskriverkommisjonen 1730. Kongl. Reskript 1734. Grensegang 1736.
- b. Foged Lyngs befaringsforretning 1800
- c. Gudbrandsdalskommisjonen 1874-84
- d. Gålåsaken 1922-1925

Utskifting av beiteretten:

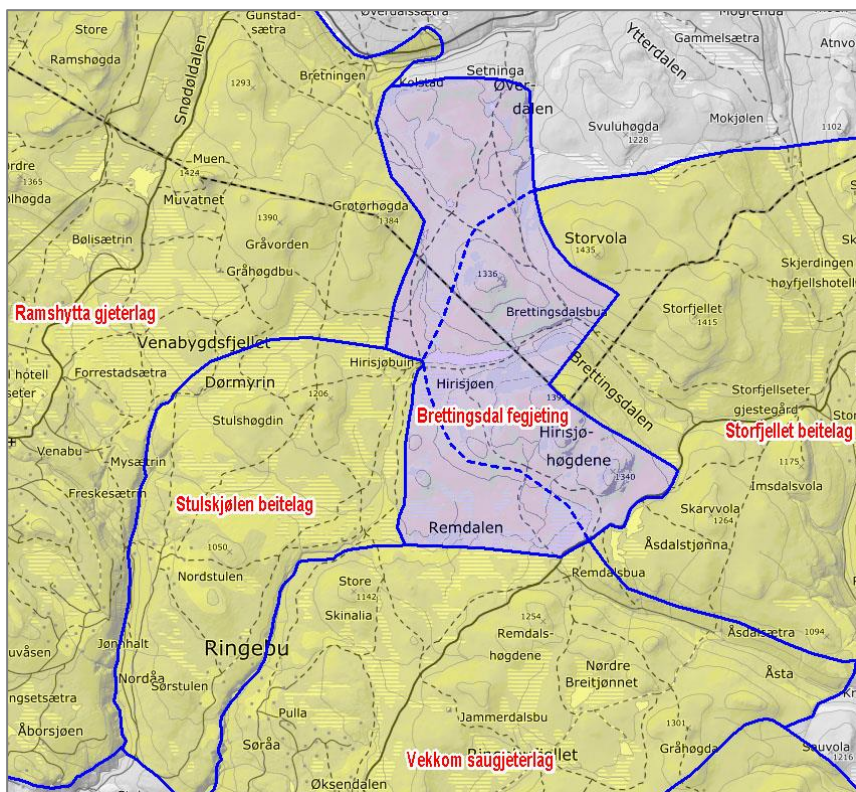
Da utmarka som hadde vært sameier ble utskiftet i Ringebru på 1800-tallet, var det skogen som ble skiftet ut. Beiteretten lå igjen i sameiet (felles). Utskifting av beiteretten, i tråd med beitelovens kap. III Beitereregulering, er i liten grad gjennomført i Ringebru. Det er gjennomført jordskifte i flere av seterområdene. Beiterettslige forhold er i varierende grad omtalt i disse sakene.

- 1). Jordskiftesak 5/1954 Mykleseter og jordskiftesak 2/1956 og 2/1966 Rollstulen i Ringebu.
På enkelte av setrene i Fåvang østfjell, blant andre Mykkelseter og Rollstulen, er beiteretten avløst på utmarksarealene som ble utskiftet da mange gårdbrukere hadde ønske om å dyrke opp jorda i disse områdene. Dette ble også i stor grad gjort. I jordskiftesaken på Rollstulen er også en beskrivelse av gjerdeplikten på eiendommene omtalt. I jordskiftesaken på Mykkelseter fastsatte jordskifteretten gjerdehold på den delen av skiftefeltet som kunne dyrkes mot veier, langs kanaler og i grenser mellom teigene.
- 2). Jordskiftesak 17/1969, Annolseter i Fåvang.
Saken omhandler beiteretten på Brekkom seterstreking. Formålet var å frigjøre areal til dyrking og beiting. Den endelige utskiftningen trådte i kraft i 1997. I bruksordningen kap. 2 er beitebruken omtalt: «Bare eiendommer med beiterett i bruksordningsområdet kan slippe beitedyr her. Beiting rundt seterområdet Tann-Annolseter forebeholdes seterdrift med storfe og geiter. Det skal være forbudt å slippe sau og lausfe, og gi salt til sau og lausfe i nærområdet til setrene».
- 3). Jordskiftesak 6/1984, Skotten setersameie i Ringebu
Saken gikk ut på å få etablert en bruksordning for beiteutøvelse innenfor Skotten setersameie.
- 4). Jordskiftesak 0500-2014-0023 Venabu i Ringebu
I 2014 ble beiteretten på et område på ca. 10 daa med 8 utleiehytter avløst mot et vederlag på kr 10 000 til Venabygd grunneierlag SA. Bakgrunnen for fremming av denne saken var problemer med sauemøkk og støy fra sauebjeller om nettene med fare for framtidig økonomisk tap for hotellbedriften. I slutningen ble det bestemt at grunneierlaget fortrinnsvis skulle bruke vederlaget til beitefremmende tiltak på Venabygdsfjellet.

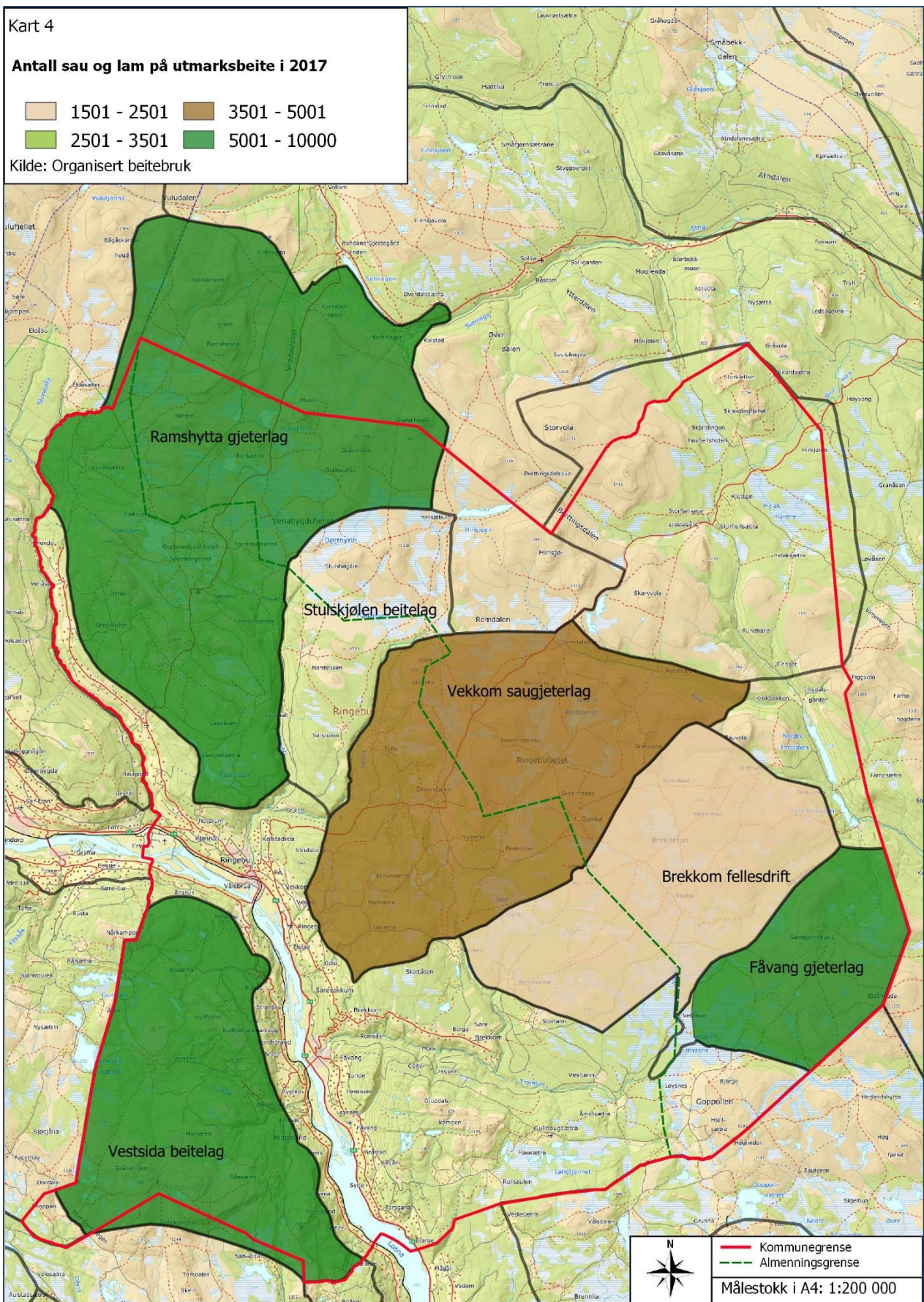
3. ORGANISERT BEITEBRUK – BEITELAGENE I RINGEBU

Beitebruken i utmarka er i hovedsak organisert gjennom beitelag. I 1970 ble det gjennom et samarbeid mellom landbruksdepartementet og Norsk sau og geit satt i gang en ordning kalt *Organisert beitebruk*. Hovedmålsettinga var todelt: Legge til rette for en mer rasjonell utnytting av utmarksbeitene, og redusere tapet av dyr på beite til et minimum. Samtlige beitelag i Ringebru har organisert tilsyn blant medlemmene. I tillegg har den felles organisert sanking og organiserer andre fellestiltak i beiteområdet. Organisert beiting er en frivillig ordning. Det er syv beitelag i Ringebru, og disse er svært godt organisert. Flere av beitelagene har ansatt gjetere i tillegg til eget tilsyn. Et velfungerende beitelag gir samhold og støtte blant medlemmene. Felles slipp og sanking, veiing av dyra og felles transport er også med på å skape samhold. Beitelag som er godt organisert viser seg å ha gode rutiner for tilsyn, vedlikehold, rovviltangrep, og for sanking av dyrene. Mange av beitelagene satser på fellestiltak i beiteområdene som gjør beitebruken mer effektiv.

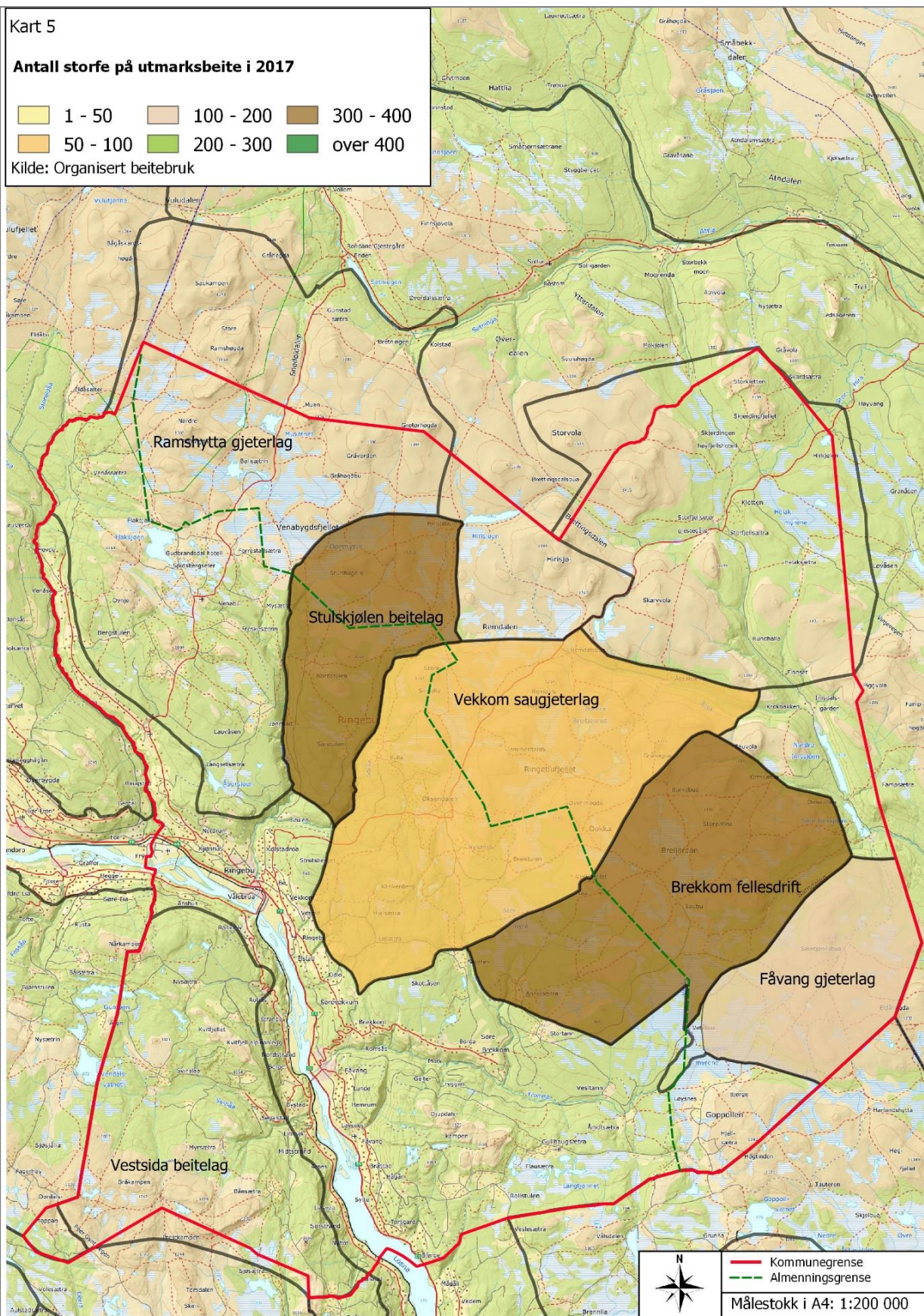
NIBIO har siden 2002 hatt ansvaret for å drifte Informasjonssystem for beitebruk i utmark (IBU). Dette er en internettside som viser kartfesting av beitelag organisert gjennom tilskuddsordningen «Organisert beitebruk». Kart med data er tilgjengelig på <https://kilden.nibio.no>. Beiteområdene med antall sau og storfe til de ulike beitelagene, samt beitelagsgrensene i organisert beitebruk, er vist i kart 4 og 5. Bakgrunnen for disse beitelagsgrensene er at de skal vise hovedtrekkene av beiteområder som normalt brukes av beitelagene, de viser *ikke* beiteretter. Beitelagsgrensene går over i hverandre, og det er en god del sambeiting i grenseområdene, både mellom beitelagene og mellom nabokommunene. I og med at Brettingsdal fegjeting ikke søkte tilskudd i 2017 og 2018, er ikke dette beitelaget med på beitelagskartene i beitebruksplanen. Beiteområdet er derfor vist i kart 3 og strekker seg over ca. 70 00 daa.

Kart 3 viser beiteområdet til Brettingsdal fegjeting i organisert beitebruk (kilde: Organisert beitebruk, 2019).

Kart 4. Stalskjølen beitelag er beitelag for storfe, og er derfor blank.

Kart 5. Ramshytta gjeterlag og Vestsida beitelag er beitelag for sau, og er derfor blanke.

Tabell 8 Antall medlemmer og antall dyr med i organisert beitebruk 2018 (kilde: Organisert beitebruk TF73).³

Beitelag	Antall medlemmer	Antall medlemmer med sau	Antall medlemmer med storfe	Antall sau og lam	Antall storfe
Brekkom fellesdrift	23	12	14	807 + 1 393	433
Fåvang gjeterlag	24	21	6	1 662 + 2 796	158
Ramshytta gjeterlag	25	25	0	1 927 + 3 172	0
Stulskjølen beitelag	5	0	5	0	387
Vekkom saugjeterlag	14	14	1	1 179 + 1 969	67
Vestsida beitelag	25	25	0	2 073 + 3 260	0
Sum:	124	97	34	7 648 + 12 590	1 045

Tabell 8 viser antall medlemmer og antall dyr som var med i organisert beitebruk i 2018. Statistikken viser at 32 % av storfeet som var på utmarksbeite i 2018 var med i organisert beitebruk, og så godt som alle sauene. 45 % av storfebesetningene er med i organisert beitebruk og 99 % av sauebesetningene. Dette viser at det er svært god oppslutning om organisert beitebruk i Ringebu, og spesielt er det et godt sauemiljø i kommunen. Noe av storfeet som beiter i utmarka og som ikke er med i et beitelag, er melkekyrne på setrene. Det er også storfebrukere som slipper dyra direkte i utmarka fra gården eller som slipper dyra utenfor området til beitelagene (lenger fram eller gårdsnært). Per i dag er det også enkelte store ammekubesetninger som ikke er med i organisert beitebruk, og av den grunn blir andelen av storfe såpass lav som 32 %. Både Brekkom fellesdrift og Fåvang gjeterlag har en høy andel av storfebrukere som er med i organisert beitelag. Det er innenfor områdene vestsida, Venabygda, Kjønnås og Vekkom det er mange storfebesetninger som ikke er med i organisert beitelag. Med dette som bakgrunn er det derfor et potensiale for å få med flere storfebrukere i organisert beitebruk i Ringebu. Tilskuddssatsene i organisert beitebruk går fra og med 2019 opp til kr. 19 per sau/geit og kr. 44 per storfe/hest. Dette går til drift av beitelagene. Tilskuddet på kr. 14 per dyr for forsterket tilsyn utgår fra og med 2019. Normalt regnes ca. 2 % tap av sau på utmarksbeite. Tabell 9 viser tapsprosent av sau og lam fordelt på beitelagene de siste 25 åra, med lavest tap i Vestsida beitelag og høyest tap i Ramshytta gjeterlag. Kart 6 viser gjennomsnittlig tapsprosent på sau og lam for perioden 2013-2017. Årsaker til tap av sau er bl.a. rovvilt, dyr som blir jagd/bitt av hund, fallulykker, sykdommer og bilpåkørsler. Mattilsynet følger opp besetninger med tap over 10 %.

Tabell 9 Gjennomsnittlig tapsprosent av sau og lam i de ulike beitelagene de siste 25 år (kilde: Organisert beitebruk).

Beitelag	1983	1993	2003	2013	2018
Brekkom fellesdrift	2,4 %	4,2 %	4,3 %	8,2 %	5,2 % (4,6 % sau + 5,7 % lam)
Fåvang gjeterlag	1,7 %	3,5 %	3,7 %	3,4 %	3,8 % (3,3 % sau+ 4,2 % lam)
Ramshytta gjeterlag	2,7 %	2,9 %	9,3 %	7,0 %	4,6 % (2,7 % sau + 6,5 % lam)
Vekkom saugjeterlag	1,6 %	2,9 %	6,4 %	5,7 %	3,5 % (2,7 % sau + 4,2 % lam)
Vestsida beitelag	1,8 %	2,4 %	2,7 %	2,7 %	2,8 % (2,7 % sau + 2,9 % lam)

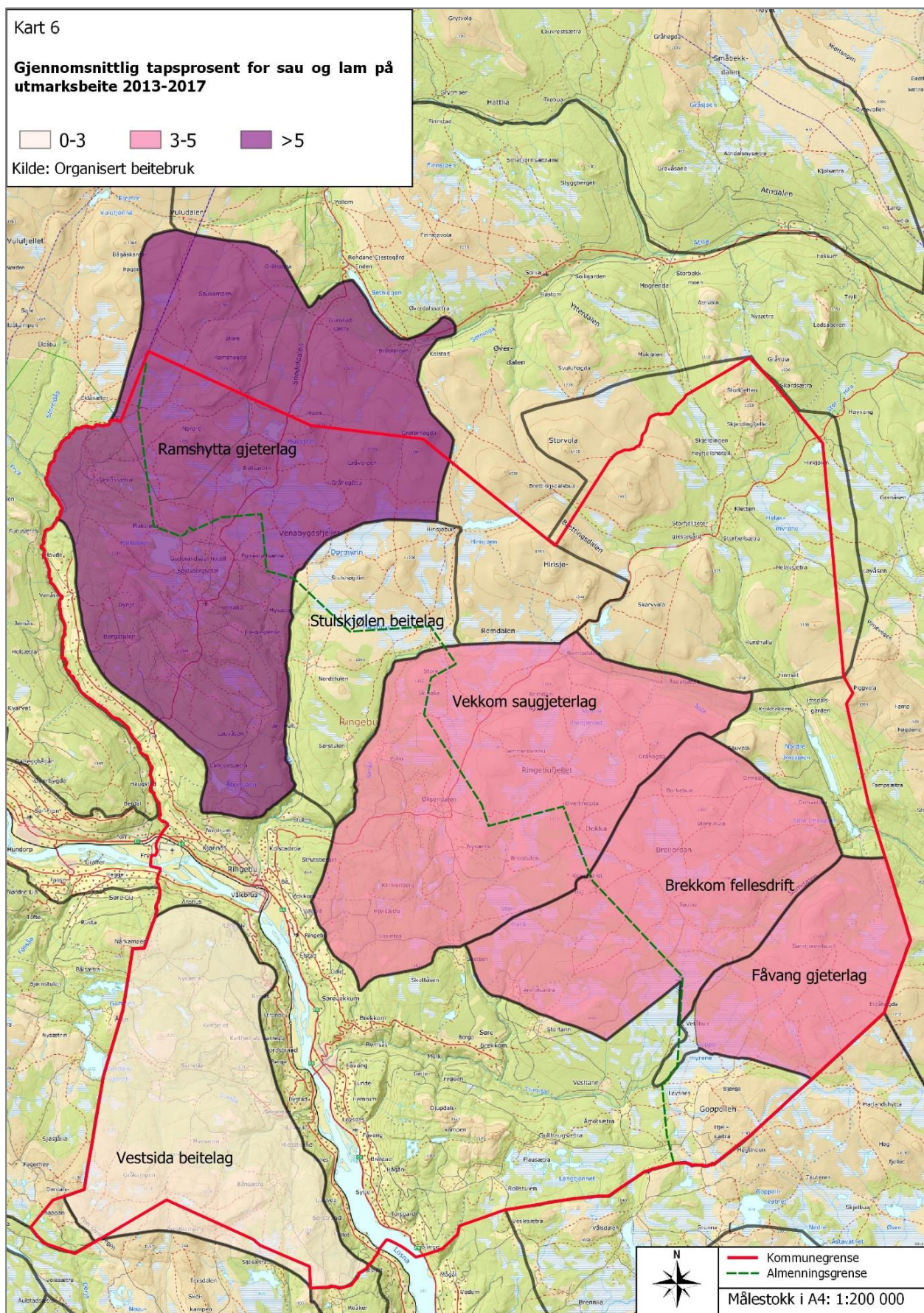
³ Brettingsdal fegjeting slapp ikke dyr i dette området i 2018, og er derfor ikke med i denne tabellen.

Kart 6

Gjennomsnittlig tapsprosent for sau og lam på utmarksbeite 2013-2017

0-3 3-5 >5

Kilde: Organisert beitebruk

Kart 6. Stulsjøen beitelag er beitelag for storfe, og er derfor blank.

Tilsyn i beiteområdet er en del av den ordinære driften i husdyrnæringen og det enkelte foretak er gjennom dyrevelferdsloven og erstatningsforskriften for husdyr pålagt et minimum av tilsyn på 1 gang per uke. Tilsynet skal også tilpasses beiteområdets- og besetningens størrelse. For å sikre tilstrekkelig god dyrevelferd må man forvente at det i store besetninger utføres tilsyn utover minimumskravet i lovverket.

Det har vært noen uenigheter innad i et par beitelag om sanketidspunkt om høsten. Enkelte steder er det misnøye med at det går igjen storfe i utmarka langt utover høsten.

Vedlegg 10-12 viser beliggenheten til tekniske installasjoner i beiteområdene.

3.1 Brekkom fellesdrift

Brekkom fellesdrift er et beitelag med både sau og storfe. Laget skal ivareta alle beiteberettigede i Brekkom med hensyn til organisert beiting i utmark. Gjeting i Brekkom er første gang nevnt i 1860-årene (fèlæger på Breijordet). Brekkom fellesdrift ble etablert i 1929 etter initiativ fra Ringeby fjellstyre, og første året var det med ca. 600 sau. Formålet med etableringen var blant annet å utnytte fjellbeitet og unngå at sauene beitet rundt seterområdene som kunne skape problemer for melkekua. Ettersom slåttene avtok i Samdalen var det mye ledig areal til beiting der. De gamle slåttene ga fint beite til husdyra. I 1932 var det 97 dyreeiere som betalte gjetingsavgift. Det var også hester i Saubua, og hestegjetingen varte fram til 1952.

Beiteområdet ligger i Ringeby Østfjell statsallmenning og Imsdalen statsallmenning (ca. 91 000 daa), og Brekkom seterskog (ca. 29 000 daa). Storfeet beiter for det meste i Samdalen, Glupen og mot Vetåa, mens sauene utnytter hele området. Antall beitedyr har variert, og sauetallet hadde en topp i 1965 med 3 379 sau. De siste 15 årene har det vært en økning i antall sau og storfe i dette beitelaget. I dag slippes det ca. 2 000 sau. Når det gjelder storfe, har antallet doblet seg i samme periode; fra 159 storfe i 2002 til 369 storfe i 2017. Fra å være en ren oksedrift i starten, har det endra seg til å være mest kalver og kviger i drifta. De siste årene har antall ammekubesetninger økt. Det er i dag ansatt fast gjeter fra ca. 15. juni til 15. september.

Laget hadde 23 aktive medlemmer i 2018. Av disse slipper 10 medlemmer sau og 13 medlemmer storfe, og 3 medlemmer begge dyreslag. Første sauene blir sluppet i månedsskifte mai-juni. Feslippet har variert fra midten av juni til første uka av juli. Det er felles sanking der eierne deltar etter antall dyr de har i drifta. Laget eier og bruker Saubua, Stulsbua øverst i Samdalen og Myttingsbua nederst i Samdalen. Laget har bygget flere sankestøer, og det er planer om å bygge flere.

Tap av sau på beite har variert gjennom tidene. Fra 1929 til 1976 var tapsprosenten av sau ikke over 4 %. Gjennomsnittlig tap for sau og lam i perioden 2014-2018 var 4,9 % i dette området.. Brekkom fellesdrift har år om anna tap til alle de store rovdyra. I 2016 var det bjørn som sto for en stor del av tapet. Det er to ganger foretatt tidligsanking av sau på grunn av jerveangrep, i 1995 og i 1997. Tapsprosent for storfe er svært lave, dvs. mindre enn 1 % siste årene. De siste årene har laget hatt forsterket tilsyn og bruk av kadaverhund.

Det er lite bygging av hytter og veier, unntatt i seterområdene. Det er lite konflikter med jegere og turister så lenge båndtvangen for hunder overholdes. Både rein og elg beiter i dette beiteområdet.

I beitebruksplanen til Brekkom fellesdrift, utgitt i 1998, er det referert til en rekke rettssaker som omhandler beiterettighetene i beiteområdet, blant annet rettigheter i Samdalen og Imsdalen. Planen beskriver også en rekke hendelser som har satt sitt preg på historien. Det må nevnes at Samdalen var et av de største slåtteområdene i dalen som ble nyttet til høsting av vinterfor for ku og sau, og området har betydd svært mye for jordbruket i Brekkom. Planen sier også at 3 000 sau og 200 storfe er realistiske tall for å utnytte beite.

Bilde 4 Slipp av storfe i Samdalen ved Brekkom fellesdrift. Foto: Gudbrand Berg.

3.2 Brettingsdal fegjeting

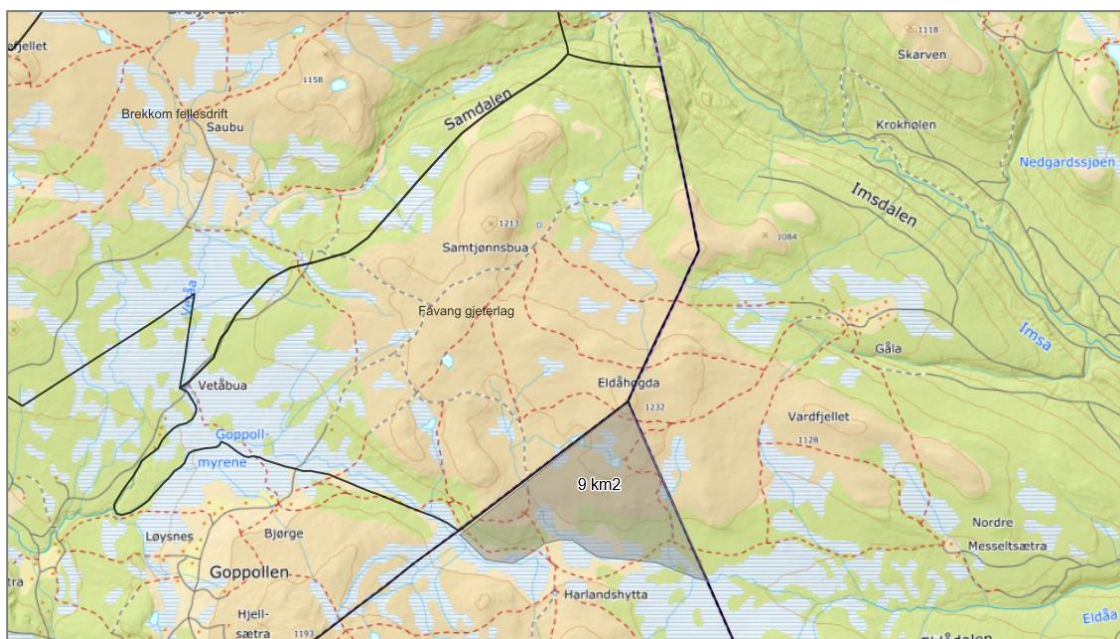
Brettingsdal fegjeting er et beitelag med storfe. Gårdsbruk i Vekkom, Kjønnås og Venabygd har beiterett i Brettingsdalen. Beiteområdet ligger i Ringebu Østfjell statsalmenning og Imsdalen statsalmenning, og deler av beiteområdet ligger i Setningen og Atndalens statsalmenning og strekker seg inn i Stor-Elvdal kommune. Storparten av beitet ligger i snaufjellet, og strekker seg over ca. 70 000 daa.

Fra ca. 1900 har beiteberettigede i Ringebu organisert drift i Brettingsdalen med ansatte gjeter. Før dette var det fekarer som kjøpte opp ungdyr, som lå i et felæger her. Det var opprinnelig okser og drektige kviger som gikk i Brettingsdalen. I 1968 startet et samarbeid med Fåvang der en samla okser og drektige kviger i Brettingsdalen, og kviger og kukalver fra hele bygda i Fåvangfjellet. Det var opphold i drifta 1972-1978, på grunn av rettssak om driftsforholdene og innskjerping av hannydyrloven. Fra 1979 ble drifta basert på kviger og kukalver. I snitt var det dyr fra 20 eiere som deltok. Tap av dyr var små. Det var sammenhengende drift fram til 2000. På grunn av nedgang i dyretall og liten interesse har det ikke vært fegjeting i Brettingsdalen etter dette. Det er nå interesse for å starte opp igjen drifta i Brettingsdalen, og i 2017 ble det igjen sluppet dyr her.

Fegjetinga i Brettingsdalen hadde tidligere utgangspunkt i den gamle gjeterbua øverst i dalen. Denne bua ble bygd og er vedlikeholdt av fegjetinga og av Ringebu fjellstyre. Da Friisvegen ble anlagt, bygde Ringebu fjellstyre en ny bu nederst i dalen i 1966 som laget får bruke. Den øverste bua er brukt ved behov av gjeter, og saltet er også lagret her. Laget har nå planer om å restaurere denne bua.

3.3 Fåvang gjeterlag

Fåvang gjeterlag er et beitelag med både sau og storfe som administrerer fellesbeite for dyreeiere i Fåvang. Beiteområdet omfatter ca. 70 000 daa i Ringebu Østfjell statsalmenning hvorav ca. 30-40 % er skog. I tillegg til beiteområdet som vist i kart 9, omfatter beiteområdet også området inn i Øyer statsalmenning nord for Eldåa. Øyer fjellstyre har i sak 102/78 erkjent denne beiteretten for Ringebu. Området er vist i kart 7 på neste side.

Kart 7 viser arealet hvor beitebrukere i Fåvang gjeterlag har beiterett i Øyer, inntegnet med grå skravur.

Den såkalte Gålåsaken ble avsluttet i 1925 og avklarte bruksrettighetene i Samtjernsflya. På 17- 1800-tallet var det stort beitepress på beiten fra gårder utenfor Ringebu (sørfra). Dette førte til at det ble skrevet beitekontrakter i 1780-åra, i 1819 og i 1854 for å motvirke dette. Jordbrukere i Ringebu forpliktet seg til ikke å innta utenbygds fe på beite, og heller ikke forpakte bort seter til utenbygdsboende. På 18-1900-tallet var det vanlig med hingstefølger i Samtjønna, og senere avløste hesteavlslaget disse med hingstefølger i Eldådalen fram til 1951. Det har foregått organisert gjeting fra 1923. Da var det fellesdrifter for hester og fe. I 1929 ble det undertegnet en overenskomst mellom 33 slåtteeiere i Samtjerntrakten om å nytte slåttene til fellesbeite og å velge et styre til å ordne dette, men driftene hadde da allerede fungert i flere år. Fra 1933 var det fast gjeting for både hest (opptil 100 på det meste), storfe og sau. Siste året med hest var i 1966. Når det gjelder sau har tallet økt jevnt fra starten på 1930-tallet med 800-1 000 sau til dags dato med 5 000 sau. Snittet i denne perioden har ligget på 2 900 sau. Belegget av storfe har holdt seg ganske jevnt med ca. 150 dyr, med unntak av en periode på 60-tallet, da det var samarbeid med Brekkom og Brettingsdalen fegjeting.

Laget hadde 24 aktive medlemmer i 2018. I dag er det ansatt gjeter fra midten av juni til midten av september. Gjeteren har hovedbase i Tromsbua, men bruker også Samtjønnsbua og Eldåbua. Laget har også vaktordning hvor lagets medlemmer deles i grupper og hver gruppe har vakt i to uker. Gruppen har en tilsynsansvarlig for sau og en tilsynsansvarlig for fe. Disse har jevnlig kontakt med gjeteren.

Antall storfe som slippes i dette beitelaget har holdt seg ganske stabilt de siste 15 åra. Antall sau derimot har økt med ca. 1 500 sau i samme periode; fra ca. 3 500 sau i 2002 til ca. 5 000 sau i 2017. Sauen drives til det området den beiter om sommeren, og slipping skal skje på saltingsplassen som ligger i det området. Feet drives samla fra Tromsbua og inn i Eldådalen og Samtjønna.

Det har vært felles sanking fra 1949. Sanking av både sau og storfe foregår i begynnelsen av september og hovedsanken skal være ferdig til 10. september. Laget har sorteringsanlegg med elektronisk vekt ved Tromsbua, og sankestøer i Samtjønna, Samdalsenden og ved Måsåbua. De fleste storfebesetninger og noen sauebesetninger har radiobjeller.

Bilde 5 Det nye sorteringsanlegget med veiebu ved Tromsbua stod ferdig til sankingen i 2009.
Foto: Hege Trosvik.

Det er svært lite hytter og veier i beiteområdet. Statistikken fra organisert beitebruk viser at de største tapene av sau og lam var på slutten av 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet med opp til 8-9 % tap i enkelt år med dokumenterte tap på grunn av ulv, bjørn og jerv i området. I 2017 var det også store tap på grunn av ulv. Gjennomsnittlig tap for sau og lam i perioden 2014-2018 var 3,7 % i dette området. Laget forventer at en økning i jervebestanden i området, og en økning av ulvebestanden i øst, kan føre til økt tap på utmarksbeite. De siste årene har laget hatt forsterket tilsyn og bruk av kadaverhund.

3.4 Ramshytta gjeterlag:

Ramshytta gjeterlag er et beitelag med sau. Beiteområdet omfatter ca. 335 000 daa i Ringebu Østfjell statsalmenning, Setningen og Atnedalens statsalmenning og utskifta teiger mellom fjellet og bygda. Ca. 70 000 daa av nevnte areal utgjør Stulskjølen beitelag på kartet for organisert beitebruk (fom 2016). Ramshytta har sauebesetninger i dette området. Beiteretten i Setningen og Atnedalen statsalmenninger ble stadfestet i en høyesterettsdom fra 1943. Sauen beiter fra Hirisjøen i øst til Vulufjell i nord og omfatter Venabygdsfjellet ned til Venabygda. Gårdsbruk i Venabygd, Kjønsås og den delen av Vekkom som setrer på Sørstulen sokner til Ramshytta gjeterlag. Også gårder i Østerdalen har beiterett i deler av Ringebu-fjellet.

Laget hadde 25 aktive medlemmer i 2018. Det betales en avgift pr. sau som kommer hjem fra fjellbeite. Det har vært fast gjeter i Ramshytta siden 1840-årene. I dag bor gjeteren i Ramshytta fra 20. juni til 20. september. Gjeteren har ansvar for tilsyn og for utplassering av salt. Om høsten er det felles sanking, og hovedsankingen er som regel første helga i september. De siste 15 årene har det vært en reduksjon av antall dyr som slippes; fra ca. 7 000 sau i 2002 til ca. 5 000 sau i 2017.

Ramshytta gjeterlag bygde i 1929-30 en steinbu, Svabu, i Svabudalen i samarbeid med Ringebu

fjellstyre med tanke på gjeting av hestefølge i området. Trolig var beitepresset ved Ramshytta for stort med både sau og hest, og en ønsket å spre beitedyra. Bua ligger på Sollia sitt område. På 1970-tallet ble bua restaurert av Sollia fjellstyre i samarbeid med Ramshytta gjeterlag.

Åsbua er også en gjeterbu, satt opp av fjellstyret i Sollia bestående av personer fra både Ringebu og Sollia. Ringbygginger har således tilgang til bua. Den gamle bua ble satt opp av rettighetshavere fra Ringebu i forbindelse med gjeting. Denne er nå revet og erstattet av en ny Åsbu.

Gjennomsnittlig tap for sau og lam i perioden 2014-2018 var 6 % i dette området. Ramshytta gjeterlag er det laget i kommunen som har hatt størst tap av sau til rovdyr de siste årene. Det var i 1992 at de første store tapene startet. Gjeterlagets beiteområder ligger innenfor det som var kjerneområde for jerv fram til april 2002. Sommeren 2002 var tapsprosenten 10,71 %, som er det høyeste som er registrert i laget. Tapene er i hovedsak forårsaket av jerv, men også noe bjørn. De siste årene har laget hatt forsterket tilsyn og bruk av kadaverhund.

Bilde 6 Sausanking på Ramshytta høsten 2018. Foto: Rolf Ivar Jordbruen.

Sauen som beiter fra Ramshytta bruker samme områder som villreinen. Særlig innenfor reiselivs-næringen har det skjedd en kolossal utvikling de senere årene med stor trafikkøkning i fjellet. Beiteinteressene er utsatt for press fra hyttebygging og økt turisme innenfor beiteområdet som de senere årene har ført til økt ferdsel. Biltrafikken langs riksveg 27 medfører tap av sau hver sommer. Løse hunder i området har også ført til dyretragedier. I 1985 ble det bygget en ferist i riksveg 27 i Setningslia og et sperregjerde for å hindre at sauen kom ned i Sollia.

Etter 1986 slet besetningene tilhørende Ramshytta med høye radioaktive verdier i sauekjøttet som ettervirkning av radioaktivt nedfall fra Tsjernobylulykken i 1986. Cesium (^{137}Cs) har en halveringstid på 30 år. Utslipet har fortsatt konsekvenser for radioaktivitet i dyr på enkelte plasser på Venabygdsfjellet. Det er Mattilsynet som er ansvarlig for målingene, og som fastsetter vilkår for dyr som har vært på berørte utmarksbeiter. Området til Ramshytta er fortsatt observasjonssone for småfe, dvs. at det ikke kan leveres sau fra Ramshytta før besetningene er målt. Hvis verdiene er for høye har enkelte besetninger blitt pålagt en foringsperiode hjemme på innmarka før en kunne sende

dyra til slakt. I 2018 var det to besetninger som fikk nedforing (1-2 uker). Det var dyr som hadde gått i beiteområde rundt Gunstadsetra som hadde for høye verdier.

3.5 Stulskjølen beitelag

Stulskjølen beitelag er et nyoppstartet storfelag som ble stiftet i 2016. Beiteområdet benytter ca. 70 000 dekar fordelt på Ringeby Østfjell statsalmenning (halvparten av området) og grunneierlagsområdet Nord- og Sør-Stulen. Stulskjølen beitelag ligger i det sørlige området av Ramshytta gjeterlag, og det beiter derfor en del sau også i dette området. Beiteområdet grenser i sør mot Vekkom saugjeterlag, i nord mot Ramshytta gjeterlag og i øst mot Brettingsdal fegjeting. Området ligger fra ca. 400 meter over havet til ca. 1100 m.o.h., og består av skog- og fjellbeite.

Laget hadde 5 aktive medlemmer i 2018. Det er gårdsbruk på Kjønnås som er medlemmer i dette beitelaget. Stulskjølen beitelag har ingen fast gjeter. Medlemmene sørger for tilsyn ut i fra oppsatte tilsynslistene. Feet blir sluppet på beite rundt 20. juni, og sanking foregår rundt midten av september.

På Stulskjølen er det både områder som burde vært ryddet, og enkelte områder som blir hardt beitet. Det er ønske fra beitelaget å tynne i enkelte områder for å bedre beitet og tilgjengeligheten. Det har vært noen konflikter med hensyn til storfe på seterområdene Sørstulen og Nordstulen. Det er mulig at dette kan løses med å flytte saltstein lenger vekk fra seterområdene.

3.6 Vekkom saugjeterlag

Vekkom saugjeterlag er et beitelag med både sau og storfe. Vekkom saugjeterlag ble etablert i 1943. Det er landbrukseieendommer i Nord- og Sør-Vekkom som sokner til Vekkom saugjeterlag. Laget hadde 14 aktive medlemmer i 2018. Beiteområdet omfatter ca. 170 000 daa hvorav omtrent halvparten er utskifta skog og utmark der beiteretten er unntatt og hefter som en felles beiterett på grunnen. Omtrent halvparten av beiteområdet ligger i Ringeby-Østfjell statsallmenning.

Friisveien over til Østerdalen krysser gjennom beiteområdet til Vekkom saugjeterlag, og det hender at dyr blir skadet i trafikken. Det har vært en del hyttebygging rundt seterområdene Øksendalen, Måsåplassen, Pulla og Skotten.

Antall vinterfora sau gikk jevnt nedover til midten av 1970-åra, for deretter å øke. Antall sau og lam som slippes i laget har økt med ca. 1 000 de siste 15 åra, fra 2 800 sau i 2002 til 3 800 sau i 2017.

Sauen slippes på beite 20.-24. juni, og felles sanking foregår 10.-12. september. Beiteområdet er delt opp i fire tilsynsområder hvor det for hver del gjennomføres tilsyn to ganger per uke. I tillegg til at saueeierne går tilsyn, har det de siste årene vært ansatt to personer til å gå lønnet tilsyn og kadaversøk med hund for å fange opp eventuelle rovdyr i området på et tidlig tidspunkt.

Av faste anlegg har laget gjeterbua Kluftbua, bygd i 1945, som ligger sentralt i beiteområdet. I tillegg er laget medeier i to bruer over Svæla og Breia. Videre har laget fem sankekveer fordelt i beiteområdet.

Tap av sau på beite var fram til begynnelsen av 1990-åra stabilt, varierende fra 1-1,5 % for sau og 1,5-3 % for lam. Fra 1995 økte tapstallene. Rundt år 2000 var tapsprosenten ca. 5 % for sau og 10-15 % for lam. Jerven var den største skadegjøreren til å begynne med. Etter hvert var det også tap til bjørn. Tap til rovvilt har variert de siste årene. I 2017 gjorde ulven stor skade i Åsdalen. Gjennomsnittlig tap for sau og lam i perioden 2014-2018 var 3,4 % i dette området. De største tap av dyr på beite har vært i de flokkene som beiter i høyfjellet og Åsdalen. De siste årene har laget hatt forsterket tilsyn og bruk av kadaverhund i beitesesongen.

3.7 Vestsida beitelag

Vestsida beitelag er et beitelag med sau. Laget ble etablert i 1980. Beiteområdet omfatter ca. 120 000 daa hvorav litt over halvparten av området er dekt av skog. Beiteområdet består av utskifta skogteiger, sameier rundt Ormsetra og Svinslåa, Åsene sameige (ca. 13 000 daa)) og det utskifta fjellområdet mellom Veslfjellet-Maridalen-Røgna på ca. 20 000 daa. Området grenser mot Gausdal, Øyer og Sør-Fron.

Maridalen har fra gammelt av vært brukt til beite for fe, og fra 1926 til 1936 til oksehamn med gjeter. I 1939 ble det bestemt at Maridalen skulle brukes til sauhamn. Formålet var å få sauen bort fra seterområdene slik at feet rundt setrene hadde nok beite. Det var gjeter på sauen fram til 1947. I perioden 1948-1980 skjedde det lite når det gjaldt gjeting, salting og felles sanking. Da laget ble stiftet i 1980, ble det felles sanking over hele området. Laget hadde da 53 medlemmer, og det ble sluppet ca. 3 000 sau med en tapsprosent på 1,8 det året.

Beitelaget hadde 25 aktive medlemmer i 2018. Antall sau som slippes i laget har økt med ca. 60 % de siste 15 åra, fra ca. 3 300 sau i 2002 til ca. 5 200 sau i 2017. Felles sanking foregår 2. og 3. helga i september. Det har vært jobbet for å slutte å legge salt på seterstulene, slik at sauen går mer innover fjellet.

Tidligere var gjeterbua i Maridalen i bruk av gjeteren da det var gjeting der. I 1938 ble den bua som er i Maridalen nå bygget. Skarbua (Merradokkhytta) ble bygd i 1943. Kjøring av materialer og snekkerarbeidet ble utført som pliktarbeid av saueierne. Skarbua ble restaurert av Søre Strand utmarkslag og Nordre Stranden grunneierlag i 2015. Beitelaget har de senere år ryddet flere kilometer med råk, bygd nye sankestøer og trebroer. Det er satt opp to ferister for å hindre at beitedyra kommer ned i bygda, èn i Liagrenda og èn ovenfor Sus. Beitelaget kjøper inn snyltemiddel for salg til medlemmene, og står for innkjøp og utkjøring av salt til beitesesongen.

Bilde 7 Sausanking fra Almannskardet og over Veslfjellet ned mot Veslesetra. Foto: Ragnhild Sperstad.

De siste årene har laget hatt forsterket tilsyn, i tillegg til at saueeierne går tilsyn hver uke etter utsendte tilsynslistene. Beiteområdet er delt opp i fire tilsynsområder hvor det for hver del gjennomføres tilsyn to ganger per uke etter tilsynsliste. I tillegg til at saueeierne går tilsyn, har det de siste årene vært ansatt to personer til å gå lønnet tilsyn for å fange opp eventuelle tap i området på et tidlig tidspunkt. Gjennomsnittlig tap for sau og lam i perioden 2014-2018 var 2,2 %, og dette beiteområdet har de laveste tapstallene i kommunen.

De senere årene har det vært, og er fortsatt, stor utbyggingsaktivitet i beiteområdet. I tilknytning til Kvittfjell og Varden er betydelige arealer tatt i bruk til andre formål enn landbruk, som hyttefelt og næringsområder i tilknytning til alpinanlegget. Spesielt er beiteområdene rundt mange av setrene delvis nedbygd av hytter. Dette gjelder Strandesetra, Gammelsetra, Segelstadsetra og Veslesetra. Konflikter som oppstår i forbindelse med økt antall fritidsboliger og økt ferdsel er løse hunder, økt antall hytteinngjerding med strømtråd som kan være til fare for beitedyra og konflikter med beitedyr rundt hyttene. En ser også at den økte anleggsvirksomheten og økt ferdsel kan forstyrre husdyr på beite.

4 LOVVERK

Beitebruk i utmark er i større eller mindre grad berørt av over 30 lover. Plikter og retter i forbindelse med beitebruk er i tillegg regulert av et betydelig antall forskrifter, hjemlet i ulike lover.

4.1 Aktuelle lover og forskrifter

I dag har vi et omfattende lovverk som regulerer det meste, også bruken av utmarksressursene. I LNF-områdene (landbruks-, natur- og friluftsområder) reguleres forholdet mellom landbruksinteresser, friluftinteresser og naturverninteresser av særlover som for eksempel beiteoven. Forvaltningsplan for rovvilt i region 3 – Oppland (2006), utarbeidet av rovviltneemden for region 3, har også betydning for beiteinteressene. Nedenfor kommer en kort presentasjon av de viktigste lovene som styrer arealbruken i utmarka og som har betydning for beiteinteressene.

Emne	Lover og forskrifter
Beitenæring, beiteretter, beiteregulering	Beitelova (Lov om ymse beitespørsmål av 1961). <i>Beiteoven regulerer retter og plikter i forbindelse med husdyr på beite. Loven gir hjemmel for regulering av beitetidspunkt, og for å sette forbud mot beiting i avgrensede områder (ikke for bygde- og statsallmenninger). Dersom det settes forbud mot beiting, kan beiteretten kreves avløst etter reglene i jordskifteloven.</i> • Hanndyrlova (Lov om avgrensing i retten til beite for hanndyr av 1970). • Fjellogen (Lov om utnyttning av rettar og lunnende m.m. i statsallmenningane av 6. juni 1975). • Allmenningslovene herunder Lov om bygdeallmenninger (1992). • Motorferdselsloven (Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag av 1977). • Jordlova (Lov om jord av 1995). • Forskrift om transport av levende dyr (2001). • Hundeloven (Lov om hundehold av 2003) • Forskrift om velferd for småfe (2005). • Forskrift om forvaltning av rovvilt (Rovviltforskriften, 2005 med endring i 2013) • Forskrift om båndtvang for hund, Ringebu (2007). • Lov om dyrevelferd (Dyrevelferdsloven, 2009) • Forskrift om tilskudd til tiltak i beiteområder (2013). <i>Formålet med tilskuddet er å legge til rette for best mulig utnyttelse av beite i utmark, redusere tap av dyr på utmarksbeite og fremme fellestiltak i beiteområdene.</i> • Forskrift om tilskudd til forebyggende tiltak mot rovviltskader og konfliktdempende tiltak (2013). <i>Målsettingen med tilskuddsordningen er å sikre iverksettelse av effektive forebyggende tiltak for å begrense de skadene rovvilt kan forårsake på produksjonsdyr i landbruket, samt konfliktdempende tiltak for å begrense ulemper for lokalsamfunn og andre grupper.</i>

	Forskrift om erstatning for tap og følgekostnader når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt (1999 med endring i 2014).
Gjerdehold	Gjerdeloven (Lov om grannegjerde av 1961). <i>Gjerdeloven regulerer plassering, utforming og vedlikehold av gjerder, retter og plikter i forbindelse med gjerdehold og gjerdeskjønn. Den enkelte kommune kan fastsette vedtekter om gjerdehold som går ut over de regler som gjelder etter loven. Se kap. 4.2 Lokale rammer.</i>
Ansvar for og vern av beitedyr	- Dyrevelferdsloven (Lov om dyrevelferd av 2009). <i>Omhandler blant annet bruk av piggtråd, merking av dyr, transport, tilsyn-vedtak- kompensasjon.</i> - Gjerdeloven (Lov om grannegjerde av 1961). - Forskrift om båndtvang for hund, Sør-Fron kommune, Oppland (2007). - Viltloven (Lov om jakt og fangst av vilt av 1981)
Dyresykdommer	Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer (1995).
Utbygging, hyttefelt o.l.	Plan-og bygningsloven (Lov om planlegging og byggesaksbehandling av 2008) <i>Denne loven styrer først og fremst utbygging.</i>

4.2 Lokale rammer

Gjerdebestemmelser for fritidsboliger

Ringebu kommune vedtok i 2013 egne gjerdebestemmelser for 85 reguleringsplaner for fritidsbebyggelse, vedlegg 14.

Båndtvang for hund

I Ringebu kommune ble det i 2007 vedtatt en kommunal forskrift om båndtvang for hund, vedlegg 15. Det innebærer at eier eller innehaver av hund skal holde hunden i bånd eller forsvarlig innestengt eller inngjerdet i tiden fra og med 1. april til og med 15. oktober i de områdene der husdyr har rett til å beite og faktisk beiter. I perioden mellom 20. august og 1. april er det unntak for hunder som brukes under lovlig jakt, trening eller prøving, og følges på forsvarlig måte.

Innenfor Rondane nasjonalpark er det iht. verneforskriften båndtvang fra og med 1. mars.

5. UTFORDRINGER KNYTTET TIL BEITEBRUK

5.1 Beiteretten

Beiteretten representerer en verdi. Mange beitebrukere er av den oppfatning at beiteretten er så sterk at ingen kan rokke ved den. Rent juridisk er dette i stor grad riktig, men i praksis reduseres areal med beiterett gjennom omdisponering av utmarksområder til andre formål, som for eksempel til hyttefelt, industriområde, skytefelt, motocrossbane, dyrking og inngjerding av skogteiger til beite. Mange har fått erfare hvor problematisk det kan være å drive beiting i slike områder. Dermed kan beiteretten i realiteten bli borte fra et område, ofte uten at beitebruker eller beitelaget har kommet med innspill.

Konsekvenser av inngjerding av skog- og fjellteiger

De siste årene har det i noen tilfeller blitt gjerdet inn større areal av skog- og fjellteiger, enten for å nydyrke deler av arealet eller for å bruke arealet til beiteområde. I enkelte tilfelle kan en slik inngjerding skape interessekonflikter, for eksempel i forhold til dyr på utmarksbeite hvor det er felles beiterett, stenging av ferdselsveier og råk, vilttrekk og jaktutøving. Man kan stille spørsmål om inngjerding av areal, det være seg utmarksteiger eller hyttetomter, som det hviler felles beiterett på er greit uten at beiteretten blir avløst eller at det utbetales en kompensasjon for tapt rett til grunneierne som har beiterett i et gitt område. Slike spørsmål har i noen tilfeller blitt avgjort ved jordskiftesaker, men i mange tilfeller er spørsmålet uavklart, uten at beiterettshavere er spurt om avståelse av beiterett eller har fått kompensasjon. Grunneiere som tenker å gjerde inn slike teiger bør ta opp dette i eget grunneierlag slik at andre rettighetshavere blir kjent med dette og kan komme med innspill. Eventuell innløsning av rett til gamle ferdselsveier og beiterett kan skje gjennom en prosess i jordskifteretten.

Streifbeiting

Historisk sett har det alltid vært et visst beitepress fra beitedyr mellom nabokommunene. Dette gjelder kommunene Øyer, Stor-Elvdal og Sør-Fron. I noen av disse grenseområdene kan det oppstå konflikter rundt streifbeitingen. Dette gjelder bl.a. i området rundt Svinslåa-Kvitfjell hvor både sau og storfe fra Sør-Fron beiter. For de som driver tradisjonell setring på Svinslåa er dette ikke en ønsket situasjon. Etter møte mellom beitebrukere på begge sider for få år siden, ble det enighet om at Sør-Fron skulle flytte saltplassene sine nærmere Sør-Fron grense for å få sauen til å trekke nordover.

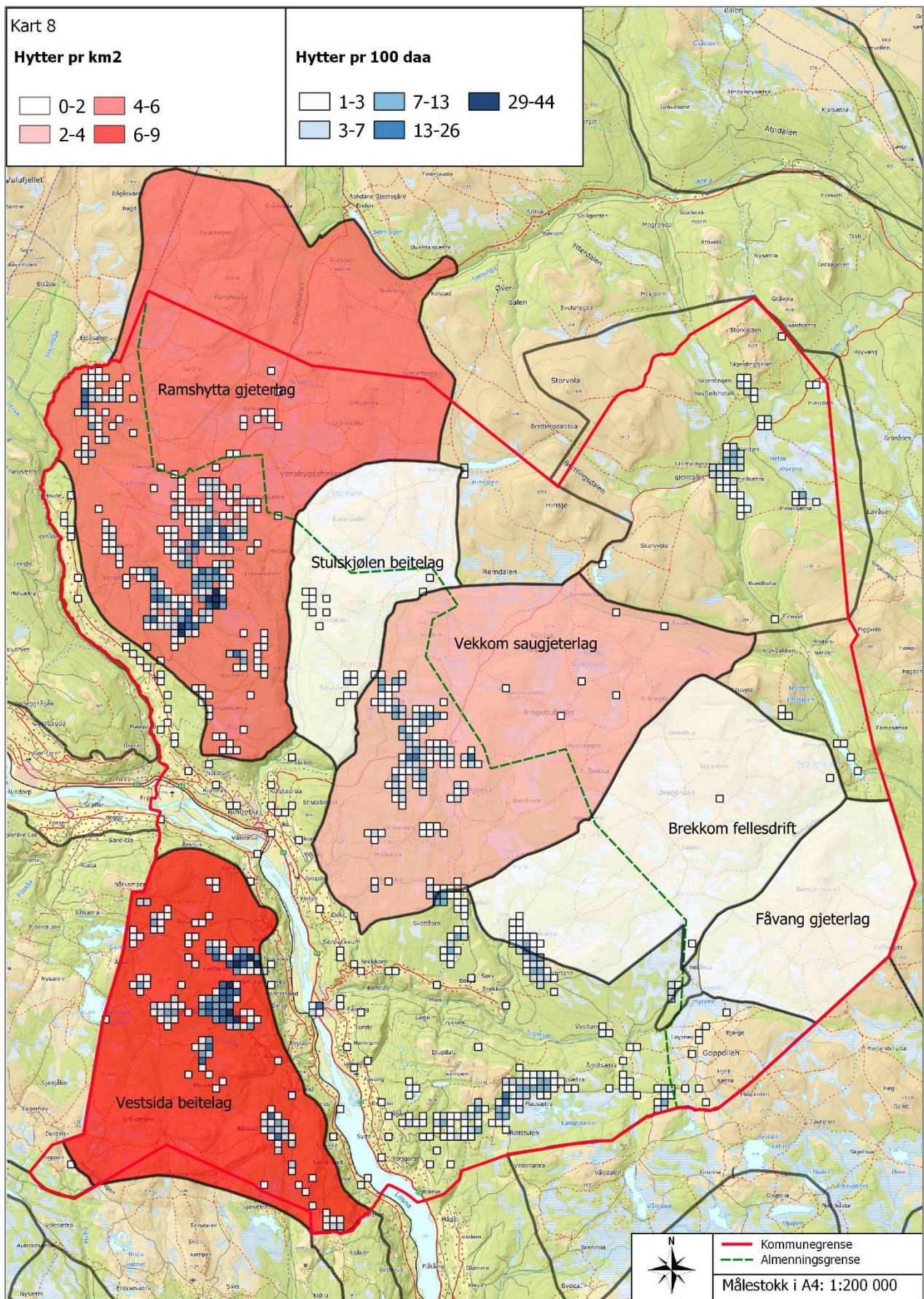
Sommeren 2017 hadde Brettingsdal fegjeting en prøveperiode med storfe i Brettingsdalen.

Beiteberettigede fra Stor-Elvdal meldte våren 2018 per brev til kommunen fra om at det ikke var ønskelig med storfe fra Ringebru sør for den fastsatte beitegrensen i Ringebru. Det er også uenighet om hvor mange dyr Ringebru kan ha her i forhold til beites tålegrense. Brettingsdal fegjeting kan vurdere å få vegetasjonskartlagt resten av beiteområdet for å få et tall på beitekapasiteten.

Opprettelse av kjerneområder for rovdyr kan være med på å øke konflikten mellom beiterettighets-havere og forvaltningen. Mattilsynet kan vedta at beitebrukere ikke kan ha dyrene sine i områder hvor det er høye tap grunnet rovdyrangrep. Dette vil føles som et tap av beiteretten for dem det gjelder.

5.2 Omdisponering av utmark

Utmarksbeite er den mest arealkrevende næringen vi har. Det har i en årrekke vært stort press på utbyggingsområder til reiselivs- og fritidsformål i Ringebru. Ringebru er en stor hyttekommune med ca. 3 900 fritidsboliger. I tillegg har kommunen en planreserve på ca. 3 000 enheter, hvorav ca. 2 500 i Kvitfjell. Kart 10 viser at de største omdisponeringene av areal til hytter har vært i Kvitfjell, Øksendalen-Måsåplassen og på Venabygdsfjellet. Her har utbyggingstakten vært høy og store arealer er omdisponert til hytter, hoteller, skianlegg og annen turistvirksomhet. Det er beitelagene Vestsida beitelag, Vekkom saugjeterlag og Ramshytta gjeterlag som har beitedyr i disse områdene.

Kart 8 viser at det er beitelagene Vestsida beitelag og Ramshytta beitelag som har flest hytter pr km². Tettest hyttekonsentrasjon i kommunen er det i Kvitfjell, Trabelia og Kyrkjegardsfjellet.

Beiteretten er ikke innløst i disse områdene. Det er også hytter rundt seterområdene Skotten, Tann-Annolseter og Mykkelsester-Flausester-Gullhaugen. I området mellom Mykkelsester og Goppollen går det per i dag ikke mange besetninger på utmarksbeite da storparten slippes lenger inn i fjellet.

I kjølvannet av hytteutbygginger dukker det opp en rekke konfliktområder. Beslaglegging av større areal reduserer utmarkas verdi som beiteområde. Dermed forringes også beiterettshavernes rettigheter. Hytter i et beiteområde vil ofte skape driftsproblem som uroing av beitedyra på grunn av trafikk og folk. I tillegg til direkte beslag av beitegrunn, vil hyttene, gjerdene og andre installasjoner bryte opp naturlige vandringsruter eller ferdselsveier til og fra beiteområdene. Dette vil særlig være viktig for melkedyr som ikke har så stor radius fra fjøs. Utbygging av hytteområder fører til mange nye veier, som igjen virker kanaliserende på husdyras ferdsel. Opparbeidede plener rundt hytter trekker beitedyr til områder og gjør at de ofte vil oppholde seg der. Noen hytteeiere vil ikke ha sau og storfe nær hyttene sine fordi det følger med møkk og lyd av bjeller. Stor trafikk av folk og hunder fører til uroing av dyr ved jaging bort fra beiteområde eller ved stadig uroing som gjør effektiv beitetid kortere. Økt trafikk i utmarksområdene kan også være forstyrrende for vilt og beitedyr. Løse hunder i beiteområdene er også et økende problem. I tillegg er mange turgåere og brukere av hyttene usikre i forhold til møte med storfe. Oppsetting av strømgjerder i hytteområdene er stadig kilde til konflikt. Men bildet er nyansert. Mange hytteeiere og turgåere bidrar ved at de varsler om skadde, syke eller døde dyr.

Kommuneplanens arealdel er nettopp revidert. Her er avsetting av areal til nye utbyggingsområder et sentralt tema. Kommunen ønsker å avsette mer areal til hyttetomter på østsiden, men Fylkesmannen i Oppland har fremmet innsigelse (2017-18).

Det er sjelden at inngrep i utmarksbeite ved hyttebygging blir konsekvensvurdert med hensyn til beitenæringen. Reglene for konsekvensutredning av dette er uklare og det er mye opp til kommunale planmyndigheter i hvilken grad det blir gjennomført. Beitenæringen kan være en pressgruppe for å få dette gjort. Næringen er ofte splittet i slike saker, da mange kan være involvert som grunneiere og vil ha del i de store inntektene som ligger i tomtsalg. Ved omdisponering av areal til andre næringsformål har en ofte sett at grunneierinteresser går foran beiteinteresser. Dette er en kilde til uenighet også innad i landbruksnæringen. I forbindelse med utvidelse av antall hyttetomter mellom Mykkelsester og Gullhaugen/Nordigardseter vedtok Fåvang utmarkslag i 2002 at grunneiere som selger hyttetomter skal betale inn et beløp på kr. 10 000 per tomt til Fåvang utmarkslag, dette som en kompensasjon for bruk av friareal. Dette er innarbeidet i vedtektene til utmarkslaget. Overskuddet fra hyttesalget betales i neste omgang ut til medlemmene i utmarkslaget ut fra andeler, på samme måte som overskuddet fra jaktinntektene. Dette bidrar til at grunneiere som holder friareal i

Bilde 8 Kvige som har funnet fram til godt beitegras på et hyttetak i Kvittfjell. Foto: Igor Z.

hytteområdene også får noe av inntektene av hyttesalget. I tillegg skal arealet på teigene hvor det er solgt hyttetomter reduseres tilsvarende og trekkes ut med hensyn til jaktutbytte. Lignende er også gjort andre

steder. I Sør-Fron ble det jordkiftesak i kjølevannet av hytteutbyggingen på Gålå. I en jordskiftedom i Sør-Fron i 2007/08 kom det pålegg om å stifte et eget lokalt beitelag for å administrere erstatningssummen fra utbyggerne i Gålå-Valseterområdet, som ble vedtatt på grunn av forringelsen av beiteområdet. Laget, som heter Gålå og Valsetra beitelag, får utbetalt en sum per regulert/bygd tomt på Gålå. Pengene skal brukes til beitefremmende tiltak.

Hyttebygging er en irreversibel handling som kan gi utfordringer og legge press på beitebruken i dag og i framtiden.

5.3 Rovvilt

Da rovdirene nærmest var utryddet utpå 1900-tallet ble det mulig å legge om driften til et mer ekstensivt utmarksbeite med mindre tilsyn. Dagens forvaltning av våre rovviltarter bygger på Stortingsmelding nr. 15 (2003-04) *Rovvilt i norsk natur* og *Rovviltforliket av 2011*. Målsettingen er å sikre overlevelsen av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn i norsk natur, samt deres leveområder. Samtidig ble det fastsatt grenser for åtte forvaltningsregioner for rovvilt. Oppland er en egen forvaltningsregion, region 3, som styres av en politisk valgt rovviltnevd (representanter i Fylkestinget). Dersom bestandsmålet for en region er oppnådd, er det den regionale rovviltnevda som har ansvaret for forvaltningen av arten. I dag skal regulering av bestandsstørrelse normalt skje gjennom lisensfelling eller kvotejakt. Skadefelling er et virkemiddel for å avhjelpe akutte skadesituasjoner. Det er direktoratet for naturforvaltning som kan gi skadefellingstillatelse på gaupe, jerv, bjørn og ulv. Det gis også tillatelse til skadefelling av kongeørn for å stoppe en pågående skadesituasjon, men ikke utelukkende for å forhindre fremtidige skader, som for de andre rovdireartene.

Ringebu kommune er definert som beiteprioritert område med hensyn til de fire store rovviltartene. Dette vises i kart 9 på neste side. Streifdyr må påregnes, men ikke stedbundne dyr. Beitedyrenes adferd endres hvis de stadig skremmes av rovvilt. Det fører til mye ekstra arbeid for beitebrukerne i etterkant når beitedyr i et område blir skremt og splittes. Det er besetninger på østsiden som har høyest tap til rovvilt. Det er ønskelig å holde rovviltbestanden på et nivå hvor en unngår store skader og tap.

Av de store rovdirene er det jerven som er mest utbredt i Ringebu og som står for den største andelen tap av sau til rovdire. Det gjennomføres hver vinter lisensjakt på jerv. I tillegg har Fylkesmannen mulighet til å gi fellingstillatelse på skadedyr i beitesesongen. Det er pr. i dag ingen fast bestand av ulv i Ringebu kommune. Det rapporteres imidlertid jevnlig om streifdyr. Bjørn forekommer også som streifdyr i kommunen. Gaupa holder seg hovedsakelig i lavereliggende skogområder. Gaupebestanden i region 3 har holdt seg stabil på bestandsmålet, og tap av husdyr forårsaket av gaupe er forholdsvis lave i Ringebu. Det gjennomføres kvotejakt på gaupe hver vinter.

Mattilsynet mener at tap av sau på beite er en av de største dyrevelferdsmessige utfordringene i Norge. Fredet rovvilt anses å være den viktigste enkeltårsaken, blant annet på grunn av grad av lidelse, antall dyr som blir skadd, følgelidelser hvor søyer og lam blir adskilt, samt stress og uro hos dyra. Mattilsynet følger opp enkeltbesetninger med høye tap og fører blant annet tilsyn for å se om det finnes driftsmessige årsaker til tapet.

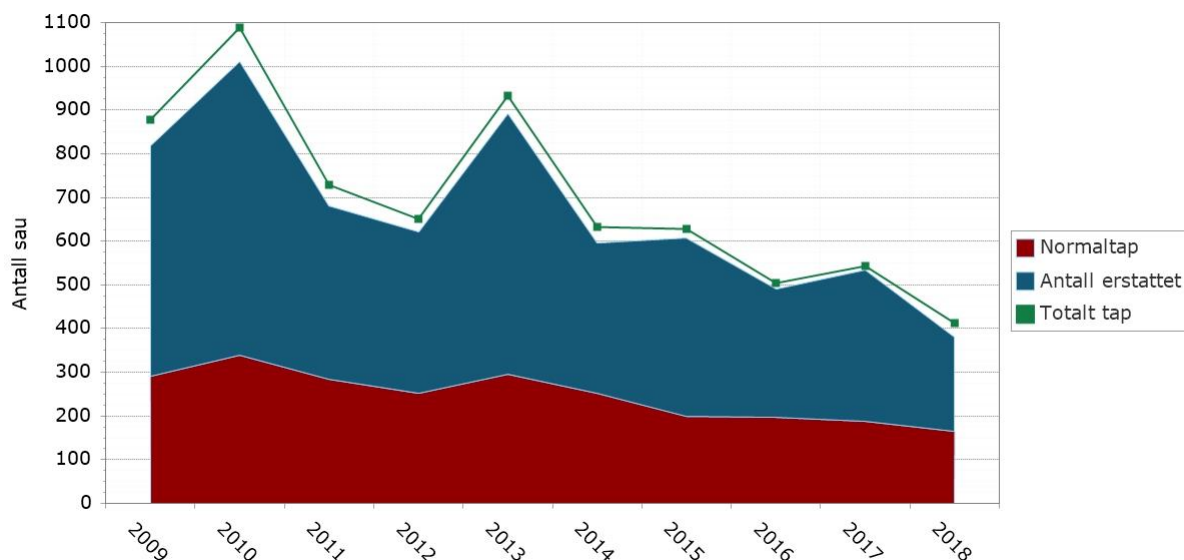
Normaltapet er det tapet av husdyr som erfaringsmessig inntreffer i en besetning på utmarksbeite uten forekomst av rovvilt. I region 3 er normaltapet 1,5 % for søyer og 3 % for lam i kommuner med overveiende fjellbeite, og henholdsvis 2 % og 4 % for søyer og lam i kommuner med overveiende skogsbeite. Tallene fra organisert beitebruk viser at i perioden 1970-1990 var tapene av dyr på utmarksbeite i Ringebu forholdsvis lave (jf. normaltap). Fra midten av 1990-tallet, da rovviltbestandene begynte å vokse, viser statistikken en økning i tap på østsiden av dalen. Tapstallene på vestsiden har stort sett ligget på normaltapnivå.

Mange forebyggende og konfliktdempende tiltak er utviklet og gjennomført i Ringebu. Tilsynet i Ringebu er både forsterket og spisset, og må sies å være en del av overvåkingen og beredskapen i kommunen. I tillegg til ordinært tilsyn i regi av beitelagsmedlemmene, og ansatte gjeterer, er det også organisert ekstra tilsynsrunder. Gjeterlagene i kommunen har de siste årene mottatt støtte fra Fylkesmannen i Oppland til forebyggende tiltak mot rovviltsskader, blant annet støtte til ekstraordinært tilsyn. Formålet med dette er å oppdage skadde og drepte dyr så tidlig som mulig. Mange beitebrukere i Ringebu leier nå radiobjeller gjennom Oppland radiobjøllelag, og enkelte kjøper radiobjeller i eget eie. Radiobjeller er elektronisk overvåkningsutstyr som lar bonden følge sauens bevegelser i på utmarksbeite via GPS, mobilnett og dataskjerm. Oversikt over dyras bevegelser kan bidra til å redusere tap, spesielt i beiteområder der det kan streife ulv og bjørn, dette fordi teknologien kan avsløre rovdyrangrep gjennom uro og unormale bevegelser blant dyra. Radiobjeller på sau i utmark kan gjøre tilsynet mer effektivt, og gjøre det lettere å finne igjen døde dyr. Tidlig nedsanking, flytting av dyra og forsterket tilsyn er noen av tiltakene som settes inn i slike tilfeller.

Bruk av kadaverhundekvipasjer øker sannsynligheten for å avdekke tap og tapsårsaker på et tidlig tidspunkt, noe som kan være avgjørende ved skadefelling, samt for å dokumentere rovdyrskade og påfølgende erstatning. Flere beitelag i Ringebu bruker kadaverhund aktivt i løpet av beitesesongen. Rovviltnemnda i Oppland har gitt midler til utdanning av kadaverhundekvipasjer, og beitelaga får i forkant av hver beitesesong en oversikt over godkjente ekvipasjer som kan kontaktes til bruk ved akutte situasjoner og/eller som ordinært tilsyn.

Figur 1 viser utviklingen av antall tapt og erstattet sau i Ringebu mellom 2009 og 2018. De siste fem årene er totaltapene og antall sau som er erstattet redusert. I Ringebu er det dokumentert husdyrtap som skyldes rev, kongeørn, ulv, bjørn, gaupe og jerv. Sauetapet til bjørn og jerv øker mot høsten. I følge tall fra Miljødirektoratet skjer hoveddelen av tap av lam til jerv i august og september (på landsbasis). Når det gjelder rev er det motsatt, med hoveddelen av tap i mai og juni. For gaupe fordeler det seg jevnt utover sommeren, og for kongeørn er tapene høyest i juni og juli. På grunn av streifdyr av bjørn og ulv, kan det enkelte år i enkelte områder bli store tap.

Figur 1 Antall sau erstattet i Ringebru fra 2009-2018 (kilde: Rovbase.no/erstatning 11.02.2019).

Av sau og lam som er erstattet i Ringebru de siste ti årene, er det jerv og bjørn som står for størstedelen av erstattet tap i følge rovbasen. Tabell 10 gir tall fordelt på skadevolder i denne perioden. Det er Ramshytta beitelag som har de største tapene av sau og lam som skyldes jerv.

Tabell 10 Erstatning i Ringebru 2009-2018 fordelt på skadevolder (kilde: rovbase.no/erstatning 11.02.2019).

Skadevolder	Antall sau erstattet	Antall lam erstattet	Totalt antall erstattet	Artens andel av totalt tap
Gaupe	6	72	78	1,9 %
Jerv	134	1731	1865	44,8 %
Bjørn	1034	746	1780	42,7 %
Ulv	34	227	261	6,3 %
Kongeørn	0	105	105	2,5 %
Uspesifisert	7	67	74	1,8 %
Totalt	1215	2948	4163	100 .0 %

Ringebru kommune har et eget skadefellingslag for rovvilt. Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor administrerer det kommunale skadefellingslaget i Ringebru. Det ble opprettet en vaktordning i 2011, med formål å imøtekomme beitenæringen og Fylkesmannens behov for varsling og tiltak i forbindelse med rovdyrangrep mot beitedyr i beitesesongen. Vaktordningen er i drift fra mai til september og fungerer som et bindeledd mellom landbrukskontoret, beitelagene, Fylkesmannen og jegerne i skadefellingslaget. I beitesesongen sender vaktordningen ut fortløpende sms-meldinger ved observasjoner av rovvilt eller ved funn av døde husdyr som er tatt av rovvilt, søker fylkesmannen om skadefelling og kaller ut skadefellingslaget ved behov.

Senere slipp om våren, i tilfeller med observert rovvilt i beiteområdet og tidlignsanking, kan være et tiltak for å begrense store tap til rovdyr. Tiltak som senere slipp om våren fører til at beitedyra ikke får nyttet det første næringsrike graset, urtene og knoppene som er på forsommeren. Tiltak som tidlignsanking gjør at beitedyra ikke får nyttet høyfjellsbeitene som produserer på sitt beste ut på ettersommeren og høsten. Senere slipp og tidlignsanking går ut over beiteretten, og mange av de beiteberettigede mener at dette ikke er en akseptabel måte å takle rovdyrsituasjonen på. Beitesituasjonen nede i bygda og bruken av vinterfôret er også en faktor som da må vurderes.

Mattilsynet kan gi vedtak om å sanke ned sau i et bestemt geografisk område i akutte situasjoner, og

som en siste utvei ved store lidelser hos beitedyra. Da er tilgangen på inngjerda arealer viktig. I 2018 utarbeidet Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor, sammen med beitelagene, en felles beredskapsplan for husdyr på utmarksbeite for å forebygge tap og skader og for å fange opp unormale akutte hendelser i beiteområdene som syke/skadde dyr, rovviltangrep/-skade og dyr som går igjen om høsten. Beredskapsplanen er i sin helhet gjengitt i kapittel 8.

5.4 Gjerdehold

LNF-områder

Mangelfullt vedlikehold av gjerder er et problem i forbindelse med beiting i utmark. Norske vintre med mye snø krever at gjerdene ettersees hvert år. Dårlige gjerder og usikrede bygninger er dyrefeller for både beitedyr og ville dyr. Det har over lang tid blitt færre husdyrbrukere og dermed færre som deler arbeidet med vedlikehold av gjerder. Mange gamle gjerder i utmark som ikke er i bruk lenger, blir ikke vedlikeholdt. Ved eierskifter blir det ikke alltid informert om hvor eiendommen har gjerder og gjerdeplikt, og det er heller ikke alle grunneiere som er klar over gjerdeplikten eller hvor de har gjerdeplikt. I noen tilfeller står gjerdeplikten mellom to eiendommer omtalt i skylddelinger. Økt drift med leiejord har også ført til uklart gjerdeansvar hvis dette ikke er nedfelt i leieavtalene. De senere årene har det vært fokus på gjerdehold i Ringebu. I LNF-områder er det Mattilsynet som følger opp. Mattilsynet og dyrevernnemnda gjennomfører hvert år gjerdetilsyn i sommerhalvåret, tidvis sammen med landbrukskontoret. Mattilsynet gir, med hjemmel i dyrevelferdsloven § 15, pålegg til grunneiere i tilfeller der gjerdeholdet ikke er forskriftsmessig.

Regulerte områder

Beitedyr i hytteområder kan være problematisk, da mange hytteeiere ikke ønsker å ha beitedyr gående rundt hyttene sine. Bruk av gjerder i hytteområdene kan være kilde til konflikt. Opparbeidede plener rundt fritidseiendommer trekker beitedyra til området. Som en konsekvens av dette, er det noen hytteeiere som setter opp enkle provisoriske trådgjerder rundt hyttene om sommeren, med og uten strøm. Det har vært flere tilfeller av dyretragedier de siste årene hvor sau har satt seg fast i oppsatte trådgjerder uten tilsyn. I regulerte områder er det kommunens ansvar å følge opp gjerder som er satt opp i strid med reguleringsbestemmelsene og kommunens gjerdebestemmelser. Det kan gis pålegg om fjerning av gjerder som er satt opp i strid med bestemmelsene. For regulerte områder er det kommunen ved plan og teknisk som skal følge opp, men det er arbeidskrevende for kommunen å følge opp gjerdebestemmelsene.

Når det gjelder inngjerding av fritidseiendommer, er det flere løsninger med sine både fordeler og ulemper. Det kan for eksempel være totalforbud mot inngjerding slik det er i enkelte kommuner. Hverken Gausdal, Lillehammer eller Øyer har egne gjerdebestemmelser. Øyer kommune har jobbet med en, men ikke kommet i mål med den. Ved forbud mot inngjerding, unngår man at dyr kan sette seg fast i gjerdene og at råk blir stengt, men dyra blir da ofte liggende inntil hytteveggene og på trappa med møkk og lukt som et problem for hytteeierne.

Gjerding rundt hytter kan også ligge i den enkelte reguleringsplan. Dette har vært gjort i enkelte hyttefelt i Lillehammer, se neste side.

En annen mulighet er å innføre kommunale bestemmelser om inngjerdinger i regulerte områder med fritidsbebyggelse som går på blant annet utforming og tillatt areal. Fordelen er at man unngår at dyr blir liggende ved hytteveggene/hyttetrappene og dyra får kanskje gå mer i fred. Ulempen er at det fort kan bli en labyrinth i konsentrerte hyttefelt og at det kan bli gjerder og grunder av ulik kvalitet som kan føre til at dyr kan komme bort fra hverandre eller bli sittende fast.

Flere av kommunene i Gudbrandsdalen har egne gjerderegler, men det er svært ulikt hvordan disse bestemmelsene følges opp. Ringebu vedtok 25.06.2013 egne gjerdebestemmelser for 85 reguleringsplaner for fritidsbebyggelse hvor det er tillatt å gjerde inn et uteareal med inntil 70 løpemeter gjerde. Bestemmelsen i Ringebu sier også at en forutsetning er at alle former for inngjerding krever tillatelse

fra grunneier og/eller beiteberettigede, og at privatrettslige avtaler om forbud vil gjelde foran reguleringsbestemmelser i forhold til plan- og bygningsloven.

Inngjerding rundt fritidsboliger er et tema som engasjerer mange. I «hytteforum» for Ringebu, et kontaktforum med velforeninger i hytteområdene i kommunen, kom det på et møte i april 2019 fram ønske fra flere hytteeiere om å få gjerde inn et større område enn det som er tillatt etter gjeldende bestemmelse. I Sør-Fron ble det i 2004 vedtatt at tomter avsatt til fritidsformål kan gjerde inn et samlet areal på inntil 300 m². I 2009 ble det lagt til en mindre endring av gjerdebestemmelsen, som blant annet beiterettshaverne var med på å utarbeide på grunn av konflikt med oppsett av strømtråd rundt hyttene og sau som ikke kom seg ut igjen. Dette gikk på inngjerding av tun og hva slags type gjerder som skulle tillates å sette opp, dvs. kun tregjerder. Sør-Fron kommune ved *Plan og teknisk* utfører årlig tilsyn i hytteområdene med oppfølging i etterkant. Nord-Fron kommune har nå ute på høring å øke tillatt inngjerdet areal fra 300 m² til 600 m² per tomt på fritidsbebyggelse (2019).

Den tredje muligheten er inngjerding av hele hyttefelt. Dette er blant annet gjort i Lusætermorkje i Sel etter en jordskiftedom. Det er svært viktig at det er dialog mellom beitebrukere og utbygger om slike spørsmål. I Lillehammer har de fått til dialog med hensyn til gjerding på flere hyttefelt. På Nordseter er det gjerdet inn to større hyttefelt i kombinasjon med bruk av ferister. Her har utbygger/grunneier hatt dialog med beitebrukerne i forkant av utbyggingen og blitt enige om en løsning. Det ene feltet er på 120 daa med 39 hytter, og kostnaden til inngjerdingen og feristene ble tatt inn i tomteprisene. Det ble opprettet et vedlikeholdsselskap hvor hytteeierne skal stå for kostnader og vedlikehold av gjerdet. Fordelen ved et felles gjerde rundt et hyttefelt, dersom dette er konsentrert, er at hytteeiere og dyr blir adskilt, og det er lettere å holde god og ensartet standard når plikt til vedlikehold er felles. En får også et gjerde med likt utseende, som er en fordel rent estetisk. En unngår også at inngjerdingene rundt hver hytte kan fungere som feller ved at eierne ikke holder gjerdet vedlike eller ikke setter i grinda før langt ut i beitesesongen. I et annet hyttefelt på Nordseter, Sandbakken, ble det gjort vedtak i kommunen om at området ikke skulle gjerdes inn fordi det går et råk eller dyretrekk gjennom hyttefeltet. Reguleringsbestemmelsene sier at det ikke skal bygges i dette råket, og hvis det blir nødvendig kan det settes opp faste ledegjerder. I Lillehammer er det altså ulike bestemmelser i de ulike reguleringsplanene, blant annet ut fra utformingen av hyttefeltene og hva utbygger og beitebrukerne har blitt enige om.

Det kan stilles spørsmål ved om inngjerding av areal som det hviler felles beiterett på er greit uten at beiteretten blir avløst eller at det utbetales en kompensasjon for tapt rett til beiterettshavere som har beiterett i et gitt område.

5.5 Storfe på utmarksbeite

Flere storfe, og spesielt ammeku i utmark, medfører nye utfordringer. Dette er en ny driftsform som det kan være utfordringer med i tur- og hytteområder, da storfe ofte opptre i større flokker. Det har de siste årene vært en del uheldige episoder med storfe, da spesielt mellom turgåere og ammekyr. Landbrukskontoret får hvert år reaksjoner fra både fastboende, hytteeiere og turgåere. Mange er usikre i møte med beitedyr. Kyr med kalv kan ha sterke morsinstinkter som krever at folk som ferdes i utmarka må være særlig oppmerksomme. Spesielt viktig er det for de som går tur med hund. Disse bør gå omveier når de møter storfe. Ikke alle hundeeiere er klar over at storfe kan angripe hunder og hundeeiere. Det er derfor viktig med god informasjon, særlig i turområdene.

Det er også reaksjoner på flokker som oppholder seg rundt seterområdene, og utfordring med at de legger seg på gjerdene. Store, tunge dyr øker presset på gjerdene. Dette stiller krav til storfeeierne med tilsyn og kontroll med dyra. Samarbeid mellom storfebrukerne er viktig for å få til en effektiv beitebruk. Beliggenhet av saltsteiner kan bidra til å styre feet bort fra seter- og hytteområdene.

Bilde 9 Ammekyr på utmarksbeite er et stadig vanligere syn, men ikke alltid konfliktfritt. Foto: Ragnhild Sperstad.

På vestsiden av Ringebru slippes det årlig ca. 330 storfe som ikke er med i organisert beitelag. En stor del av disse har beiteområdet sitt i Kvittfjellområdet. Storfeet fordeler seg på 11 brukere. En organisering av beitebruken bør vurderes, enten som medlemmer i Vestsida beitelag eller at det opprettes et eget storfelag for vestsida i Ringebru. I beitelag som organiserer driften med flere dyreslag, kan f.eks. hvert dyreslag ha en egen representant i styret. Av de 11 som har storfe på vestsida har fem også sau. Disse fem er med i Vestsida beitelag fra før.

5.6 Saltplasser

Villreinnemda for Rondane og Sølknkletten ber i brev datert 23.05.2017 til Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor at plassering av saltsteiner blir et tema i planen. Salt som legges ut for husdyr tiltrekker også villrein og andre hjortedyr. Området rundt saltplassen kan bli svært opptrekket, og i perioder med regn kan det bli gjørmete. Det er mistanke om at slike saltplasser bidrar til spredning av fotråte (klauvråte) på rein. Det synes å sirkulere en bestemt sykdomsframkallende stamme av fotråtebakterien innenfor hvert enkelt villreinområde. Hyppige samlinger på små arealer som blir opptrekket og gjørmete gir gode muligheter for smitteoverføring. Det er samme bakterie på storfe og villrein (*F. necrophorum*). Vi har ikke fotråte på småfe i vårt område. Villreinnemda foreslår som aktuelle tiltak å plassere saltsteinene på fast mark og å flytte saltplassene hvert år, for eksempel i et trekantmønster. Når det gjelder skrantesyke (CWD), spres sykdommen lettere mellom dyrene ved ansamlinger rundt saltsteiner.

I statsallmenningene i Ringebru er det fra om med 2017 vedtatt i vedtektene til Ringebru fjellstyre at salting ikke skal forekomme nærmere vei og stier enn 100 meter. I tillegg er det vedtatt at saltplassene skal legges i høydedrag i tørt terreng og flyttes ved behov.

Vedlegg 10-12 viser beliggenheten til saltplassene i beiteområdene. Saltplasser kan bidra til å styre beitedyr vekk fra områder det ikke er ønskelig å ha beitedyr. Beitelagene bør ta en gjennomgang på dette.

5.7 Jakt og jegerinteresser

Det høstes også store verdier gjennom jakt i utmarka, og mye av jakta foregår med løs hund. I Ringebru starter småviltjakta 15. september og elgjakta 25. september. Beitelagene organiserer sankingen slik at hovedparten av beitedyra skal være sanket til elgjakta starter 25. september. Enkelte steder går det derimot igjen en del beitedyr utover i jaktsonen. Det har ikke vært noen store konflikter med jegere med hensyn til beitedyr som ikke er sanket før jaktstart. Tvert i mot bidrar jegerne med å finne og varsle beitenæringen om dyr i utmarka senhøstes. Det er ønskelig for beitenæringen at jakt med løshund ikke starter før 15. september, men dette er det opp til hvert grunneierlag å avgjøre. Det er viktig at beitebrukere og jaktlagene har kontakt før jakta starter.

Ringebru fjellstyre tilbyr hundetrening for fugle-, hare- og elghund i tre forskjellige treningsfelt i statsallmenningene fra 21. august. Etter dispensasjon fra båndtvangsbestemmelsene utføres også rypetaksering med løse fuglehunder i midten av august. For trening og taksering kreves det sauerenhetsbevis. For småviltjakt og elgjakt kreves ikke sauerenhetsbevis. I følge fjellstyret, har de gode erfaringer med dette.

5.8 Løshunder

Mange turgåere har med seg hund i utmarka. Som en konsekvens av økt ferdsel i fjellet, er det en større utfordring år for år med løse hunder. Det er hos mange hundeeiere liten respekt for båndtvang. Det skjer årlig skadetilfeller der hunder jager og skader sau, i enkelte tilfeller med avlaving som resultat. I beitesesongen 2019 ble det skadet og drept tre sauer av løshunder i området Kvittfjell-Svinlåa. Løshunder kan også jage husdyra og spre flokken med den følge at lammene kommer bort fra mødrene sine. Rype- og storfugljakta starter 10. september og den vanligste jaktformen er med løse hunder. Dette er også en vanlig jaktform i Ringebru.

5.9 Gjengroing

Tregrensa i Norge kryper oppover. Oppland har i dag store skogløse areal som ligger under den såkalte klimatiske skoggrensen. Vedhogsten rundt seterområdene har opphørt, og tilgroing med einer er et problem rundt de fleste setervoller. Det «velfriserte» 1800-talslandskapet, som er en arv etter intensiv utmarkbruk, har fått et kraftig busksjikt, som nå er i ferd med og skogsettes med gran og bjørk. Det største problemet ved naturlig gjengroing, sett fra en beitebrukers ståsted, er at planteproduksjonen reduseres på grunn av at lite lys slipper ned i skogbunnen. Skogen vil over tid tynne seg selv. Men dette er prosesser som tar lang tid.

Man klarer ikke å stoppe gjengroingen, men det kan velges ut områder man ønsker å bedre beitekvaliteten. Skjøtselstiltak for å øke planteproduksjonen er kostbare tiltak og må settes inn på de areal en får mest igjen for innsatsen. Forsøk i fjellbjørkeskogen på vestsida av Håkåseterdalen, utført av Norsk Landbruksrådgiving Gudbrandsdalen og Skog og landskap i 1993-2013, viste en markant økning av gras, da spesielt smyle, ved forsiktig tynning av bjørk.

Ryddetiltak i utmarka med fjerning av busker og kratt på rikere mark fremmer veksten av beitegras, og er det beitedyr i området er det stor sannsynlighet at de trekkes mot disse områdene og begynner å beite der. Rydding av areal i utmark krever tillatelse av grunneier.

6. UTMARKSBEITE I PLANSAMMENHENG

6.1 Beitebruk og arealplaner

Store deler av Ringebu er avsatt til LNF-formål (landbruk, natur og friluftsområde) i kommuneplanens arealdel, revidert i 2018. Store arealer brukes til beite i dag, men beitetrykket varierer fra område til område. Arealbruken som i størst grad er direkte konkurrerende til beitebruken er hyttebyggingen.

Det er viktig med dialog. Utbyggere i beiteområder og beitebrukere bør ha tidlig dialog på tema som berører beitebruken i et område. På oppstartsmøter som blir holdt ved oppstart av reguleringsplanarbeid må utbygger få informasjon for å finne ut hvem som har beiterett, hvilken beiteverdi det aktuelle utbyggingsområde har og beitetrykket i området. Det bør avklares om bruk av ferdselsveger, trekkveier, saltplasser, sankeplasser eller andre planlagte tiltak som kan bli berørt av utbyggingen. Det er viktig at utbyggere får denne informasjonen tidlig slik at en kan unngå konflikter. Ved planlegging av nye veier i beiteområdene, bør en ta hensyn til at disse ikke legges gjennom områder hvor beitedyr i særlig grad holder til og en bør unngå å avskjære ferdselsveier og stier. I de områdene beiteverdien ikke er kartlagt, bør kommunen kreve at utbygger får kartlagt beiteverdien og det bør unngås å omdisponere gode beiteområder.

6.2 Beitenæringen som høringsinstans

Beitelagene og grunneierlagene må være høringsinstans i arealplansaker som berører utmarksområder. Dette er viktig for at berørte beitebrukere skal kunne melde fra om sine interesser på et tidlig stadium. Når det er sagt, er det også viktig at beitelagene er aktive og gir innspill på arealplaner som er på høring.

7. TILTAKSDEL

Tiltaksdelen er utarbeidet med utgangspunkt i de problemstillinger som er utredet foran. Noen av tiltakene dekker flere problemstillinger, mens andre er direkte knyttet til ett konkret problemområde.

Tiltak 7.1 Informere om beiting i utmark

Formål	Bedre forståelsen for beitenæringen og forebygge konflikter. Det er løpende behov for informasjon om beitebruk. Særlig viktig er det å informere om storfebeiting framover, spesielt storfe i møte med hund for å forhindre ulykker.
Tiltak	Plakater - Tiltaket går ut på å henge opp plakater på oppslagstavler på bomstasjoner, seterområder og utfartsplasser med informasjon om hvilke forholdsregler en bør ta i møte med storfe. Artikler - Informere om beiterett og møte med storfe i utmark i Ringebuposten og Hyttetmagasinet. Informasjon - Delta på «Hytteforum» med velforeningene. - Oppfordre grunneiere og utbyggere til å opplyse om beiterettslige forhold ved salg av hyttetomter.
Ansvar	Beitelag, grunneierlag og Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor.
Tidsramme	Kontinuerlig

Tiltak 7.2 Forebygge tap av dyr på beite

Formål	Forebygge tap av dyr på beite
Tiltak	- Videreføre organisert beitebruk og tilsynsordningene. - Videreføre den kommunale vaktordningen med hensyn til varslingsopplegg ved rovdyrangrep (sms-varslinger). - Videreføre årlige dialogmøter mellom beitelagene, Ringebu fjellstyre og kommunen for å evaluere beitesesongen, og diskutere eventuelle tiltak for kommende beitesesong. Tema for dialogmøtene vil være saker av felles interesse vedrørende utøvelse av beiteretten. Kommunen innkaller til dialogmøtene. - Bruk av elektronisk overvåkingsutstyr (GPS-baserte radiobjeller, lammenoder, merkeavlesere, satellitt-baserte radiobjeller o.l.). Gir bedre oversikt og nyttig med tanke på gjenfinning av dyr. - Videreføre forsøk med bruk av kadaverhund, spesielt i områder der tapsårsaker er dårlig kjent for å bedre kunnskapsgrunnlaget. - Oppfordre beitelagene til å søke støtte til ulike tiltak i beiteområdene. «Tilskudd til tiltak i beiteområder» med frist 1.mars (Fylkesmannen i Innlandet). «FKT-midler» (Forebyggende- og konfliktdempende tiltak) med frist 1.mars - Trykke opp (MGL) og henge opp plakater i A3-format om båndtvangbestemmelsene i Ringebu kommune.
Ansvar	Beitelagene.
Tidsramme	2019-2027

Tiltak 7.3 Kartlegge råk, ferdselsveier og gamle seterveier i forbindelse med beitebruk

Formål	Få oversikt over brukte ferdselsveier i tilknytning til beitebruk og gamle seterråk. Kartbasen legges inn som en del av planverktøyet i kommunen.
Tiltak	Registrere og kartfeste ferdselsveiene for kartframstilling.
Ansvar	Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor, plan- og teknisk i Ringebru kommune og beitelagene
Tidsramme	2025

Tiltak 7.4 Få flere storfebesetninger med i organisert beitebruk

Formål	Bedre organisering av storfe på utmarksbeite. Fellestiltak i beiteområdet. Felles organisert sanking. Fordel med egne kontaktpersoner på sau og storfe. Økonomisk fordel.
Tiltak	1. Vestsida: Etablere et beitelag med organisering av storfebeiting på vestsida eller at Vestsida beitelag jobber for å få med storfebrukerne i beitelaget. 2. Østsida: Få med flere storfebesetninger i organisert beitelag.
Ansvar	Beitelagene, storfebrukere og Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor.
Tidsramme	2024

Tiltak 7.5 Tilsyn og oppfølging av dårlige gjerder i utmark og ulovlige gjerder rundt fritidseiendommer. Gå gjennom gjerdebestemmelsene og oppfølgingen til kommunen.

Formål	Unngå skader og tap på husdyr
Tiltak	1. Informere om gjerdebestemmelser i regulerte områder i Rinebuposten og i Hyttemagasinet, og delta på «Hytteforum» med velforeningene. 2. Gå gjennom gjerdebestemmelsene til kommunen og oppfølgingen av dem. 3. Årlige gjerdetilsyn med oppfølging 4. Arrangere ett møte om gjerder, beitebruk og beiterett i 2019. Primærnæringutvalget for Midt-Gudbrandsdalen er medarrangør.
Ansvar	1. Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor 2. Plan og teknisk i Rinebru kommune og Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor 3. Mattilsynet følger opp i LNF-områder. Rinebru kommune ved plan og teknisk følger opp i regulerte områder. 4. Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor og Primærnæringsutvalget for Midt-Gudbrandsdalen.
Tidsramme	Kontinuerlig

Tiltak 7.6 Lage kart med grenser til grunneierlagene i kommunen

Formål	Nyttig oversikt i flere sammenhenger
Tiltak	Lage digitalt kart som viser oversikt over alle grunneierlagene i Rinebru og grensene mellom dem.
Ansvar	Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor og plan- og teknisk i Rinebru kommune
Tidsramme	2021

Tiltak 7.7 Aktuelle tekniske tiltak i beiteområdene

Formål	Tilrettelegging for beitebruken
Tiltak	1. Ferist ved brua over Svartåa i Venabygda eller sette opp plakat på broa om stenging av grinda (Ramshytta beitelag). 2. Bygge eller forsterke sankeanlegget ved Gunstadsetra i samarbeid med storfebrukerne i området (Ramshytta gjeterlag). 3. Kontakte Statens vegvesen om å få satt ned fartsgrensen på fylkesveg 27 (Rondevegen) på strekning med mye sau langs veien (Ramshytta gjeterlag). 4. Bygging av sanke- og beredskapskve og sankefelle i Åsdalen (Vekkom saugjeterlag). 5. Bygging av sankeanlegg ved brua i Vetåa-Saubuvegen (Brekkom fellesdrift). 6. Bygging av sankestø ved Eldåbua (Fåvang gjeterlag) Aktuelt: Søke «Tilskudd til tiltak i beiteområder». Frist 1.mars (Fylkesmannen i Innlandet)
Ansvar	Beitelagene
Tidsramme	2022

Tiltak 7.8 Flytting av saltsteiner

Formål	Unngå opptråkking og redusere smittespredning av bakterier. Trekke beitedyr vekk fra seterområder, parkeringsplasser og hyttebebyggelse.
Tiltak	Saltsteinsautomatene flyttes ved behov.
Ansvar	Beitelagene
Tidsramme	Kontinuerlig

Tiltak 7.9 Rydding av beitearealer i utmark

Formål	Bedre beitekvaliteten og tilgjengeligheten til beitet
Tiltak	Rydde einer og vier, og tynne skog. 1. Område på Stulskjølen (Stulskjølen beitelag) 2. Tromsdalen (Fåvang gjeterlag) 3. Kongsvangen (Fåvang gjeterlag) Aktuelt: Søke «Tilskudd til tiltak i beiteområder». Frist 1.mars - Fylkesmannen i Innlandet. Tillatelse fra grunneier(e) må innhentes på forhånd.
Ansvar	Beitelagene
Tidsramme	2019-2027

Tiltak 7.10 Beitenæringen som høringsinstans i plansaker

Formål	Unngå konflikter med hensyn til beiteinteresser. Unngå å omdisponere gode beiteområder. Unngå å avskjære viktige ferdselsveier.
Tiltak	Aktuelle beitelag og grunneierlag skal få tilsendt arealplansaker på høring hvis planene berører utmarksområder.
Ansvar	Plan- og teknisk i Ringeby kommune
Tidsramme	Kontinuerlig

Tiltak 7.11 Sanketidspunkt

Formål	Unngå konflikter med hensyn til jaktinteresser og at sankingen pågår under elgjakta.
Tiltak	Arbeidsgruppa anbefaler at sanking av beitedyr samordnes med tidspunktet for elgjakta, dvs. at dyra i hovedsak er sanket før 25. september.
Ansvar	Beitebrukere
Tidsramme	Kontinuerlig

8. BEREDSKAPSPLAN FOR BEITEBRUK RINGEBU 2019

Utarbeidet av Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor i samarbeid med beitelagene i Ringebu kommune. Beitelagene i Ringebu kommune er Vestsida beitelag, Fåvang beitelag, Brekkom fellesdrift, Vekkom saugjeterlag, Ramshytta beitelag, Stulskjølen beitelag, Brettingsdal fegjeting. I tillegg har Storfjellet beitelag (Stor-Elvdal) beiteområder i Ringebu kommune.

Bakgrunn

Hovedmålet med en beredskapsplan er å sikre velferden for husdyr på utmarksbeite gjennom:

- forebygging av tap og skader
- fange opp unormale akutte forhold i beiteområdene som syke/skadde dyr, rovviltangrep/-skade og dyr som går igjen om høsten.

Økning i tap av husdyr på utmarksbeite, og større krav til beitebrukerne når det gjelder dokumentasjon av tap, gjør at det vil være nyttig å ha en beredskapsplan. Planen vil gi en oversikt over de tiltak som beitebrukerne faktisk gjennomfører, og ansvarsfordeling ved skadefunn, gjennomføring av skadefelling m.m.

Beitebruksplan

Kommunestyret vedtok 23.10.2003 Beitebruksplan for Ringebu. Denne er under revidering nå.

Beredskapsplan

Beredskapsplanen omhandler rutiner for varsling ved rovviltsituasjoner, skadefelling og sjukdom. Planen omtaler også rutiner for tilsyn, ivaretagelse av beitedyrene, informasjon, media, beredskapsarealer, flytting av dyr, krisehåndtering og elektronisk overvåking. Planen gjelder for kommende beitesesong.

Tema:	Ansvarlig:
<i>Tilsyn i beiteområdene:</i> 1. Infoskriv og beredskapsplan sendes til alle medlemmene i beitelaget før beitesesong 2. Utarbeidelse av tilsynsliste for hele beitesesongen. Sendes alle medlemmer i beitelaget 3. Signert tilsynslogg føres for alt tilsyn. Loggen skal inneholde: • navn på den som har utført tilsynet • dato og antall timer • området for tilsyn (gjerne med kart og GPS sporlogg) • status og type tilsyn som er utført (ordinært tilsyn, utvida tilsyn og kortvarig intensivt tilsyn) 4. Sammenfattet rapport for tilsyn i beitesesongen. Leveres landbrukskontoret senest 1. november. 5. Eventuelt samarbeid med flere gjeterlag dersom det blir registrert store tap i	1. Styret i beitelaget 2. Styret i beitelaget 3. Beitebruker/gjeter 4. Styret i beitelaget 5. Beitelagslederne i aktuelle beitelag koordinerer

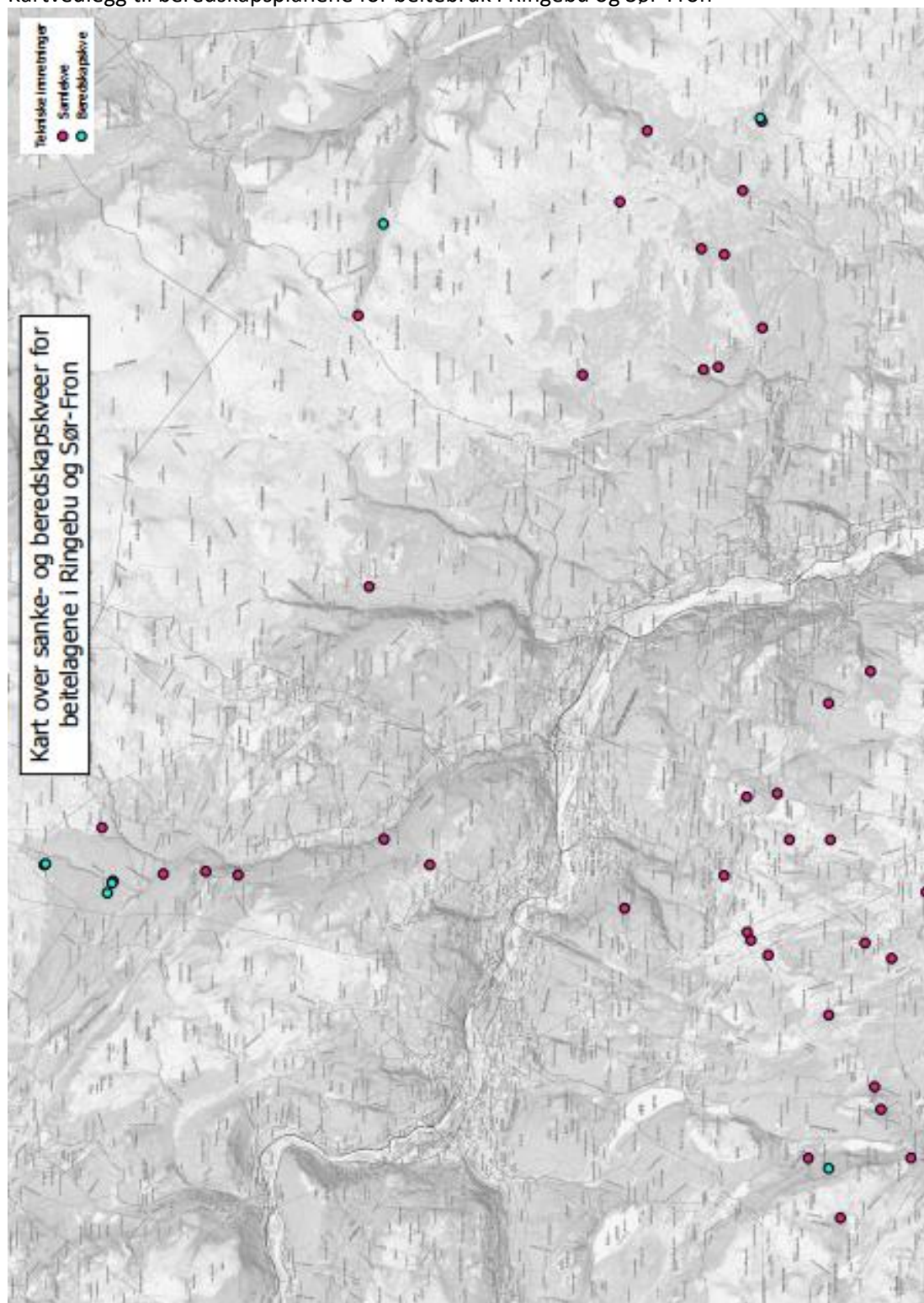
avgrensede områder	
<i>Varslingsopplegg ved kadaverfunn:</i> 1. Varsle beitelagsleder 2. Varsle SNO (Statens naturoppsyn) 3. Varsle kommunal vakttelefon 4. Kadaversted merkes med merkebånd eller lignende og GPS-koordinater noteres ned. Kadaveret dekkes til. Vakttelefon sender ut sms til beitelagslederne ved melding om rovviltobservasjoner og skadefunn fra SNO. Det er viktig at beitelagsleder videresender denne informasjonen til sine medlemmer. Ved varsling av skadefunn/ rovviltobservasjoner er det viktig at det føres raskt tilsyn i det aktuelle området. Fellingslederne vil gjerne ha inn all informasjon om beitedyr tatt av rovvilt for å kartlegge.	1-4: Dyreeier eller den som finner kadaveret på tilsyn.
<i>Organisering ved skadefelling:</i> 1. Dokumentert skade av SNO 2. Søknad om skadefelling til Fylkesmannen 3. Gjennomføring av skadefelling	1. Beitelagsleder/dyreeier varsler vakttelefonen 2. Kommunen 3. Kommunalt jaktlag
<i>Jaktlag:</i> 1. Oppnevne jaktlag som skal stå for skadefelling og jaktlagsleder. 2. Opplæring av jegere.	1. Kommunen 2. Kommunen
<i>Akutt tiltak, FKT midler:</i> 1. Kadaverhund, ekstraordinært tilsyn, tidlig nedsanking etc.	1. Beitelagsleder tar fortløpende kontakt med kommunen ved behov for midler til akutt tiltak. Kommunen søker fylkesmannen om midler. Det er viktig at tiltakene omsøkes før de iverksettes.
<i>Beredskapsarealer:</i> 1. Beitelagene bør ha tilgjengelige beredskapsarealer for en eventuell akutt situasjon. Arealene skal være egnet til å ta inn dyr for å sjekke for rovviltskader i en akutt situasjon og for å kunne samle dyrene i en kort periode. 2. Kommunene kartfester sankekveer og beredskapsarealer, og lager en oversikt.	1. Beitelagene 2. Kommunen
<i>Krisehåndtering:</i> 1. Ved rovviltangrep gir kommunal vakttelefonen beskjed til landbrukssjefen om krisesituasjoner. 2. Landbrukssjef varsler kriseteamet i kommunen.	1-2: Kommunen
<i>Flytting av dyr:</i> I gitte akutsituasjoner kan det bli behov for å flytte dyr ut av beiteområdet for en kort tidsperiode.	Beitelagene koordinerer transport i samarbeid med dyrebilene i området.
<i>Varslingsopplegg ved sykdomsutbrudd:</i>	

1. Mattilsynet, praktiserende veterinær og kommunen varsles dersom det er mistanke om sykdomsutbrudd i et beiteområde.	1. Beitelagsleder og dyreeier
<i>Rutiner før beiteslipp</i> 1. Vurder beitet 2. Før liste over tap av dyr før utmarksbeiteslipp 3. Kun friske og robuste dyr slippes på utmark. Mattilsynet anbefaler ikke å slippe lam under 13-14 kg på utmarksbeite. 4. Slippliste med individnr 5. Parasittbehandling	1-5: Dyreeier
<i>Rutiner i en akutt situasjon</i> 1. Oppfølging av skadde dyr. Ved roviltangrep følges dyrene opp ved å undersøke for skader. Skadde dyr avlives. Det settes inn tiltak for å redusere skade (sank, tilsyn, felling) 2. Kadaverhåndtering. Levers med kadaverbil der det er praktisk mulig.	1-2: Beitelaget i samråd med dyreeier.
<i>Rutiner ved sank</i> 1. Sank i god tid. Viktig med informasjon mellom beitelagene i området for å sikre at alle dyr blir sanket. 2. Oppdater sankeliste som koordineres mot slippliste 3. Evaluer sesongen.	1. Beitelaget. Alle som sanker tar med alle dyr i området. Varsle om dyr som går igjen til beitelagsleder. 2. Dyreeier 3. Alle. Kommunene kaller inn til møte før neste års beitesesong.
<i>Elektronisk overvåking</i> 1. Radiobjeller 2. Saltsteinsavlesere. Vedlikehold av utstyret. Oppfølging i beitesesongen.	1. Hver enkelt dyreeier 2. Beitelaget
<i>Gjerder og bygninger</i> 1. Kontroll og vedlikehold av gjerder og bygninger i beiteområdet 2. Tilsyn av dårlige gjerder og informasjon om grunneiers plikter i infobrosjyre	1. Beitelagene oppfordrer grunneiere og beitelagsmedlemmer til å følge opp dette. 2. Mattilsynet og kommunen utfører tilsyn av dårlige gjerder. Kommunen sender ut informasjon om grunneiers plikter i infobrosjyre fra landbrukskontoret.
<i>Informasjon</i> 1. Informasjon/oppslag i beiteområdene for turgåere med navn på kontaktpersoner og tlf.nr. Se over de infoplakater som er hengt opp for turgåere og fornye disse ved behov. 2. Infobrosjyre utarbeidet av Fylkesmannen i Oppland og SNO	1. Beitelaget 2. Distribueres til alle medlemmer i organisert beitebruk fra Fylkesmannen i Oppland/SNO.

VIKTIGE TLF NR (gjelder 2019)

	Navn	Telefon	E-post
Vestsida beitelag	Øyvind Myhrsveen	415 10 320	oyvind.myhrsveen@gmail.com
Ramshytta gjeterlag	Helge Roar Husom	915 34 601	helge-roar.husom@venabygd.net
Vekkom saugjeterlag	Tor-Håkon Berget	971 25 321	torh@hotmail.com
Fåvang gjeterlag	Johnny Høyeseveen	917 89 726	johnnyhoyeseveen@gmail.com
Brekkom fellesdrift	Per Erik Tromsnes	942 47 999	post@tromsnes.no
Brettingsdal fegjeting	Øyvind Nordrum	970 06 116	ynordrum@gmail.com
Stulskjølen beitelag	Ole Høystad	909 69 519	olehoystad@hotmail.com
Storfjellet beitelag (Stor-Elvdal, har beiteområder i Ringeby)	Ingvald Landet	951 37 617	pb394@msn.com
Skadefellingsleder	Tore Kleven Christen Bårdsløkken Arne Fossmo	990 06 715 911 53 729 900 74 599	
Vakttelefon for Ringeby, Sør-Fron og Nord-Fron	Bemanna 07.00 – 22.00	948 78 944	
Beredskapstelefon skadefelling Fylkesmannen i Innlandet	Bemanna 08.00 – 21.00	970 29 840	
Fylkesmannen i Innlandet		612 66 000	
Norske kadaverhunder	Akuttberedskap 07.00.- 22.00	933 43 554	
Mattilsynet		22 40 00 00	
SNO			
Område	Rovviltkontakt	Telefon	
Rovviltansvarlig Oppland	Esben Bø	957 22 733	
Rovviltansvarlig Oppland	Ole Knut Steinset	464 48 657	
SNO Rovvilt – fellingsleder	Lars Gangås	416 10 881	
Nord-Fron, Sør-Fron, Ringeby	Christen Bårdsløkken	911 53 729	
Sør-Fron, Ringeby, Øyer, Gausdal og Lillehammer	Eivind Fossum	911 29 562	
Sør-Fron, Ringeby, Øyer, Gausdal og Lillehammer	Odd Steinar Granheim	975 60 167	
Sel, Nord-Fron, Sør-Fron, Ringeby og Gausdal	Hans Mathias Ulberg	993 52 858	
Sør-Fron, Nord-Fron, Sel, Dovre	Terje Stian Bjørke	901 06 384	
Vågå	Anders Svare	612 32 079	
Skjåk, Lom, Vågå, Sel og Lesja	Tor Erik Myhren	992 97 627	

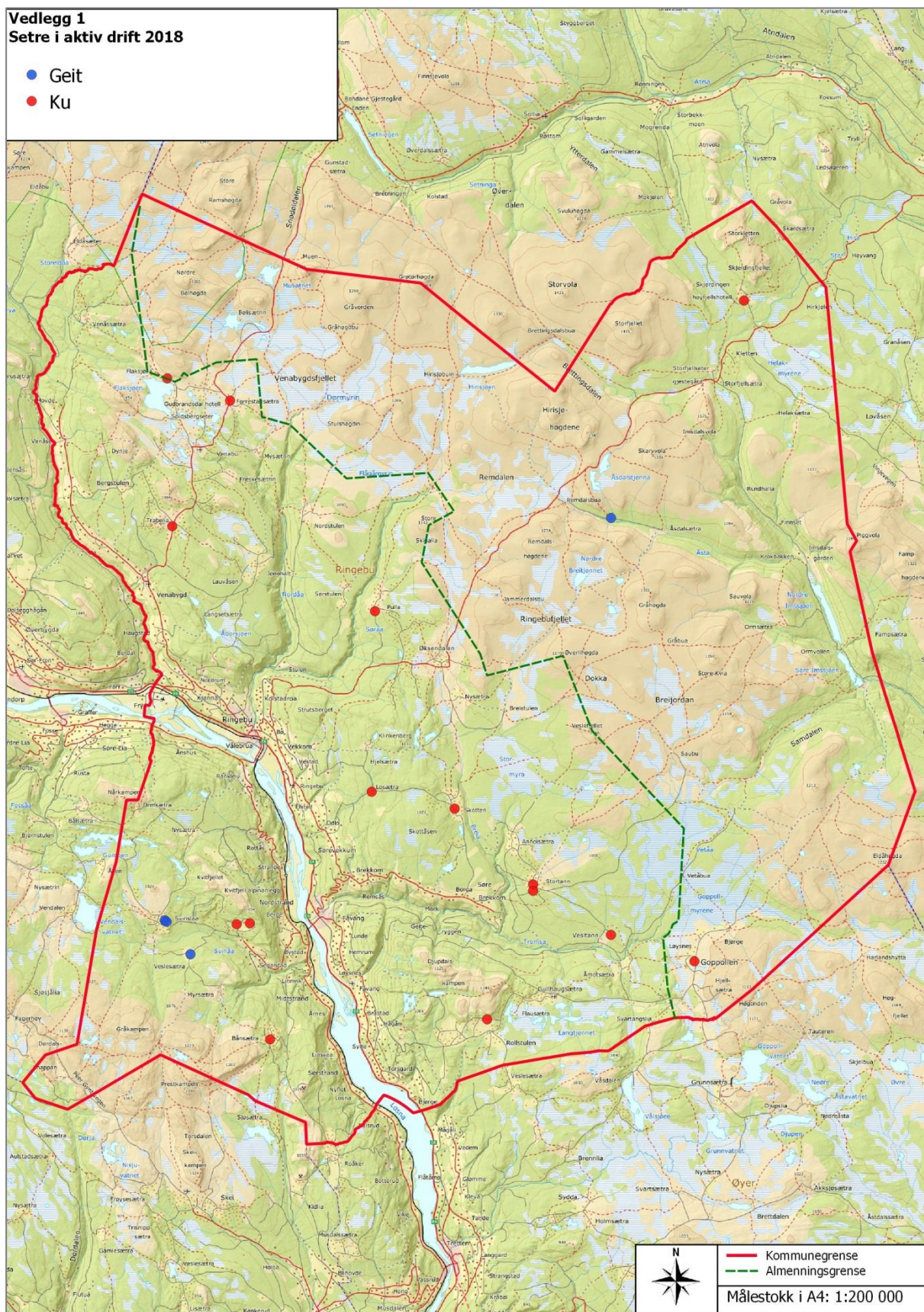
Kartvedlegg til beredskapsplanene for beitebruk i Ringebu og Sør-Fron

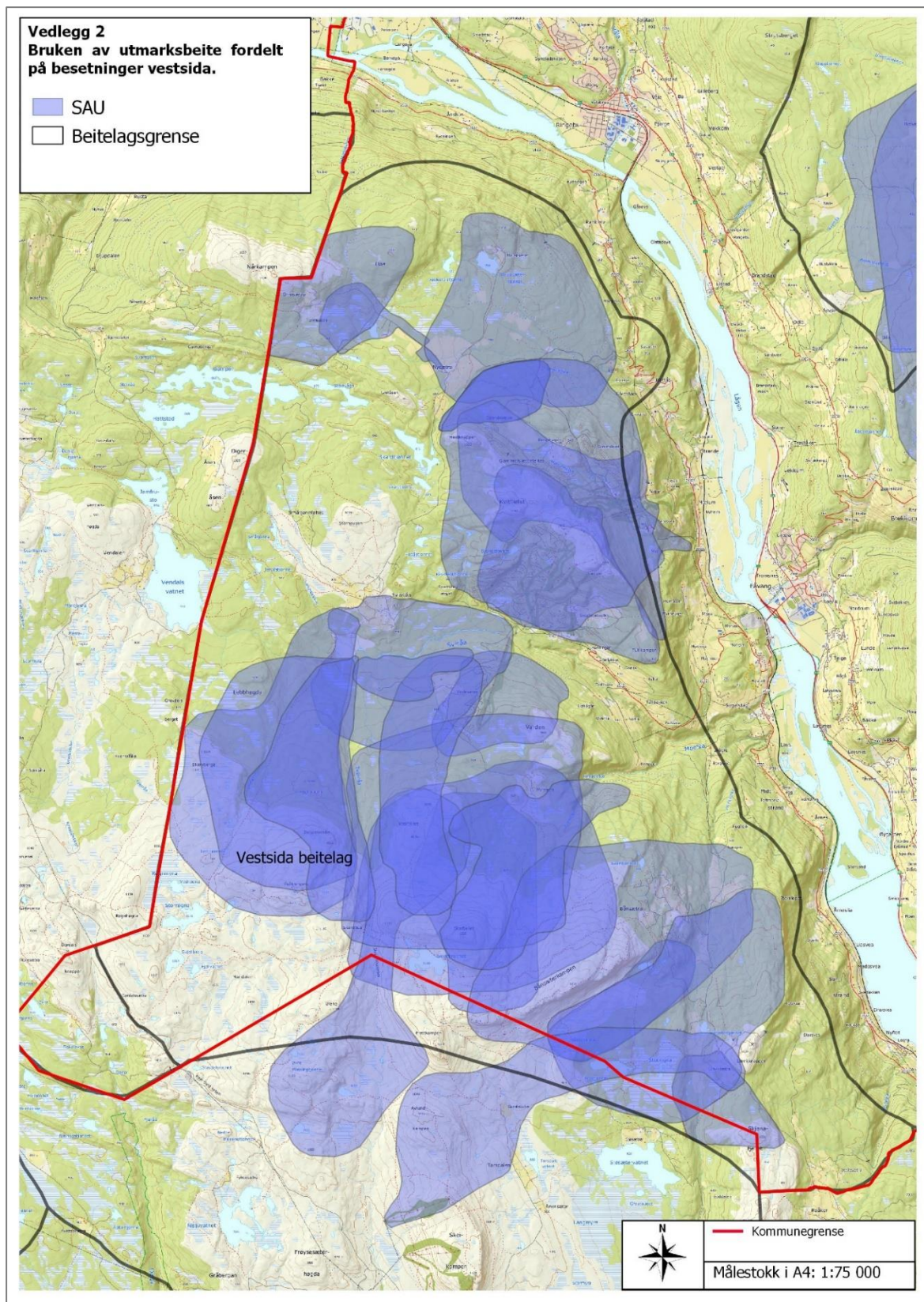

Kilder:

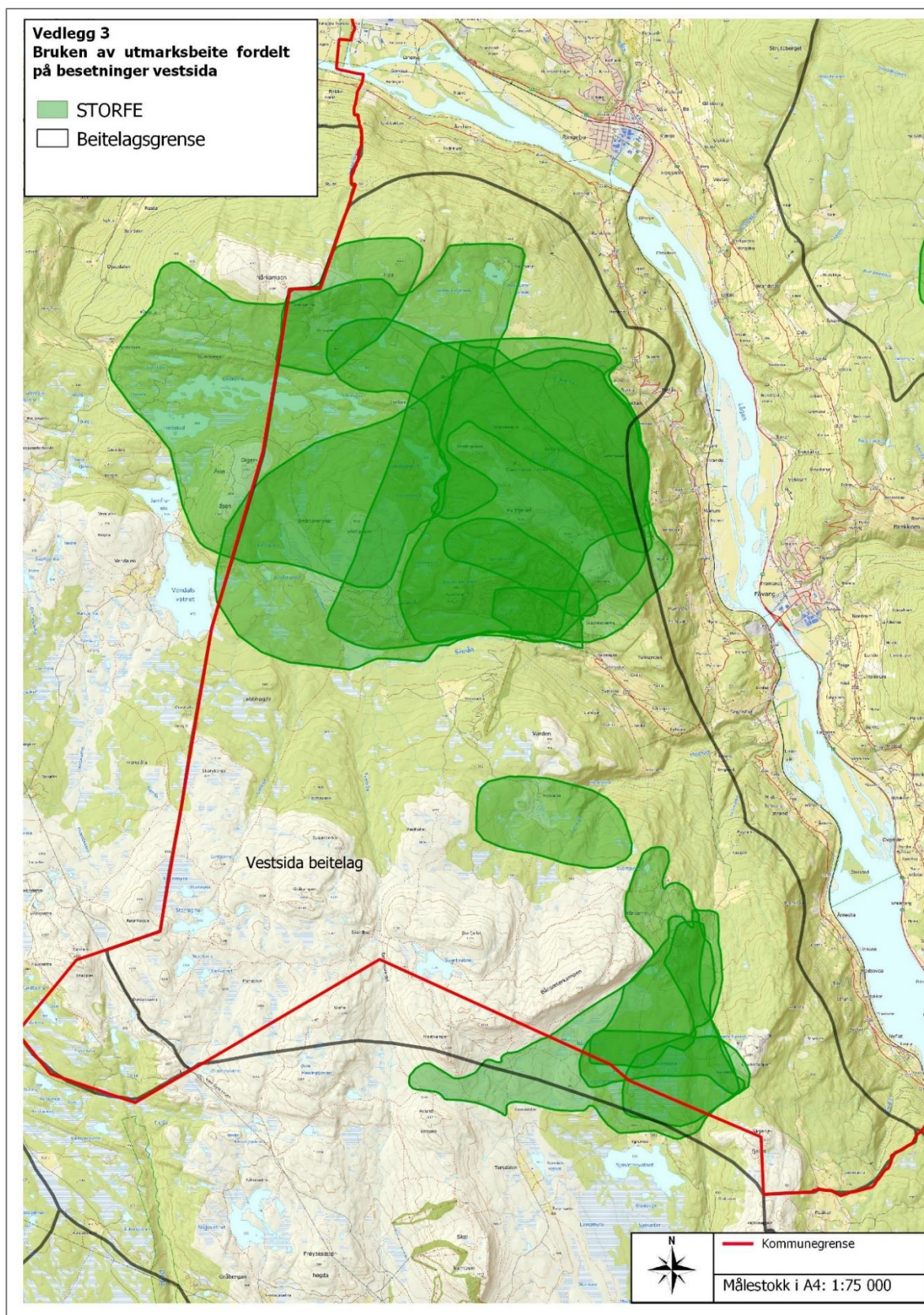
1. Bryn, Anders og Rekdal, Yngve 2002. Vegetasjon og beite på Venabygdsfjellet, NIJOS-rapport 8/02
 2. Beitebruksplan for Gausdal kommune 2016-2021
 3. Beitebruksplan for Vekkom saugjæterlag i Ringeby 2000-2001
 4. Beitebruksplan for Vestsida sausankingslag 2001
 5. Brekkom fellesdrift 70 år. Beitebruksplan 1998
 6. Fåvang gjeterlag 1923-2001. Beitebruksplan 2001
 7. Garmo, T.H. 1994. sambeiting. Positiv verknad av sambeiting med ulike husdyreslag
 8. Hjeljord, Olav. Viltet - biologi og forvaltning, 2008
 9. Husdyrforsøksmøtet 1994. FAGINFO 6: 423-429
 10. NIJOS, 2002. Vegetasjon og beite på Venabygdsfjellet
 11. NIJOS, 2001. Vegetasjon og beite på Kvittfjell planområde
 12. NILF 2006. Verdi av fôr frå utmarksbeite og sysselsetting i beitebaserte næringar.
 13. Ramshytta gjætarlag. Beitebruksplan 2001.
 14. Rekdal, Yngve 2001. Vegetasjon og beite i Kvittfjell planområde, NIJOS-rapport 5/01.
 15. Rekdal, Yngve, 2013. Vegetasjon og beite i beiteområdet til Storfjellet beiteområde.
 16. Rapport 06/2013 fra Skog og landskap. ISBN 978-82-311-0183-3
 17. Ringeby historielag. Hemgrenda 2018
 18. Skurdal, Erling 1997. Beiting i utmark
-
- Det har vært innhentet opplysninger fra beitebrukere angående områdebruk og tekniske installasjoner i utmarka.
 - Det har vært innhentet ulike jordskiftesaker fra Vestoppland og Sør-Gudbrandsdal jordskifterett.
 - Opplysninger om ulike gjerdeløsninger i Lillehammer under kapittel 5.4 *Gjerdehold* er innhentet av mangeårig leder i Fåberg Østside beitelag Terje Holen (pers.med. 14.06.2019).
 - Samtaler med eiere av fritidseiendommer i Ringeby.

Vedlegg 1 Setre i aktiv drift i 2018

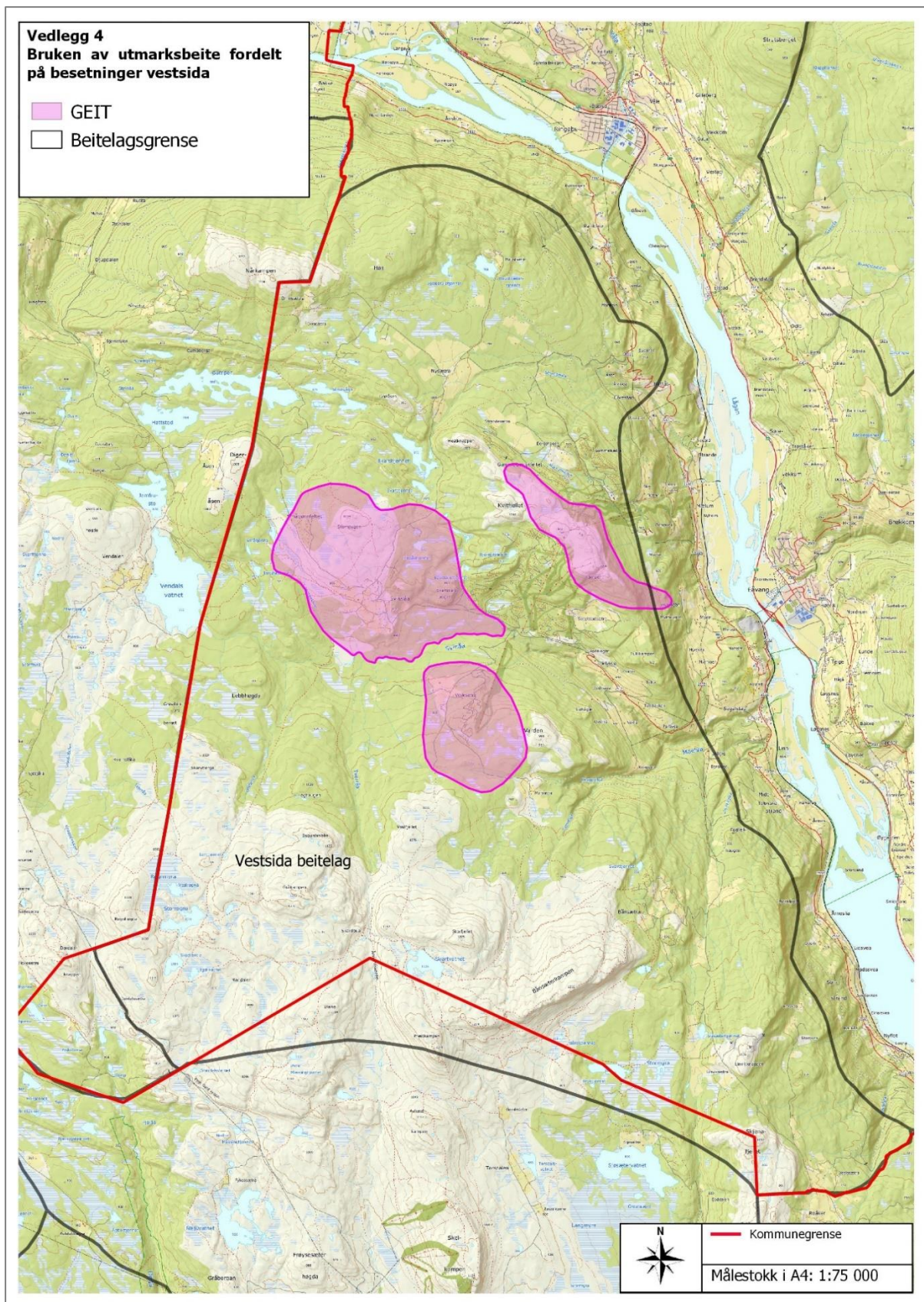

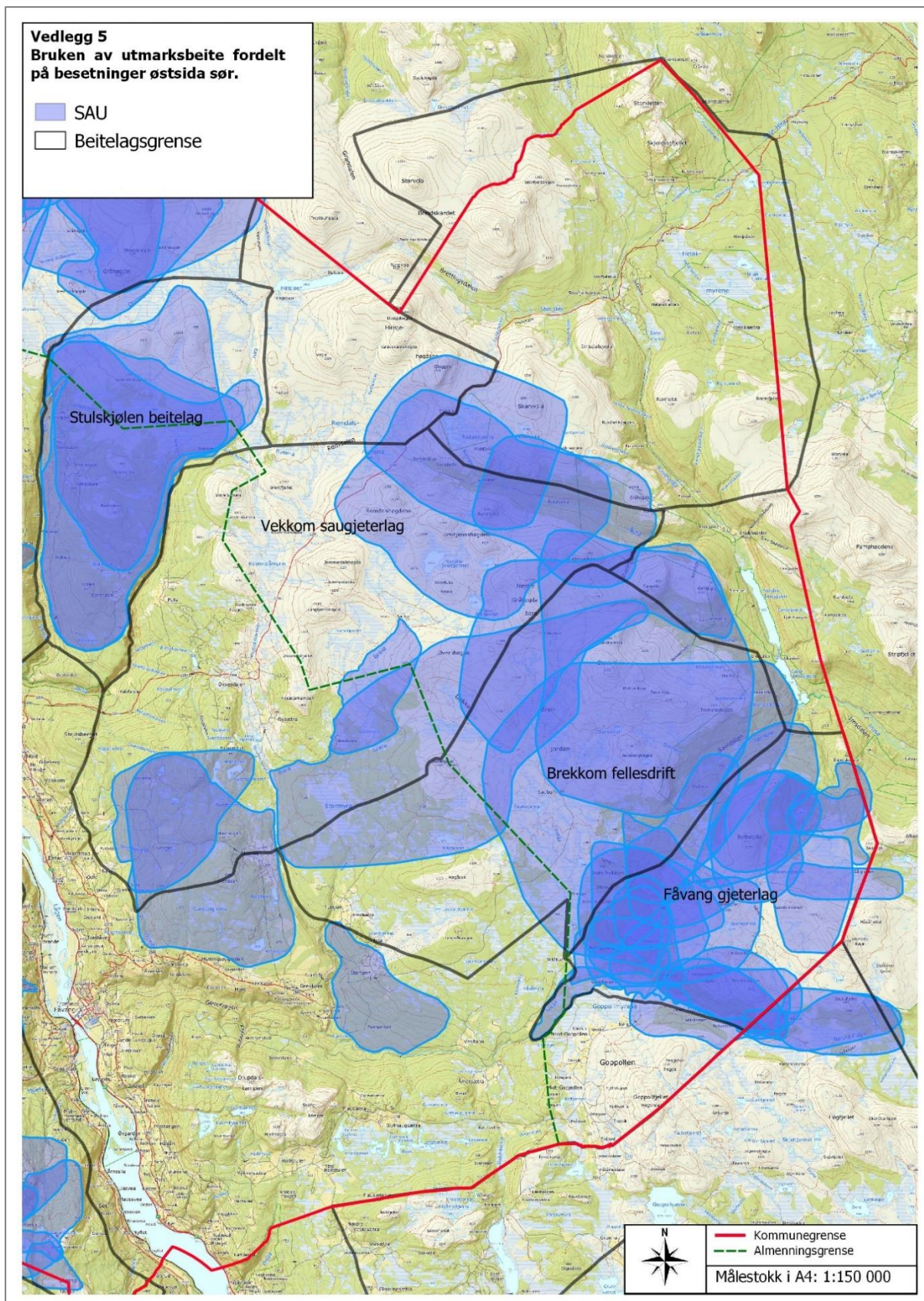
Vedlegg 2-9 viser kart som dokumenterer bruken av utmarksbeite fordelt på sau-, geit- og storfebesetninger og som søker produksjonstilskudd for dyr på utmarksbeite i Ringebu. Kartene viser både besetninger som er med i organisert beitebruk og de som slipper på egen hånd, inkludert tradisjonell setring. For sau er > 90% av besetningene inntegnet, for storfe ca. 80 % av besetningene, og for geit 55 % av besetningene. For Brekkom fellesdrift er bruken av beiteområdet i vedlegg 5 og 6 ikke inntegnet per besetning, men arealbruken for laget.

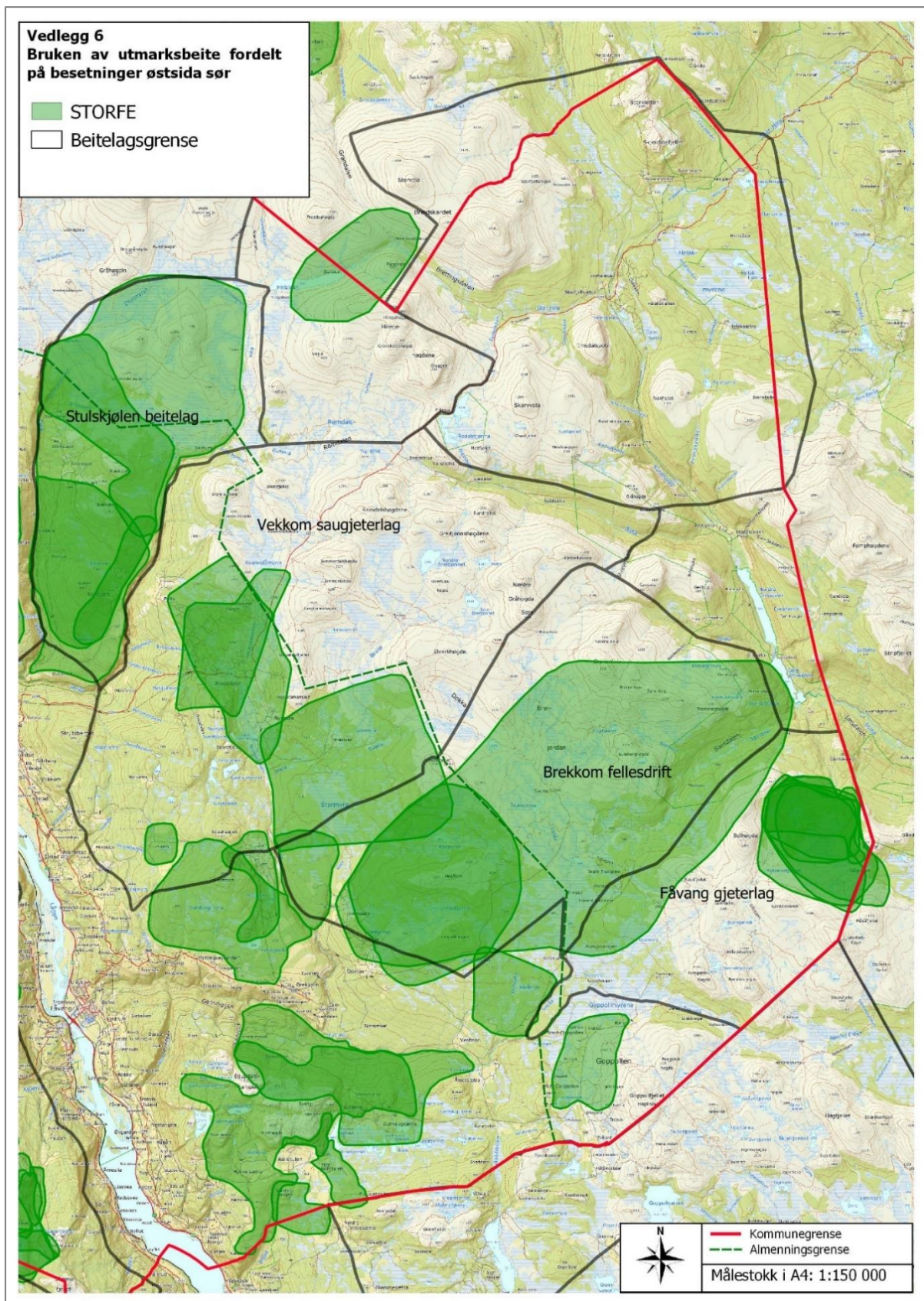
Vedlegg 2-9 viser kart som dokumenterer bruken av utmarksbeite fordelt på sau-, geit- og storfebesetninger og som søker produksjonstilskudd for dyr på utmarksbeite i Ringebu. Kartene viser både besetninger som er med i organisert beitebruk og de som slipper på egen hånd, inkludert tradisjonell setring. For sau er > 90% av besetningene inntegnet, for storfe ca. 80 % av besetningene, og for geit 55 % av besetningene. For Brekkom fellesdrift er bruken av beiteområdet i vedlegg 5 og 6 ikke inntegnet per besetning, men arealbruken for laget.

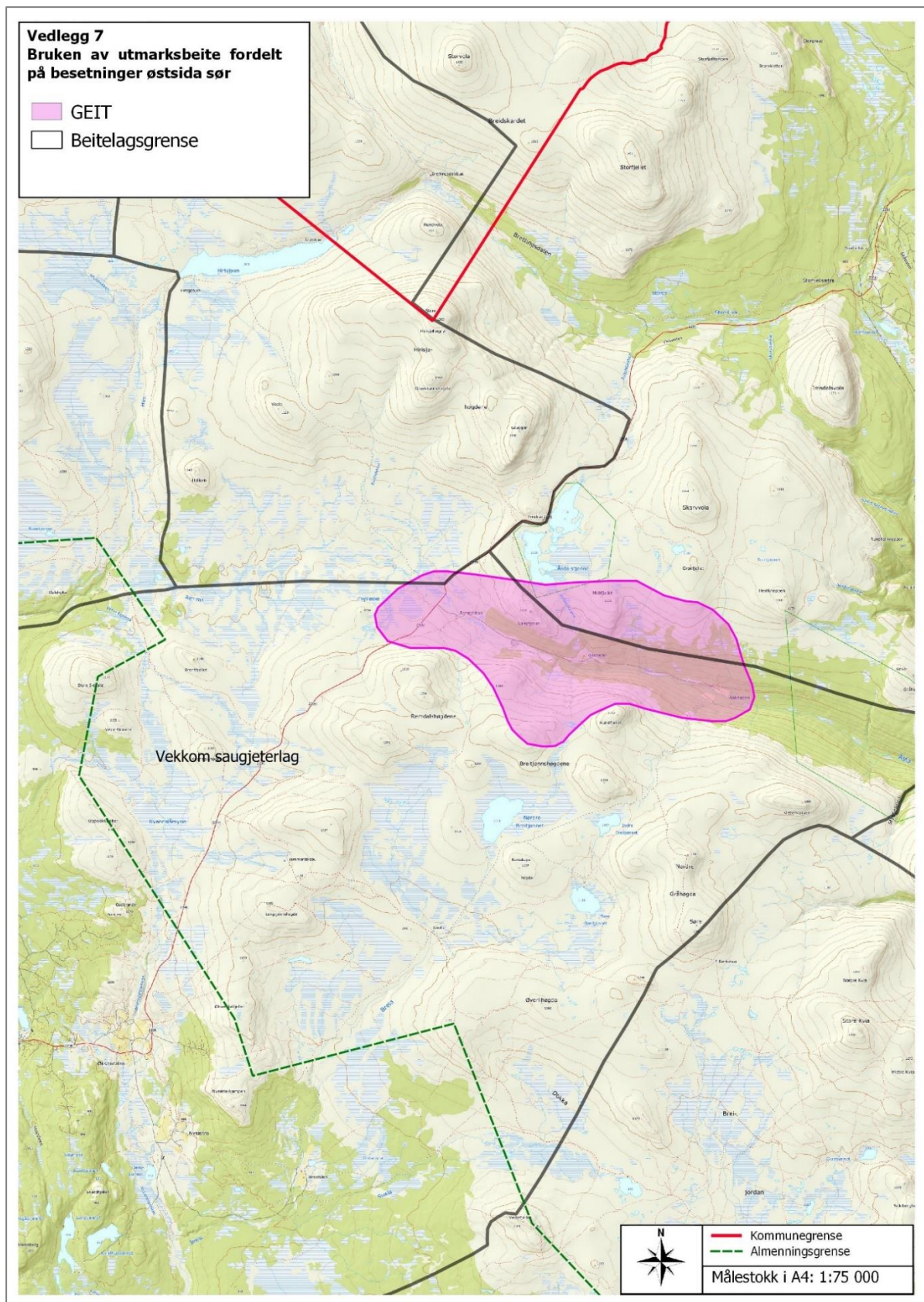
Vedlegg 2-9 viser kart som dokumenterer bruken av utmarksbeite fordelt på sau-, geit- og storfebesetninger og som søker produksjonstilskudd for dyr på utmarksbeite i Ringebu. Kartene viser både besetninger som er med i organisert beitebruk og de som slipper på egen hånd, inkludert tradisjonell setring. For sau er > 90% av besetningene inntegnet, for storfe ca. 80 % av besetningene, og for geit 55 % av besetningene. For Brekkom fellesdrift er bruken av beiteområdet i vedlegg 5 og 6 ikke inntegnet per besetning, men arealbruken for laget.

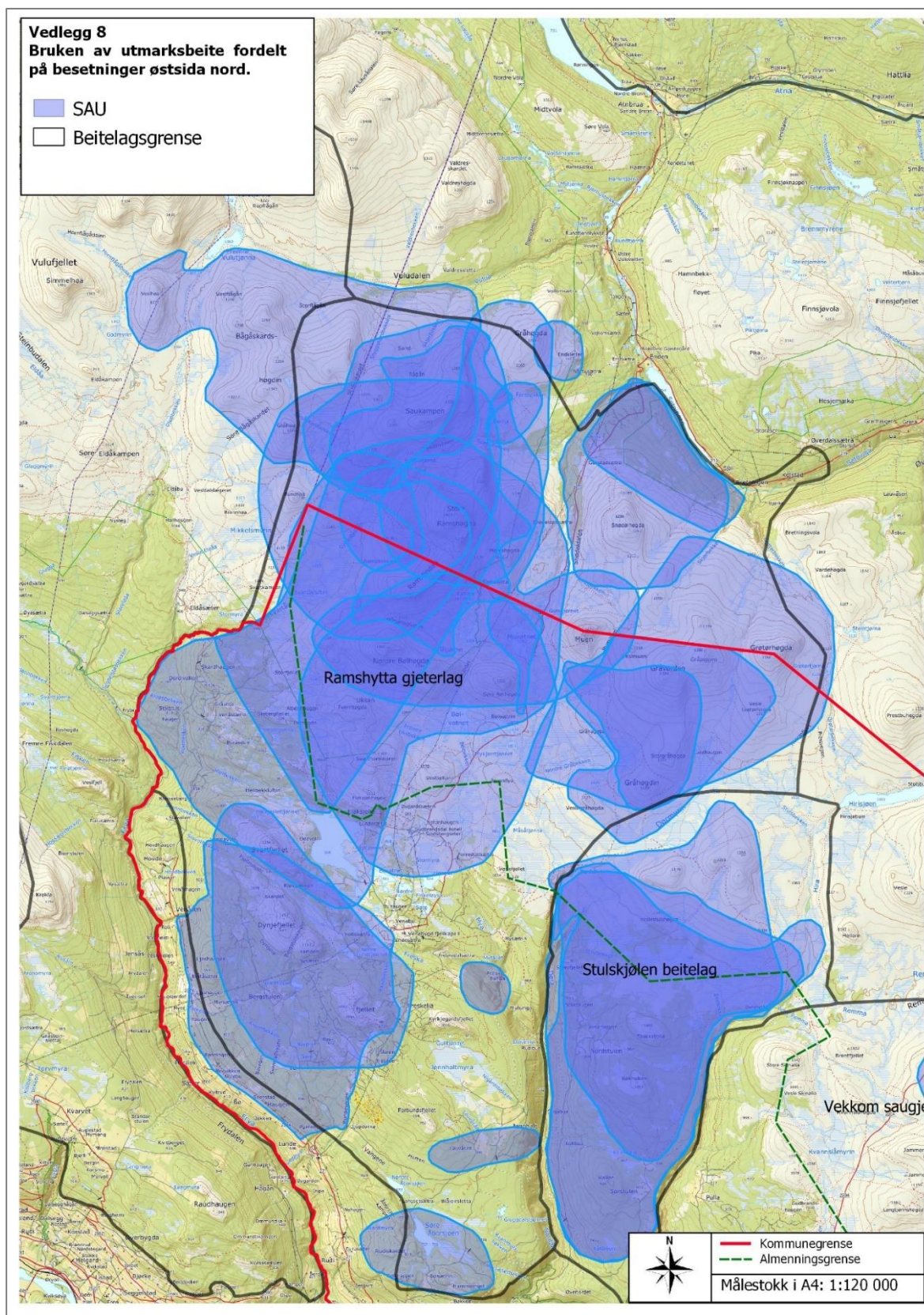
Vedlegg 2-9 viser kart som dokumenterer bruken av utmarksbeite fordelt på sau-, geit- og storfebesetninger og som søker produksjonstilskudd for dyr på utmarksbeite i Ringebu. Kartene viser både besetninger som er med i organisert beitebruk og de som slipper på egen hånd, inkludert tradisjonell setring. For sau er > 90% av besetningene inntegnet, for storfe ca. 80 % av besetningene, og for geit 55 % av besetningene. For Brekkom fellesdrift er bruken av beiteområdet i vedlegg 5 og 6 ikke inntegnet per besetning, men arealbruken for laget.

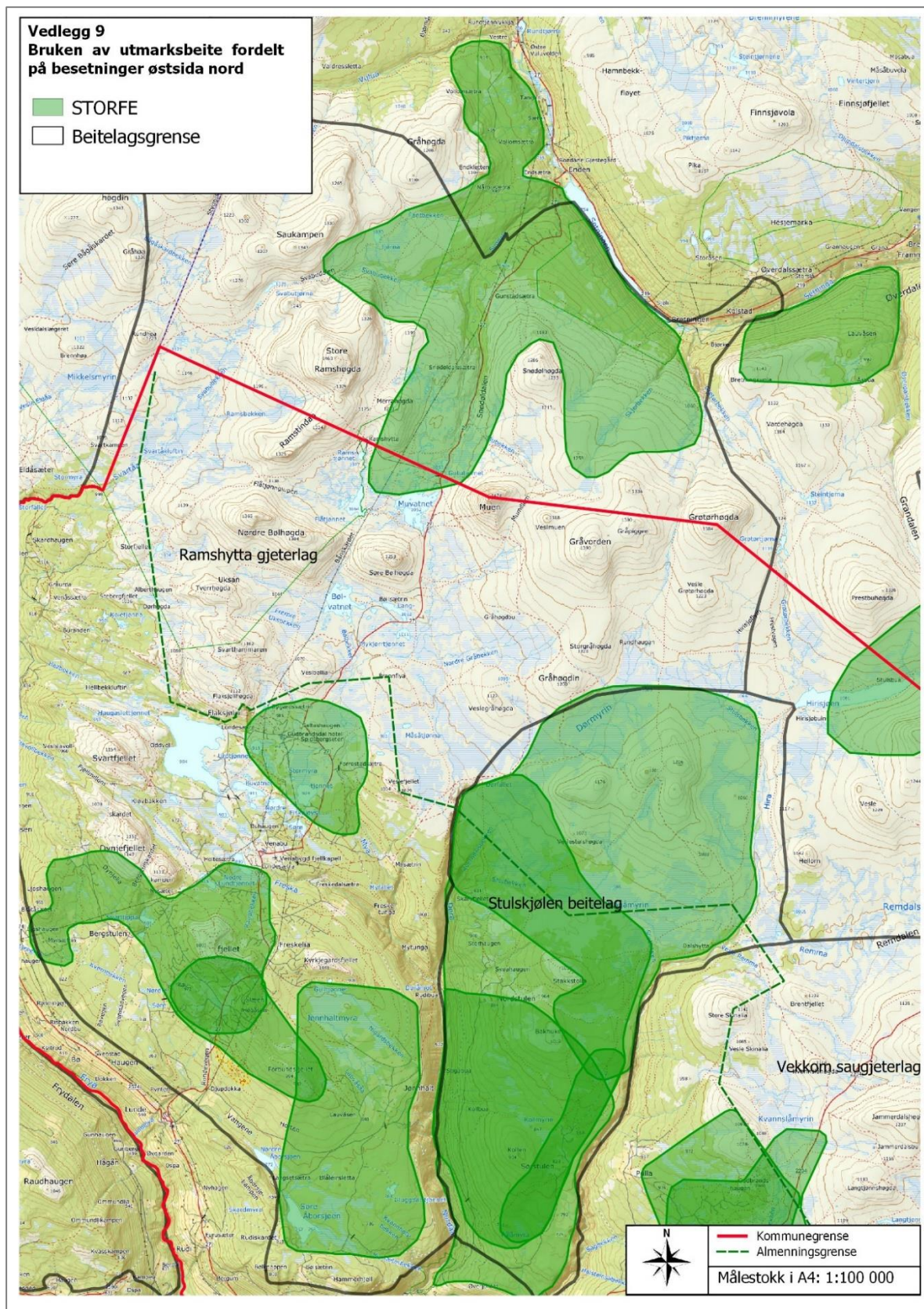
Vedlegg 2-9 viser kart som dokumenterer bruken av utmarksbeite fordelt på sau-, geit- og storfebesetninger og som søker produksjonstilskudd for dyr på utmarksbeite i Ringebu. Kartene viser både besetninger som er med i organisert beitebruk og de som slipper på egen hånd, inkludert tradisjonell setring. For sau er > 90% av besetningene inntegnet, for storfe ca. 80 % av besetningene, og for geit 55 % av besetningene. For Brekkom fellesdrift er bruken av beiteområdet i vedlegg 5 og 6 ikke inntegnet per besetning, men arealbruken for laget.

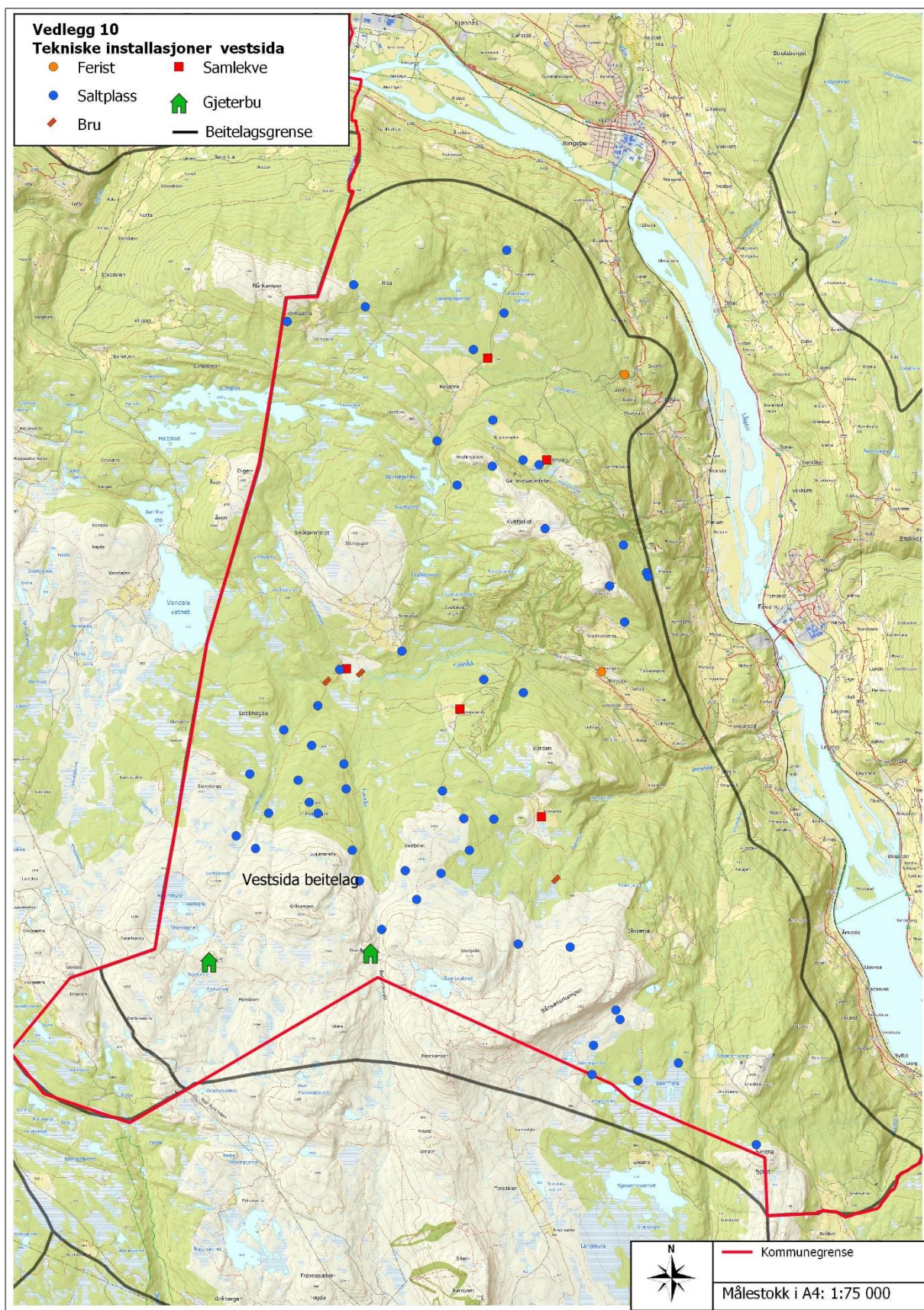
Vedlegg 2-9 viser kart som dokumenterer bruken av utmarksbeite fordelt på sau-, geit- og storfebesetninger og som søker produksjonstilskudd for dyr på utmarksbeite i Ringebu. Kartene viser både besetninger som er med i organisert beitebruk og de som slipper på egen hånd, inkludert tradisjonell setring. For sau er > 90% av besetningene inntegnet, for storfe ca. 80 % av besetningene, og for geit 55 % av besetningene. For Brekkom fellesdrift er bruken av beiteområdet i vedlegg 5 og 6 ikke inntegnet per besetning, men arealbruken for laget.

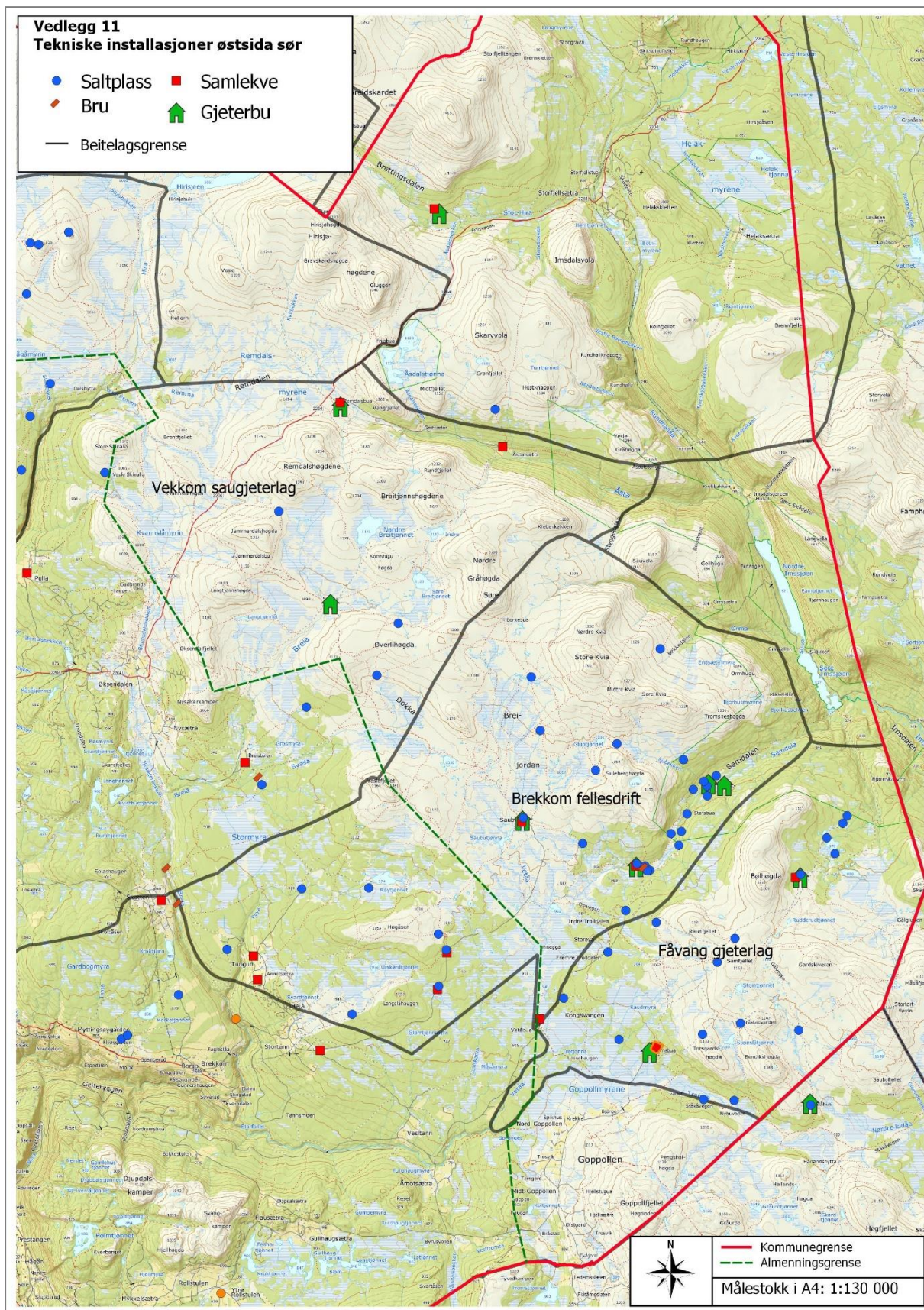

Vedlegg 2-9 viser kart som dokumenterer bruken av utmarksbeite fordelt på sau-, geit- og storfebesetninger og som søker produksjonstilskudd for dyr på utmarksbeite i Ringebu. Kartene viser både besetninger som er med i organisert beitebruk og de som slipper på egen hånd, inkludert tradisjonell setring. For sau er > 90 % av besetningene inntegnet, for storfe ca. 80 % av besetningene, og for geit 55 % av besetningene. For Brekkom fellesdrift er bruken av beiteområdet i vedlegg 5 og 6 ikke inntegnet per besetning, men arealbruken for laget.

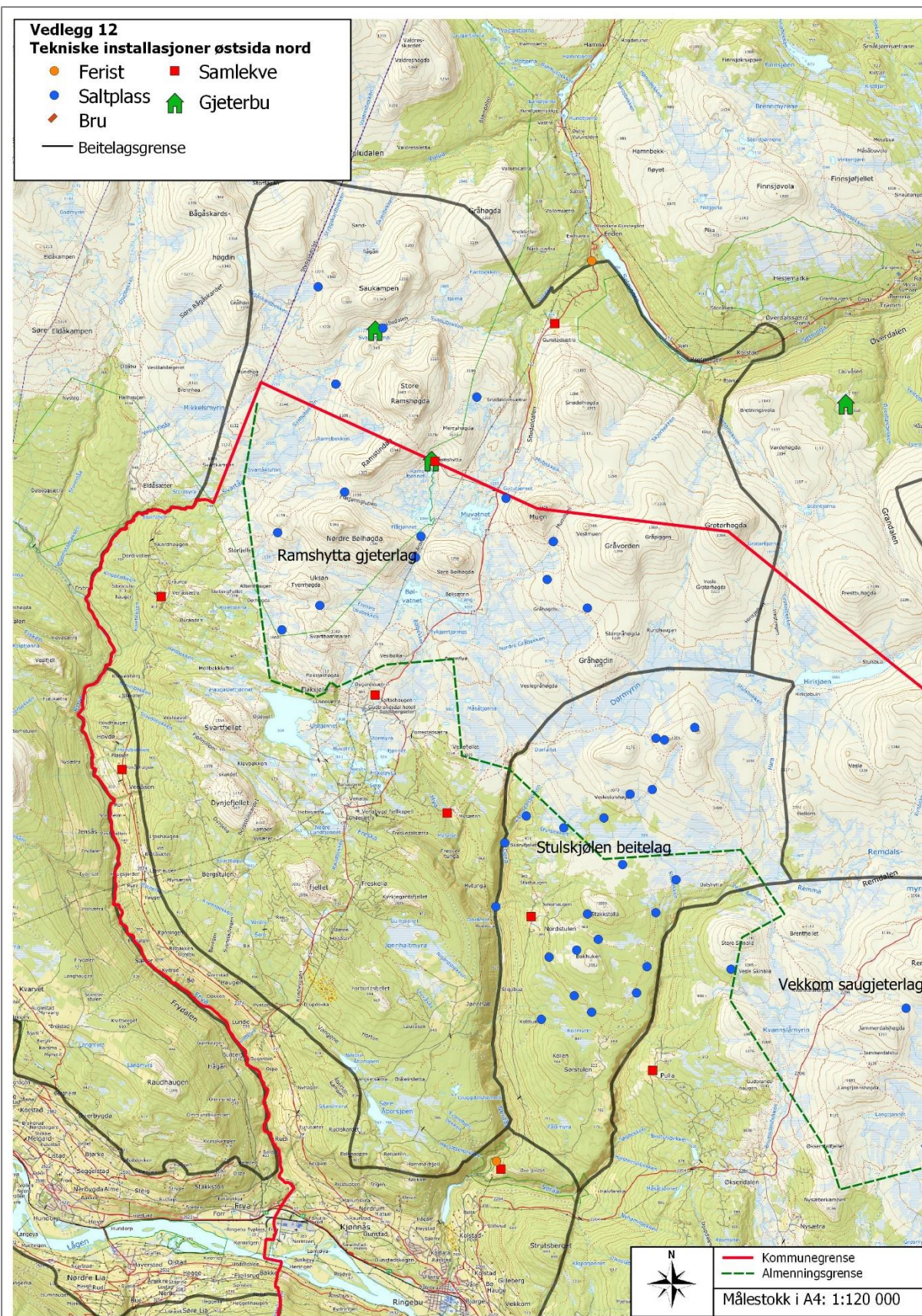
Vedlegg 2-9 viser kart som dokumenterer bruken av utmarksbeite fordelt på sau-, geit- og storfebesetninger og som søker produksjonstilskudd for dyr på utmarksbeite i Ringebu. Kartene viser både besetninger som er med i organisert beitebruk og de som slipper på egen hånd, inkludert tradisjonell setring. For sau er > 90% av besetningene inntegnet, for storfe ca. 80 % av besetningene, og for geit 55 % av besetningene. For Brekkom fellesdrift er bruken av beiteområdet i vedlegg 5 og 6 ikke inntegnet per besetning, men arealbruken for laget.

Vedlegg 12
Tekniske installasjoner østsida nord

- Ferist ■ Samlekve
- Saltplass ▲ Gjeterbu
- ◆ Bru
- Beitelagsgrense

Vedlegg 13

Vedtekter for beitebruk i Ringebru østfjell, Imsdalen og Hirkjølen statsallmenninger.

Vedtatt av Ringebru fjellstyre 27.3.2017, sak 13/17.

- I. Beiting med lausfe er ikke tillatt, all form for beiting skal skje gjennom organisert gjeterlag. Med lausfe forstås småfe så vel som storfe som ikke gjetes, eller ikke til kvelds søker hjem til bosted eller seter. Unntatt er hest og budskap fra seter der det drives mjølkeproduksjon.
- II. Gjeting/tilsyn og salting skal foregå innen de nevnte områder, og ut fra de nevnte gjeterhytter. Salting skal ikke forekomme nærmere vei og stier enn 100 meter. Saltplassene skal legges til høydedrag i tørt terreng og flyttes ved behov.
- III. Allmenningene har følgende gjeterlag og beiteområder som er godkjent av fjellstyre:
Ramshytta (Svabu) med sau og storfe.
Brettingsdalen med sau og storfe.
Fellessetra i Åsdalen med geit.
Vekkom fra Kluftbua og Remdalsbua med sau.
Brekkom fra Saubua og Stulsbua med sau og storfe i Samdalen.
Fåvang fra Samtjernsbua og Eldåbua med sau og storfe.
Hestavslaget fra Remdalsbua, Borkebua (Gråbua) og Eldåbua.

I tillegg til nevnte gjeterlag og beiteområder er Storfjellet beitelag SA registrert med beiterett i Hirkjølen statsallmenning (særrett som ikke behandles etter fjelloven).
- IV. Fjellstyret kan avgrense tallet på beitedyr i de enkelte storfedrifter, samt fastsette hvor de enkelte drifter skal foregå. Fjellstyret kan hvis nødvendig godkjenne andre gjeterlag og drifter, enn de ovenfor nevnte.
- V. Søknad om beite fra felæger og hingstlæger må være innkommet innen 15. april.
- VI. Hovedsanking i godkjente beitelag i statsallmenningene skal skje før 15. september. Andre beitelag skal organisere sin hovedsank samtidig med tilstøtende områder. Alle beitedyr skal så langt det er mulig være ute fra utmarka innen 25. september.
- VII. Straff: Brudd på forbud eller påbud i disse reglene er straffbare, jfr. fjellovas § 37.

Vedlegg 14

Gjerdebestemmelser for Ringeby kommune

Vedtatt av kommunestyret 25.06.2013

KOM-050/13 Vedtak

Ringeby kommunestyre vedtar endring av gjerdebestemmelsene for 85 reguleringsplaner for fritidsbebyggelse, jf plan- og bygningsloven § 12-12. Liste over reguleringsplanene følger vedlagt saken. Bestemmelsene skal lyde som følger:

1. Alle former for inngjerding krever tillatelse fra grunneier og/eller beiteberettigede. Privatrettslige avtaler om forbud vil gjelde foran reguleringsbestemmelser i medhold av plan- og bygningsloven.
2. Det er tillatt å gjerde inn et uteareal med inntil 70 løpeter gjerde. Rekkverk på terrasse anses som en del av gjerdet, dersom gjerdet knyttes til denne. Terrasse er søknadspliktig tiltak og skal maksimalt utgjøre en tredjedel av hyttas bebygde areal. Fundament høyde skal ikke overstige 1 meter. Terrasser skal utarbeides i tråd med kommunens veileder for terrasseløsninger ved fritidsbebyggelse.
3. Gjerding skal gjennomføres på en slik måte at beitedyr og vilt ikke kan komme til skade. Nettinggjerder, strømgjerder (med eller uten strøm) og lignende er ikke tillatt. Alle grunder skal vende utover. Tillatt maksimal gjerde høyde er 100 cm. Stolper skal ikke overstige 170 cm (denne begrensning gjelder ikke for skigard-staur) og i gjennomsnitt ha en minimumsavstand på 75 cm. Det skal legges vekt på god estetisk utforming. Portaler er ikke tillatt. Dette av sikkerhetsgrunner ved en eventuell brann. Gjerder skal ikke stenge stier, råk, skiløyper o.l.
4. Det skal være minimum 4 meter fra gjerde til nabotomt. Det kan gis dispensasjon for inntil 2 nærliggende hyttetomter og for frittstående gjerde mot veg.
5. Ett frittstående gjerde for avskjerming eller avstenging tillates, med maks 20 meter lengde (30 meter mot veg). Sikringsgjerder mot fareområder (skrenter og særlig bratte eller rasfarlige områder på tomta) kan tillates, så fremt behovet kan dokumenteres. Levegg kan oppføres med lengde inntil 4 meter og høyde inntil 1,8 meter.
6. Gjerder skal vedlikeholdes på en slik måte at de ikke utgjør en felle eller fare for beitedyr eller vilt. Det er eiers ansvar å vedlikeholde gjerdet. Gjerder som ikke blir vedlikeholdt og som kan være farlig for folk og dyr skal fjernes. Kommunen kan fjerne slike gjerder for eiers regning.
7. Seinest tre uker før gjerding planlegges igangsatt skal kommunen ha mottatt et målsatt situasjonskart som viser planlagte gjerdelinjer. Dersom kommunen ikke har gitt tilbakemelding innen tre uker, kan gjerding igangsettes. Naboer skal varsles.

For reguleringsplaner som er vedtatt etter 25.06.2013 gjelder vedtatte planbestemmelser foran KOM-sak 050/13.

KOM-sak 050/13 skal innarbeides i nye reguleringsplaner.

Vedlegg 15

Forskrift om båndtvang for hund, Ringeby kommune

Forskrift om båndtvang for hund, Ringeby kommune, Oppland.

Dato	FOR-2007-02-22-282
Publisert	II 2007 hefte 1
Ikrafttredelse	22.03.2007
Sist endret	
Endrer	
Gjelder for	Ringeby kommune, Oppland.
Hjemmel	LOV-2003-07-04-74-§6
Kunngjort	22.03.2007
Korttittel	Forskrift om båndtvang, Ringeby

Fastsatt av Ringeby kommunestyre 22. februar 2007 med hjemmel i lov 4. juli 2003 nr. 74 om hundehold (hundeloven) § 6.

§ 1. Eier eller innehaver av hund skal holde hunden i bånd eller forsvarlig innestengt eller inngjerdet i tiden fra 1. april til og med 15. oktober i de områdene der husdyr har rett til å beite og faktisk beiter.

§ 2. Eier eller innehaver av hund skal hele året holde hunden i bånd:

- på kirkegårder
- på og ved skoler
- i anlegg for lek og idrett.

§ 3. Denne forskriften gjelder ikke for:

- a) dresserte gjeterhunder i arbeid
- b) tjenestehund i arbeid, samt under lovlig trening eller prøving
- c) hund brukt i ettersøk etter såret eller sykt vilt
- d) jakthunder som brukes under lovlig jakt, samt under lovlig trening eller prøving mellom 20. august og 1. april og som blir fulgt på forsvarlig måte av eier eller innehaver
- e) organisert trening av brukshund.

§ 4. Brudd på forskriften er straffbart, se lov 4. juli 2003 nr. 74 om hundehold (hundeloven) § 28.

§ 5. Denne forskrift trer i kraft ved kunngjøring i Norsk Lovtidend.